STRIPSCHRIFT

verschijnt
maandelijks
nummer 88
april 1976
prijs f 2,95

Prins Valiant
De Rode Ridder
Vlaanderen de Leeuw
Wallace Wood
Tarzoon

STRIPSCHRIFT

april 1976 nummer 88

uitgegeven door Thespa Uitgeverij, Koninginneweg 164, Amsterdam, tel. 020-79 13 19 voor **Het Stripschap.**
Nederlands Centrum voor belangstellenden in strips, goedgekeurd bij KB 30 september 1968.
Doel: de waardering bevorderen voor strips in het algemeen en Nederlandse strips in het bijzonder.

Abonnementen op Stripschrift die in de loop van het abonnementsjaar worden opgegeven, kunnen slechts voor een gehele jaargang worden afgesloten.

Opgave via giro 20 99 48 t.n.v. Stripschrift, Koninginneweg 164, Amsterdam.

Stripschrift is verkrijgbaar: via een abonnement (jan t/m dec.) à **f 28,50**
giro 20 99 48 t.n.v. Stripschrift, Koninginneweg 164, Amsterdam; of via een lidmaatschap/abonnement van het Stripschap à f 35,—; giro no. 15 13 000 t.n.v. de penningmeester van het Stripschap te Amsterdam; in de losse verkoop à **f 2,95.**
Houders van een CJP-paspoort kunnen zich bij hun CJP-buro opgeven en betalen de gereduceerde abonnementsprijs van **f 25,50** voor een kalenderjaar.
Lopende (bestaande) abonnementen kunnen niet omgezet worden!

Redactie: Hans van den Boom, Kees de Bree, Rob van Eijck, Wim van Helden, Martin Wassington.
Redactieadres: Postbus 9494, Amsterdam.
Nieuwsredactie: Kees de Bree, Martin Wassington, postbus 9494, Amsterdam.
020/17 13 32 – 18 34 88.
Vaste medewerkers: Domien ten Berge, Har Brok, Reinolt Duerings, Evert Geradts, Nico Noordermeer, Guus Ong.

NIETS UIT DEZE UITGAVE MAG WORDEN VERVEELVOUDIGD EN/OF OPENBAAR GEMAAKT, DOOR MIDDEL VAN DRUK, FOTOKOPIE, MICROFILM OF OP WELKE ANDERE WIJZE OOK, ZONDER VOORAFGAANDE SCHRIFTELIJKE TOESTEMMING VAN STRIPSCHRIFT EN AUTEURS.

DE VERANTWOORDELIJKHEID VOOR DE GEPLAATSTE ARTIKELEN BERUST BIJ DE AUTEURS.

1. SUSKE EN WISKE (2)
   De vinnige Viking
   VANDERSTEENSTUDIO'S
   Standaard Uitgeverij

2. GROTE PYR (-)
   De Grotten van de witte Beer
   MATENA
   Uitgeverij Oberon B.V.

3. RIDDER ROODHART (-)
   De Strijd om Hildegonde
   MATENA-HARTOG VAN BANDA
   Uitgeverij Oberon B.V.

4. PRINS VALIANT (-)
   Op Zoek naar Avontuur
   FOSTER
   Uitgeverij Semic Press

5. TOM POES (-)
   De Talisman/De Zeeslang
   TOONDER
   Uitgeverij De Bezige Bij/Het Stripschap

6. DE RODE RIDDER (-)
   De Riviergod
   VANDERSTEENSTUDIO'S
   Standaard Uitgeverij

7. TANGUY EN LAVERDURE (1)
   De verdwenen DC-8
   JIJé-CHARLIER
   Uitgeverij Semic Press

8. ASTERIX (3)
   Het Geschenk van Caesar
   UDERZO-GOSCINNY
   Uitgeverij Amsterdam Boek

STRIP TOP TIEN

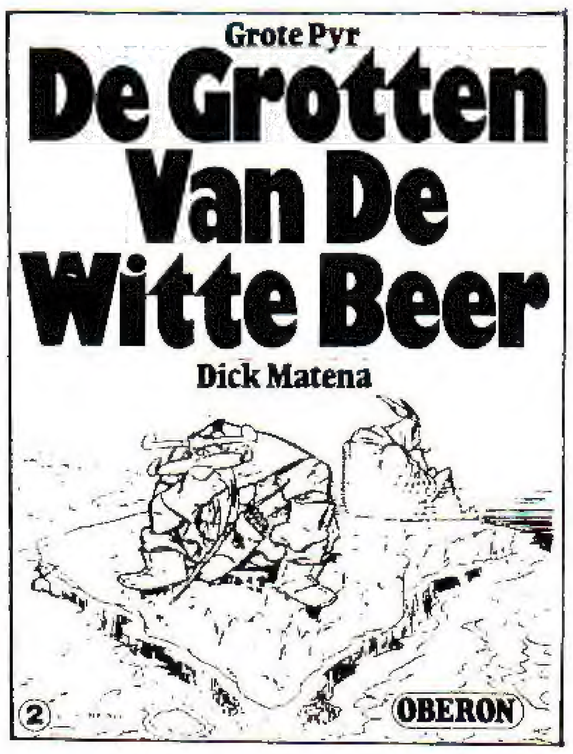

Striptoptien	2
Professor Pi	2
De Ridder als Realiteit	3
Prins Valiant	7
Prins Violent	10
De Rode Ridder	15
De Rode Ridder in 't vizier	17
De Rode Ridder is niet geschiedkundig	19
Vlaanderen de Leeuw	21
Dick Bos	25
Het Stripschap	27
Tarzoon	28
Fanzines en Magazines	30
Nieuws	31
Simpelman	32

9. LEFRANC (-)
   De giftige Sneeuw
   MARTIN
   Uitgeverij Casterman

10. BLUEBERRY
    Chihuahua Pearl
    GIRAUD-CHARLIER
    Uitgeverij Semic Press

De diepe sporen die de uitbundig gevierde feestdagen bij de uitgeverijen nalieten zijn zo langzamerhand uitgewist en bijna alle uitgevers lopen weer in het gareel. Oberon B.V. heeft van de lammenadigheid van de konkurrentie gebruik gemaakt om heimelijk een nieuwe reeks uitstekende herdrukken van oude Pep-verhalen voor te bereiden. Het bleek een prima initiatief getuige de noteringen op deze Toptienlijst. Antikwariaat Panda wist vroegtijdig een forse voorraad nieuwe Lombardstrips over de grens te voeren en was daarmee opnieuw Uitgeverij Helmond te snel af. De aktie was niet tevergeefs; al deze primeurs liepen uitstekend.
De tentoonstelling van het originele werk van Jean Dulieu die bij Lambiek is ingericht bracht daar een verhoogde omzet Paulusboeken met zich; bestseller werd de Paulusbijbel 'Paulus en de Eikelmannetjes' van uitgeverij Holkema & Warendorf. MWMGW

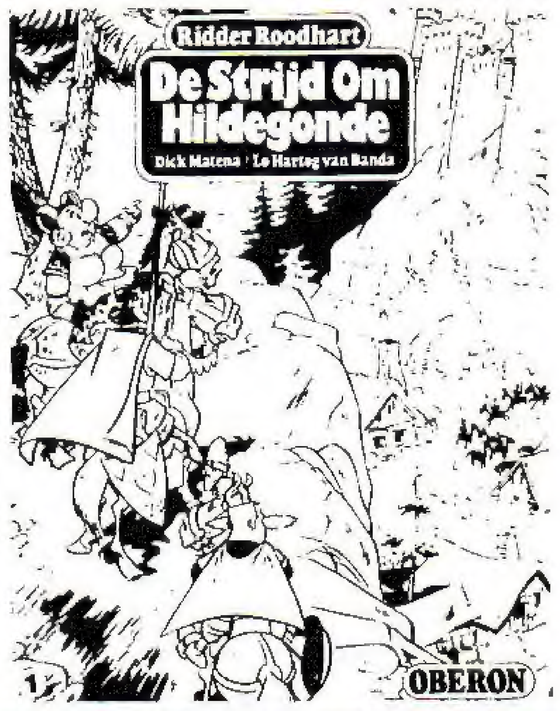

professor pi

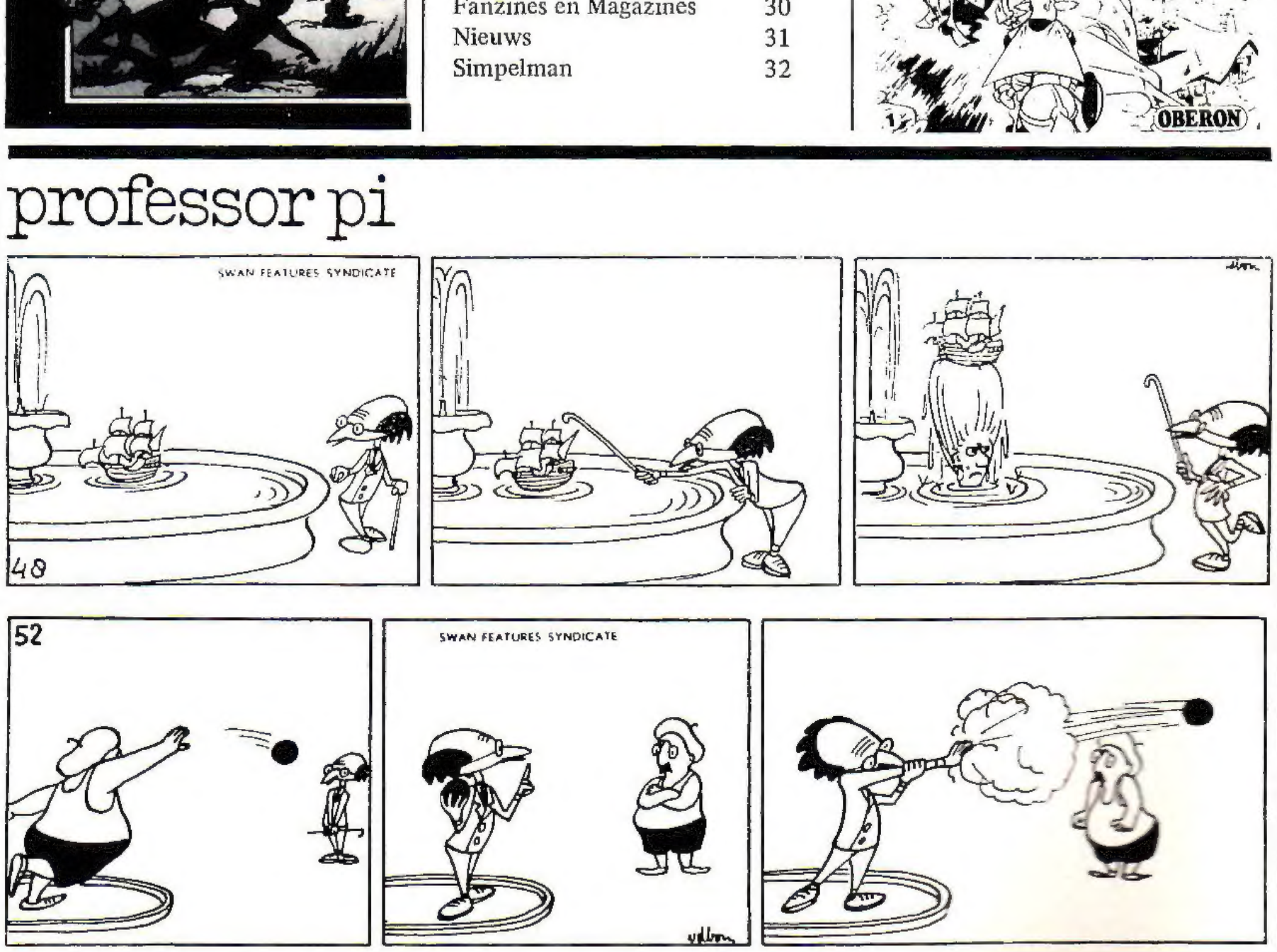

DE RIDDER ALS REALITEIT

BOTTE VECHTERSBAAS OF HEER VAN STAND?

door
Rob van Eijck

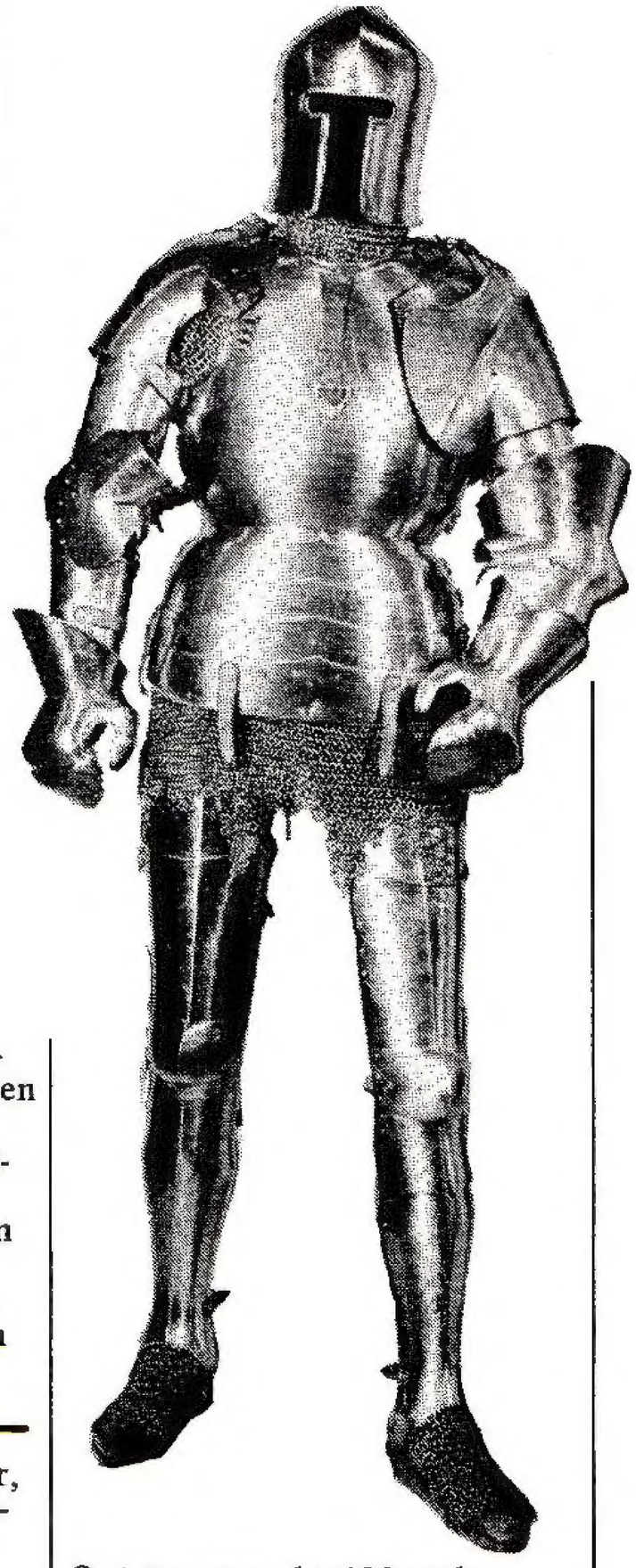

Voor we ons op een enigszins zinnige wijze met ridderstrips kunnen gaan bezighouden, moeten we eerst weten wat nou precies een ridder is. En dan stuiten we al direkt op levensgrote problemen, want de historici zijn het over het omkaderen van het begrip 'ridder' volstrekt niet altijd met elkaar eens en bovendien staat vast dat plichten en rechten van 'de ridder' in de verschillende streken van Europa waar men dit begrip hanteerde, niet overal volledig met elkaar overeenstemden. Maar zo diep hoeven we hier niet te graven en daarom is het toch wel mogelijk een tamelijk algemeen beeld te schetsen van de ridder en zijn leefomstandigheden.

De Middeleeuwse ridder behoorde tot een klasse en niet tot een stand. Dit zijn twee begrippen waarvan tientallen definities en omschrijvingen gegeven zijn, maar als we het even simpel stellen is een stand een juridische en een klasse een sociale bevolkingsgroep. Door zijn geboorte behoorde men tot een stand en de standen werden voor de wet ongelijk behandeld; de stand was een zeer gesloten geheel, het was moeilijk om er in of er uit te komen. Een klasse daarentegen is helemaal niet gesloten, men kan gemakkelijk tot een klasse met een hoger sociaal aanzien stijgen of naar een lagere klasse afdalen; dat hangt louter van het bezit en de daarmee gepaardgaande levenswijze af.
De ridder behoorde dus tot een klasse en daaruit volgt dat een bepaalde hoeveelheid bezit - in de Middeleeuwen is bezit altijd grondbezit - volstaat om tot de ridderschap te behoren. In feite kon iedere opgeklommen boer, die voldoende bezit had gekregen om zich een paard en wapenrusting aan te schaffen, als 'knape' beschouwd worden, d.w.z. een strijder te paard die de ridderslag nog niet ontvangen had, maar al wel tot de ridderschap gerekend werd. Zo'n rijkgeworden boer bewerkte zijn eigen grond natuurlijk niet meer, daar had hij zijn personeel voor; hijzelf hield zich bezig met een ridderlijke levenswijze, waarover dadelijk meer.

Ontstaan van de ridderschap

Hoe is de ridderschap ontstaan? Naar alle waarschijnlijkheid uit de lagere (d.w.z. niet tot de adel behorende) vrije mannen en uit de ministeriales. Een ministerialis is een onvrije dienstman die van zijn heer (koning, bisschop, abt, graaf of lagere edelman) een belangrijke bestuurs- of gevechtstaak heeft gekregen. Een ministerialis is

Wapenrusting ± 1200 *Wapenrusting ± 1300* *Wapenrusting ± 1350* *Wapenrusting ± 1375* *Wapenrusting ± 1450* *Wapenrusting ± 1500*

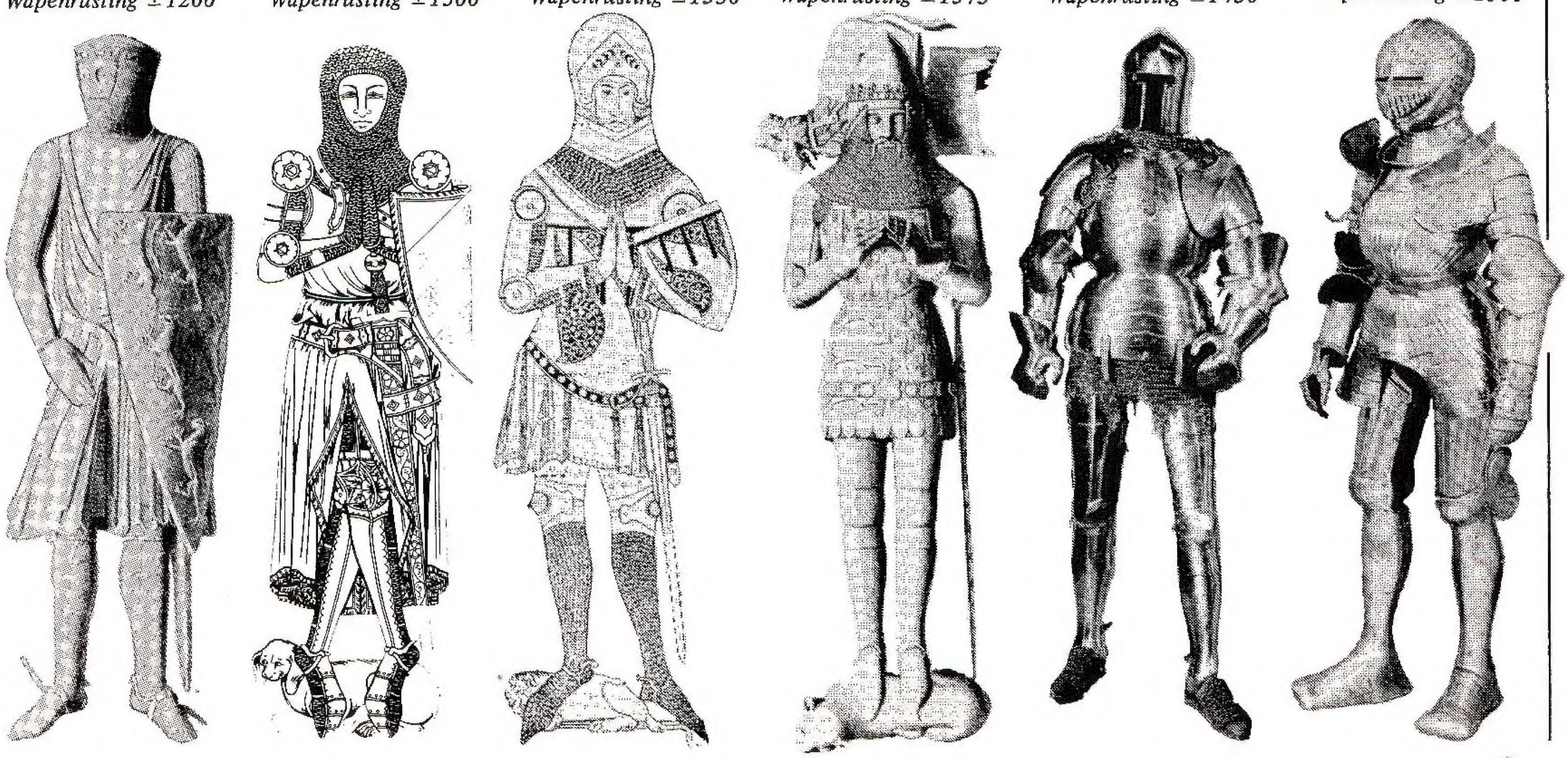

dus niet vrij, hij is een opgeklommen horige die door zijn kapaciteiten opgevallen is en door zijn heer met een hogere funktie begiftigd wordt; maar wat zijn stand betreft blijft hij een onvrije, wat zijn klasse aangaat stijgt hij tot een veel hoger sociaal aanzien. Een ministerialis kon zelfs een leengebied krijgen, dat hij ten eigen nutte kon gebruiken en waardoor hij op gelijke sociale hoogte kwam te staan met de 'normale' leenmannen. Ook de lenen van de ministeriales werden langzamerhand erfelijk, zoals dat met de andere leengebieden in Europa al lang gebeurd was. In de praktijk verschilde de onvrije ministerialisleenman dus in niets van de vrije heer. Als het leen de ministerialis een ruim inkomen bezorgde, kon hij zich een paard en wapenrusting aanschaffen en als ridder (of knape) met zijn heer meevechten.
Uit deze bevolkingsgroep en uit de lagere vrijen moet de ridderschap ontstaan zijn. Het woord 'ridder' betekent natuurlijk gewoon 'ruiter', maar had en heeft de speciale betekenis van iemand die zich voor het goede inzet en er toch ook een tamelijk verfijnde, elegante levenswijze op nahoudt. Uit de Middeleeuwse ridderromans weten we dat de term 'ridder' in de 12e eeuw bijna uitsluitend werd gebruikt voor gewapende ruiters die niet van adel waren. Pas in het begin van de 13e eeuw worden ook edelen met 'ridder' aangeduid. Aanvankelijk waren de ridders dus de ondergeschikten van de hoge heren, de strijders te paard onder bevel van de adel, maar later ging de term ook op de adel zelf over, wegens het hoge sociale aanzien dat de ridderschap zich verworven had. Een edelman behoefde zich er toen bepaald niet meer voor te schamen om met 'ridder' te worden aangesproken, integendeel, het was een soort eretitel geworden.

Hoog sociaal aanzien

Hoe heeft de ridderschap zich nu dat hoge sociale aanzien verworven? Dat is gedeeltelijk gekomen door toedoen van de Kerk, die zich in de Middeleeuwen voortdurend inspande om het gedrag van de leiders van het land, en dus de militairen, onder kontrole te houden. Met kracht werden de ridderdeugden gepropageerd: de dienst aan heer, Kerk en dame. Wat die deugden inhielden zal wel zo ongeveer bekend zijn: de ridder moest trouw zijn, dapper, rechtvaardig en bescheiden, hij moest de verdediging van de Kerk en allerlei verdrukten op zich nemen enzovoort enzovoort. Op de beoefening van de ridderdeugden werd gedurende de 11e en 12e eeuw voortdurend aangedrongen (waarschijnlijk ook voor

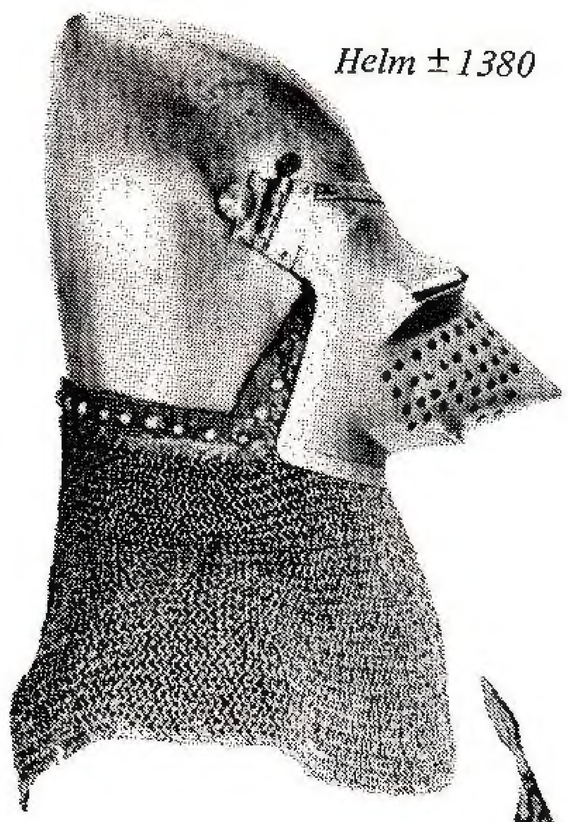

Helm ± 1380

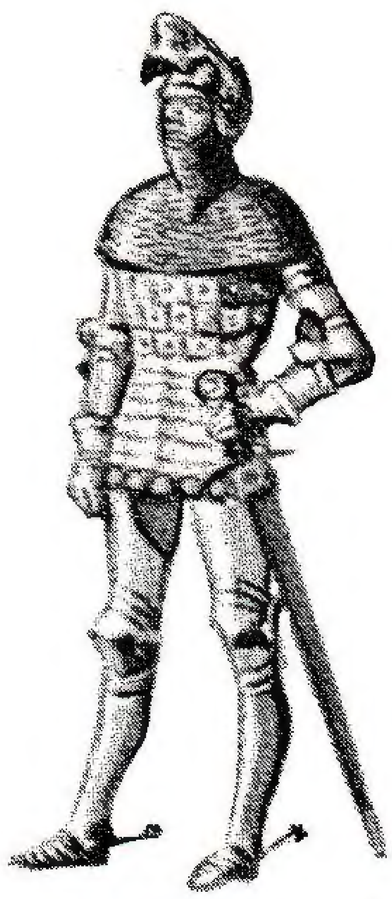

Wapenrusting ± 1375

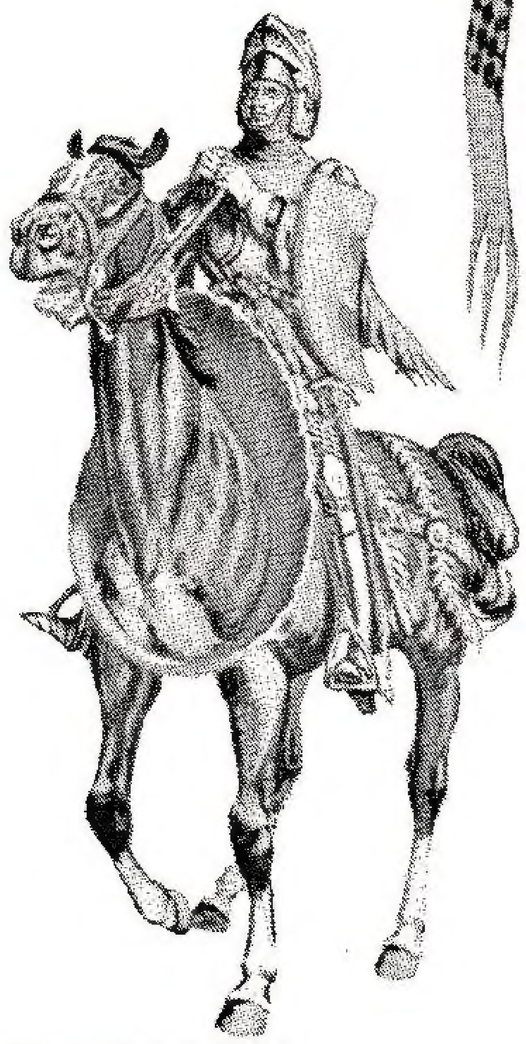

Wapenrusting ± 1325

Wapenrusting ± 1175

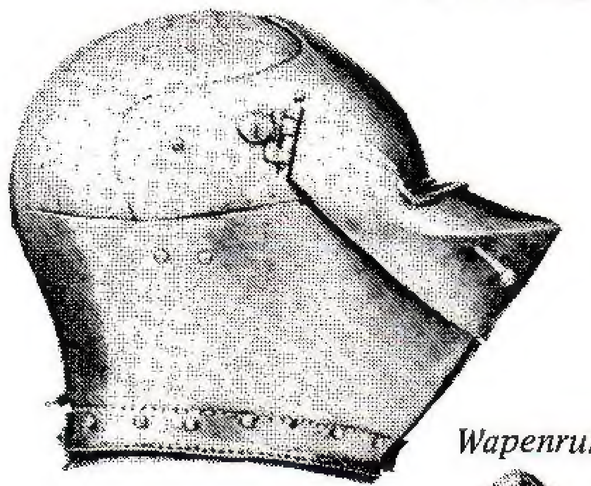

Helm ± 1450

Wapenrusting ± 1450

Wapenrusting ± 1225

een niet gering deel door troubadours en minstrelen) zodat: '. . de krijgslieden van die tijd, die als dienstmannen of leenmannen van vorsten en edelen te paard voor hun heer streden, een gevoel van onderlinge saamhorigheid gingen ontwikkelen en tot een soort corporatie gingen behoren: de ridderschap. Daardoor werden zij in het oog van hun tijdgenoten meer dan gewoon maar soldaten, terwijl zij tevens een maatschappelijke klasse gingen vormen met een eigen levensstijl."[1] In het begin van de 13e eeuw zien we dan ook hoe de adel zich, aangelokt door de goede naam van de ridderschap, met de titel ridder, die eerst alleen voor hun ondergeschikten werd gebruikt, gaat laten benoemen. Die samensmelting van adel en niet-adel in de ridderschap was ook om andere redenen niet zo moeilijk: beide groepen trokken al lang gezamenlijk ten strijde, waardoor er al een soort militaire kameraadschap bestond, en edele en niet-edele ridders hadden dikwijls een even grote welstand.
Aan de verheffing van de ridderschap hebben ook de Kruistochten bijgedragen: in naam van Christus bevochten de ridders de ongelovigen, wat hun aanzien in de ogen van de modale Middeleeuwer een enorm stuk opvijzelde. Tot de Kruistochten werd door de Kerk mede opgeroepen om een eind te maken aan de ruwe vetes die door de Middeleeuwse edelen op bloedige wijze onder elkaar werden uitgevochten, door hun energie op andere, 'godvruchtiger' zaken te richten zoals het doodslaan van mensen die verkozen er een ander geloof op na te houden. Het plan werkte en de ruwe vechtersbazen kregen door hun strijd voor de Kerk ineens een aureool van heiligheid om zich heen en langzamerhand steeg het aanzien van deze groep militairen zozeer dat ook de adel zich aansloot. De ridderschap liep dus door de Middeleeuwse standen heen: hoge edelen, lage edelen, gewone vrijen en ministeriales konden allen, als hun bezit maar groot genoeg was, tot de sociale klasse van de ridderschap behoren.

Behuizing van de ridder

Over het algemeen wordt ons in de ridderverhalen een zeer opgewekt beeld voorgeschoteld van de behuizing van de ridder en diens gade. Ze wonen in prachtige, schier onneembare kastelen, waar op iedere hoektoren fier 's ridders banier wappert. Zijn dagen zijn gevuld met jachtpartijen en toernooien, en iedere avond is er een schitterend feest, opgeluisterd door minstrelen en potsen-

1. Jkvr.Dr.J.M.van Winter, "Ridderschap, ideaal en werkelijkheid", pag.78

makers. De werkelijkheid was wel anders. Over het algemeen bezat de ridder, en zeker de meeste niet-edele ridders, geen kasteel, althans geen,kasteel zoals wij ons dat voorstellen. Hij woonde eerder op een soort versterkte boerderij dan op een trotse, gerieflijke burcht. Alleen de hoge edelen konden zich de geweldige stenen kastelen veroorloven die nu nog hier en daar in Europa in min of meer geruïneerde staat te bezichtigen zijn. De ridder met minder bezit moest genoegen nemen met een veel eenvoudiger onderkomen: meestal een huis met twee grote vertrekken, één algemene en één privéruimte; rond dat huis stonden de bediendenwoninkjes en de stallen en opslagruimtes, en het geheel was omgeven door een gracht met palissade. Het huis was meestal wel van steen en soms in een soort torenvorm gebouwd, maar al het andere was in hout opgetrokken. Volledig in steen uitgevoerde kastelen met hoge stenen wallen worden pas sinds de 11e eeuw gebouwd en zijn alleen weggelegd voor de hoge heren met veel grondbezit.
Het wonen in zo'n ridderhuis was - zeker voor ons aan veel komfort gewende 20e eeuwers - helemaal niet zo plezierig: glas voor de ramen kende men niet en alleen als het erg koud was of hevig stormde, sloot men de vensters met houten schotten af of hing men er huiden voor, maar verder waren ze altijd open, zodat het vreselijk tochtte. Het was ook erg moeilijk om zo'n ridderhuis warm te krijgen en te houden; de open haard moest een flinke tijd branden en door de tocht ging weer veel warmte verloren. Bovendien bleef de rook vaak in de vertrekken hangen en dat veroorzaakte een hoop stank en ademnood. Het werkelijke leven in zo'n ridder-'kasteel', dat door de gebrekkige hygiëne ook nog flink smerig was, moet totaal anders en heel wat onplezieriger zijn geweest dan het beeld, dat ons meestal voor ogen wordt getoverd, te zien geeft.

Dagelijkse bezigheden

Als de ridder niet op veldtocht was - want vechten was per slot van rekening zijn beroep - had hij echt geen tijd om zich dagelijks met jachtpartijen bezig te houden en geen geld om iedere avond een feest te geven. Dan had hij zijn handen vol aan het besturen van zijn landerijen, hij moest zich door zijn rentmeesters uitgebreid laten informeren over de opbrengsten en uitgaven en alles nauwkeurig kontroleren. En als hij maar een klein stukje land had moest hij dat allemaal zelf bijhouden. Als hij nog de bevoegdheid tot rechtspreken in zijn gebied had, kostte hem dat natuurlijk ook nog handenvol tijd, hoewel dat een zeer lukratieve bezigheid was, want een groot deel van de opgelegde boetes was voor hemzelf. Bovendien moest hij ook nog eens alle geschillen tussen horigen, lijfeigenen, pachters en rentmeesters over al dan niet verrichte betalingen en verplichtingen oplossen.
Nee, zo'n man had wel wat anders aan zijn hoofd dan jagen en feesten.
Daarnaast moest hij in konditie blijven om zijn beroep goed te kunnen uitoefenen en de beste oefening was een toernooi. In de 11e en 12e eeuw ging het er bij die vorm van oefening keihard aan toe: er was nauwelijks verschil met een echte veldslag. De ridders vochten in grote groepen en niet per paar, ze streden met hun gewone wapens en zonder veel regels. Het was dan ook bepaald niet ongebruikelijk dat er doden en gewonden vielen. Langzamerhand, onder krachtig aandringen van de Kerk, werden de toernooien iets zachtzinniger en kwamen er reglementen, zodat tegen het eind van de Middeleeuwen het steekspel ontstond zoals we ons dat tegenwoordig meestal voorstellen: twee ridders, zwaar geharnast, proberen elkaar met een stompe speer uit het zadel te stoten. Maar ook een dergelijke vorm van vrijetijdsbesteding was natuurlijk niet geheel zonder gevaar.
Wat de avonden betreft, die waren meestal saai, zodat de ridder over het algemeen met de kippen op stok ging. Maar als er eens iets te vieren viel, of als er een rondtrekkende troubadour langs kwam, dan was het gelijk goed raak ook: het drankmisbruik kende dan geen grenzen meer.

Wapenrusting

Zoals hierboven vermeld kon men zich tot de ridderschap rekenen wanneer men voldoende inkomsten had om zich een paard en wapenrusting aan te schaffen en er een ridderlijke levenswijze op na te houden. Dat laatste betekende op de eerste plaats dat men niet zelf zijn land bewerkte, maar dat men daar voldoende personeel voor had en verder dat men zich met de hierboven vermelde dagelijkse zaken bezighield. En natuurlijk werd men ook geacht de ridderdeugden te beoefenen. Het aanschaffen van een wapenrusting wil niet zeggen dat één paard en één afdoende bescherming voor de ridder voldoende was: voor het deelnemen aan een veldtocht was meer nodig. Meestal beschikte een ridder over meer dan één strijdros, zijn eigen bewapening plus reserve-onderdelen, een pakpaard voor zijn wapens, één of meer knechten die voor zijn spullen moesten zorgen en dan nog enkele lastdieren voor zijn leeftocht en andere persoonlijke benodigdheden. Dus met één paard en één uitrusting was men er nog lang niet.

Hoe zag de wapenrusting van een ridder er nu uit? Dat hing natuurlijk af van de tijd waarin de ridder leefde. In de 11e eeuw werden de bereden strijders beschermd door schubbejakken of maliënkolders die hoofd, tors, bovenarmen en bovenbenen beschermden; een schubbejak is een hard-leren hemd met metalen plaatjes er op vastgenaaid. Op het hoofd droeg de ridder een helm, vaak konisch, die de schedel beschermde en dikwijls een neusplaat had. De schilden waren zeer groot en vliegervormig. Als aanvalswapens gebruikte men de speer, het zwaard en de bijl. Langzamerhand begonnen de ridders maliënkolders te dragen die het hele lichaam bedekten en kwamen er ook helmen die het hele hoofd omsloten. Over die maliënkolders ging men tegen het eind van de 12e eeuw kleden dragen waarop het blazoen van de ridder te zien was, om de simpele reden dat men door de grote helm niet meer kon zien wie men voor zich had. De strijdbijl raakte in onbruik en de schilden werden kleiner omdat de ridder nu beter beschermd was. In de 14e eeuw begon men op de maliënkolders metalen platen te bevestigen en dat groeide uit tot de zware, volledig metalen harnassen die in de tweede helft van de 15e eeuw gebruikelijk zijn: de ridder is dan een soort levende tank geworden.

Gedrag van de ridder

Het ideaalbeeld van de ridder geeft ons een nobele man te zien die geheel volgens de ridderdeugden leeft. Hij is een vriendelijke figuur, die zijn heer en de Kerk volledig is toegewijd en die ogenblikkelijk in de grootste verontwaardiging opspringt wanneer een eenvoudige boerenpummel of een lieflijke jongedame, in lompen gehuld, hem komen berichten dat hun onrecht is aangedaan. Onversaagd trekt hij er zonder aarzelen op uit om de schurk op zijn nummer te zetten en hem, na betoond berouw, genadiglijk vergeving te schenken. In werkelijkheid gedroegen de meeste ridders zich wel even anders, maar gedurende een bepaalde tijd moet er toch wel iets van de ridderidealen in praktijk zijn gebracht, anders zou de ridderschap nooit tot een zodanige sociale hoogte hebben kunnen stijgen dat de adel zich er gaarne mee verbond. Toch was een ridder over het algemeen meer een ruwe botterik, die goed kon vechten. maar daarmee was dikwijls alles over zijn kwaliteiten gezegd. Er zijn bijvoorbeeld fraaie staaltjes te vertellen van de manier waarop deze lieden hun echtgenotes behandelen. Zo is er, in een boek uit de veertiende eeuw, het verhaal van de vrouw van een ridder die haar man zo nu en dan eens tegensprak; op een gegeven moment nam de

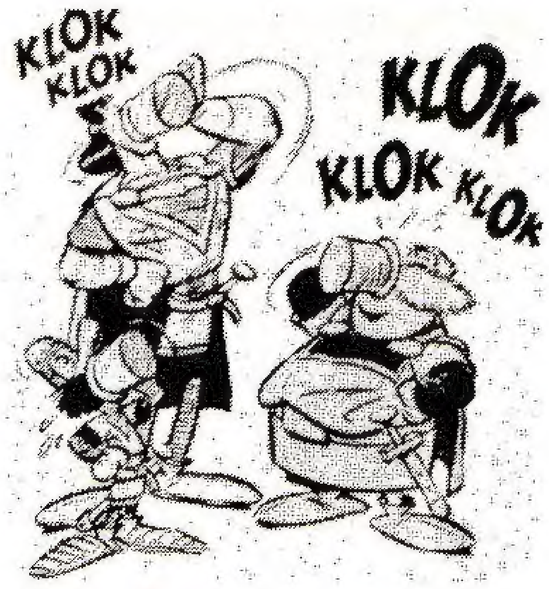

Ridder Roodhart

De Rode Ridder

Prins Valiant

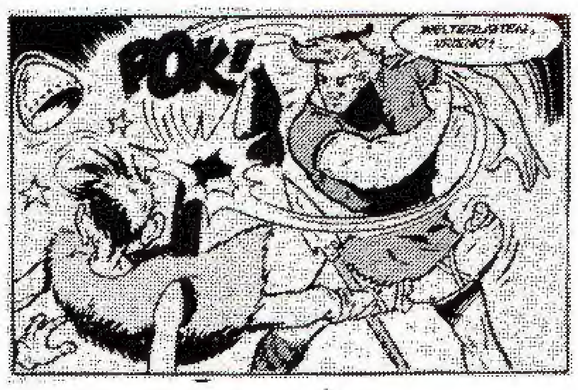

Robber de Ruige Ridder

Otto van Irtin

man dat niet meer, sloeg haar tegen de vlakte en gaf haar een zo vreselijke aframmeling dat - zoals het verhaal vertelt - haar schoonheid voorgoed vernietigd was. Een dergelijke handelwijze was geen uitzondering, eerder regel. Breng dat maar in overeenstemming met de ridderdeugden. . .
Er zijn ook talloze voorbeelden te geven van de minder fraaie behandeling die vele ridders hun horigen en lijfeigenen gaven. Er waren natuurlijk ook ridders die zo goed en zo kwaad als het ging probeerden zich zo goed en rechtvaardig mogelijk te gedragen, maar we hoeven van het gedrag van de gemiddelde ridder echt geen hoge pet op te hebben.

Ridderstrips

De ridder, zijn achtergrond en zijn fraaie idealen zijn vele malen in strips verwerkt. Een kleine greep: De Witte Ruiter, De Rode Ridder, De Koene Ridder, Ridder Roodhart, Johan en Pirrewiet, Zilveren Vlam, Joris PK, Aram, Verowin, Timoer (een aantal delen), Robber de ruige ridder, Otto van Irtin, Prins Valiant, Huon de Neveling en de Bob de Moor-ridderstrips. En zo zijn er nog veel meer te noemen. Wat is het beeld van 'de ridder' zoals dat in het algemeen uit deze strips naar voren komt? Deze mensen zijn allen ijverige beoefenaars van de ridderdeugden, wonen meestal op sterke

Joris P.K.

burchten, die in niets lijken op de smerige bouwsels waarin de doorsnee-ridder placht te wonen en verdoen hun vrije tijd met de jacht of een stijlvol feest. Van de ruwe vechtersbaas uit de Middeleeuwen is weinig over.
Aan de andere kant is het natuurlijk ontzettend moeilijk om een strip historisch volledig betrouwbaar te maken, voorzover men daar al naar streeft, natuurlijk. Afgezien van de enorme studie die het zou kosten om een bepaald tijdvak volledig onder de knie te krijgen, zijn er historische waarheden die niet verbeeld kùnnen worden, omdat het kontakt met de lezer dan volledig verdwenen zou zijn. De mentaliteit van een bepaalde periode uit het verleden, dus opvattingen over leven en dood, religie, moraal enz., is voor sommige perioden al nauwelijks achterhaalbaar, maar als men daar de nodige kennis over zou hebben en men zou die - van de 20e eeuwse moraal volledig verschillende - mentaliteit in zijn strip verwerken, dan zou dit bij de lezer een zodanige bevreemding opwekken dat hij zich onmogelijk meer met de held kan identificeren.
Het is meestal wèl mogelijk de hele entourage van een bepaald historisch tijdperk zo getrouw mogelijk weer te geven, d.w.z. de uiterlijke zaken zo historisch mogelijk te benaderen. In sommige ridderstrips zien we dat er oprecht gepoogd is de kleding, de gebouwen, de wapenrustingen en gebruiksvoorwerpen zo juist mogelijk weer te geven. Bij realistische strips is dit opvallender dan bij humoristische, omdat in laatstgenoemd genre een karikatuur van de werkelijkheid wordt gegeven, en zo natuurlijk ook van de ridder, zijn uitrusting en leefomstandigheden, Toch moet men, om een goede karikatuur te kunnen maken, de werkelijkheid waarvan men een karikatuur maakt, goed kennen, zodat ook de tekenaars van humoristische ridderstrips een duidelijk beeld van de Middeleeuwse situatie moeten hebben.
In dit vrijwel geheel aan ridders gewijde nummer van Stripschrift zullen we op drie stripseries die geheel of gedeeltelijk met ridders te maken hebben, nader ingaan: **Prins Valiant, De Rode Ridder** en **de ridderverhalen van Bob de Moor**. We zullen een poging doen deze series te toetsen op hun historische betrouwbaarheid en op het beeld dat zij van de ridder en zijn omgeving schetsen, maar behalve dat ook enige opmerkingen proberen te plaatsen over vertelwijze en tekenstijl. We hebben deze drie strips gekozen, enerzijds omdat zij nog nooit of niet erg uitgebreid in Stripschrift aan de orde zijn geweest, anderzijds omdat zij qua vertelwijze en vormgeving sterk van elkaar verschillen; dit laatste is niet volledig juist, want twee van de drie series bewegen zich min of meer tegen dezelfde achtergrond, zoals uit de afzonderlijke besprekingen zal blijken. Maar toch verschillen zij op alle andere punten zodanig van elkaar dat we de keuze op dit drietal hebben laten vallen.

Geraadpleegde literatuur:

- *Jkvr.Dr.J.M.van Winter.* Ridderschap, ideaal en werkelijkheid.
- *J.R.Hale, J.R.L.Highfield & B.Smalley.* Europe in the later Middle Ages.
- *D.Herlihy.* Medieval culture and society.
- *S.Painter.* A history of the Middle Ages.
- *C.Stephenson. & B.Lyon.* Mediaeval history.
- *L. & F.Funcken.* Le costume et les armes des soldats de tous les temps.
- *N.M.Saxtorph.* Warriors and weapons of early times.

IN ZIJN WEKELIJKSE SPEKTAKELSTUK PRESENTEERT
EPPO
DE KOMENDE WEKEN HET OPTREDEN VAN ZIJN WELBEKENDE STERREN
AGENT 327
IN EEN WEDEROM LEVENSGEVAARLIJKE OPDRACHT, WAARIN HET HET LETTERLIJK ZWEMMEN OF VERZUIPEN IS!
PREMIERE IN NUMMER 20
steven severijn!
EEN NIEUWE EPISODE -MET ALS DEKOR HET GEHEIMZINNIGE CHINA VAN ROND DE EEUWWISSELING!
PREMIERE IN NUMMER 21
PLAATSBESPREKEN ANTWOORDNUMMER 7059, AMSTERDAM.
IN DE ZWART-WIT SERIE VAN OBERON KOMEN BINNENKORT TWEE ALBUMS UIT VAN DE HAND VAN FRED A. JULSING, N.L.:
Wellington Wish
Het Kruitvat Van Gehoorzaamheid
Fred A. Julsing jr.
De Broertjes Samovarof & Co.
Het Geschenk Van De Tsaar
Fred A. Julsing
OBERON
ƒ 4.95
ALLEEN VERKRIJGBAAR BIJ HET STRIPSCHAP (ZIE ELDERS IN DIT NUMMER) DE STRIPANTIQUARIATEN EN ANDERE GERENOMMEERDE STRIPWINKELS.
RESERVEER TIJDIG! DE OPLAGE IS BEPERKT!
VERSCHIJNING ROND HALF APRIL

Prins Valiant

RIDDER IN OPTIMA FORMA

door Rob van Eijck

Bijna veertig jaar geleden begon Prins Valiant, de toen nog zeer jonge zoon van de verbannen koning van Thule, aan een serie avonturen die hem over grote delen van de wereld de strijd voor armen en verdrukten zou laten opnemen. Al snel bereikte hij een wat volwassener leeftijd en niet lang daarna trouwde hij de schone Aleta, koningin van de Nevel-eilanden. Dit zeer gelukkige huwelijk heeft hem vier kinderen opgeleverd, van wie de oudste, Arn, nu zelf de leeftijd der volwassenheid heeft bereikt en langzamerhand steeds meer de taak van zijn beroemde vader gaat overnemen. Prins Valiant brengt een groot deel van zijn tijd door in het Engeland van de legendarische koning Arthur en is door deze vorst zelf tot ridder geslagen. Valiant slaat de ridderdeugden zeer hoog aan en is dan ook voortdurend op pad om deze te beoefenen. In hoeverre het ridderbeeld zoals dat uit zijn avonturen naar voren komt, in overeenstemming is met de historische werkelijkheid zullen we hieronder eens proberen te bekijken.

Prins Valiant bevecht Saksers. . .

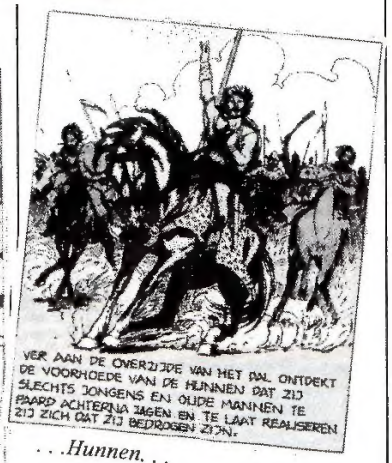
VER AAN DE OVERZIJDE VAN HET PAL ONTDEKT DE VOORHOEDE VAN DE HUNNEN DAT ZIJ SLECHTS JONGENS EN OUDE MANNEN TE PAARD ACHTERNA JAGEN EN TE LAAT REALISEREN ZIJ ZICH DAT ZIJ BEDROGEN ZIJN.

. . .Hunnen. . .

. . .Middeleeuwse ridders. . .

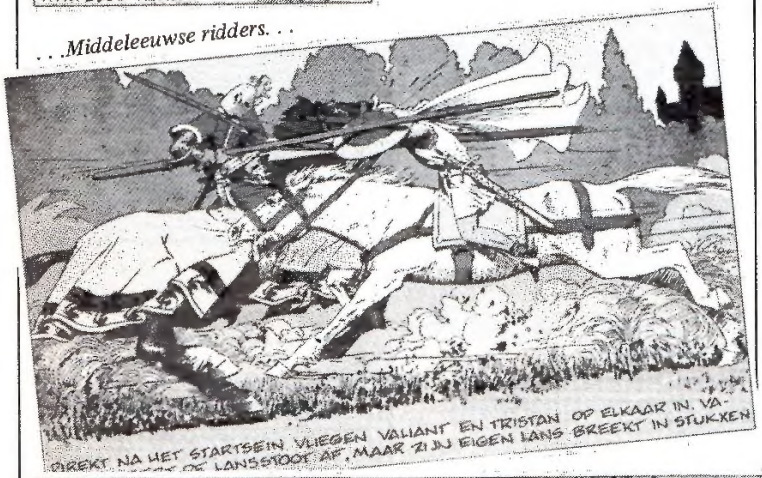

. . .Moren. . .

DE BEWAKERS ZIJN VERDIEPT IN HUN SPEL EN NERGENS OP VERDACHT, ZEKER NIET OP EEN SLAVENOPSTAND. ZO BARBAARS ALS ZE ZIJN, ZE WORDEN LAF TEGENOVER DE WOESTHEID VAN DE TWEE KRIJGERS EN BIEDEN WEINIG WEERSTAND.

TRISTAN STORT ZICH MET EEN LUIDE STRIJDKREET IN HET GEWOEL. BRONS EN IJZER, HERNAS EN LEER, NIETS KAN ZIJN MACHTIGE ZWAARD WEERSTAAN!
SIR GAWAN VERLEENT DE VIJAND TOT ROEKELOZE WOEDE DOOR HET GRIEVENDE VAN ZIJN OPMERKINGEN EN ZIJN ZWAARD IS EVEN BITTER ALS ZIJN SPOT.
PRINS VALIANT LACHT GRIMMIG. HIJ VONGT ALLE SLAGEN OP MET ZIJN ZWAARD EN SCHILD EN VALT ZELF ZELDEN AAN. MAAR ALS HIJ UITHAALT, IS ER STEEDS EEN VIJAND MINDER

. . .Romeinen. . .

THORIC, WIENS HARNAS HARDE KLAPPEN HEEFT WEERSTAAN EN WIE HET BLOED UIT TALRIJKE WONDEN STROOMT, WEET DAT HIJ VERLOREN HEEFT. MAAR HIJ IS EEN TE DAPPER STRIJDER OM ZICH OVER TE GEVEN. SR VALIANT! LOOF JONGELING VAN ARTHUR! BRULT HIJ. IK ZAL JE SLAAF NIET ZIJN! VECHT MET MIJ, OM MIJN DOOD OF VERLOSSING!

. . .en Vikingen.

Ridderdeugden

Prins Valiant beschikt niet over een leengebied, althans niet direkt. Zijn vrouw Aleta is koningin van de Nevel-eilanden en zal daar allicht een ruime bron van inkomsten uit hebben. Zijn vader Aguar is koning van Thule, in Noorwegen, dus dat zit ook wel goed. Voor zijn levensonderhoud en het aanschaffen van een komplete ridderuitrusting heeft Valiant dus helemaal geen leengebied nodig.

Wat het punt van trouw aan de heer betreft, staat Valiant er zeer goed op. Zijn heer is koning Arthur en diens belangen worden door Prins Valiant, wanneer hij tenminste in Engeland is, met volledige overgave verdedigd. Daarvan getuigen wel de talloze gevechten die hij voor de vorst heeft geleverd, de listen en lagen die hij voor hem heeft bedacht en de diepe vernederingen en ernstige verwondingen die hij voor zijn koning heeft ondergaan en opgelopen. Ook de overige ridderdeugden worden door Prins Valiant met overgave beoefend. De liefde voor en de verdediging van de dame staan bij hem in hoog aanzien. Eerst doorstaat hij bijna bovenmenselijke moeilijkheden om de liefde van Ilene te winnen, daarna ontmoet hij Aleta en is hij tot de meest onmogelijke opofferingen in staat om haar aan zijn zijde te krijgen. Is dat eenmaal gelukt, dan geeft hij zich volledig aan haar over (waarvan zij overigens meer dan eens voor allerlei doeleinden dankbaar gebruik maakt). Dat klopt allemaal prachtig dus, althans voor zover het de ridders uit de Middeleeuwse romans aangaat; de historische werkelijkheid was nog wel eens anders, zoals we gezien hebben.

Naast de dienst aan de dame, zien we bij Prins Valiant ook talloze voorbeelden van verde-

diging van wezen en weduwen, zwakken en verdrukten, in kombinatie met strijd tegen bloedige bruten en tyrannieke machtswellustelingen.
Het totaalbeeld van veertig jaar Valiant is dan ook volkomen in overeenstemming met het beeld dat de Middeleeuwse literatuur ons van de 'ridder' schept.

Tijdsperiode

Nu komen we terecht bij het tijdvak waarin de verhalen van Prins Valiant zich afspelen en dan zitten we direkt veel moeilijker. We zien nl. dat Prins Valiant onder dezelfde tweeslachtigheid gebukt gaat als de Arthur-romans uit de Middeleeuwen. Daarin doet zich het probleem voor dat Arthur een 5e/6e eeuwse Keltische vrijheidsstrijder was, maar dat hij in de late Middeleeuwen weer van stal is gehaald om de op dat moment te propageren ridderidealen aan op te hangen. Op het moment is dat voor ieder die een verhaal over koning Arthur wil schrijven een enorm probleem: welke Arthur kiezen we, de historische Arthur zonder ridders, of de legendarische mèt ridders? Hans Kresse bijvoorbeeld heeft in 'Eric de Noorman' de historische Arthur genomen, een Keltische war-lord die zich met sukses tegen de binnenvallende Angelen en Saksen verzet.
Maar Harold Foster heeft de keuze eigenlijk niet gemaakt, en zowel de 5e eeuwse als de 13e eeuwse Arthur tot achtergrond van zijn Valiant-verhalen gemaakt. Het enorme voordeel hiervan is dat hij zijn verhaalstof uit zo'n acht eeuwen historie kan putten, wat hij dan ook gretig doet: Valiant bevecht Angelen en Saksen (5e/6e eeuw), Hunnen (5e eeuw) en Vikingen (9e/10e eeuw), bevindt zich in Palestina vlak voor de Kruistochten (11e eeuw), gaat als Noorman naar Amerika (11e eeuw) en beoefent de ridderdeugden (12e/13e eeuw).
Historisch gezien klopt hier natuurlijk niets meer van. De tekeningen geven dan ook een merkwaardig ratjetoe te zien van wapenrustingen, kleding en gebouwen in allerlei stijlen uit totaal verschillende tijden door elkaar. Valiant, Gawain en Tristram bijvoorbeeld bevechten in 13e eeuwse ridderuitrustingen afwisselend Hunnen en Romeinen in wapenrustingen die in de 5e eeuw gedragen werden. De ridders van de Ronde Tafel, met al hun laat-Middeleeuwse ridderidealen, worden zonder enige bedenking ingezet tegen primitieve Angelsaksen en Vikingen uit de vroege Middeleeuwen.
Foster is zich volgens interviews deze verkrachting van de historie volledig bewust, maar blijkt het juist geweldig gemakkelijk te vinden om zijn verhalen over al deze eeuwen uit te smeren en stoort zich dan ook niet aan de vele anachronismen in zijn verhalen.
Om nog even op de laat-Middeleeuwse Arthur-legenden terug te komen, in Prins Valiant worden vele roemruchte ridders van koning Arthur ten tonele gevoerd: Gawain, van wie Valiant in den beginne schildknaap is geweest en die later zijn boezemvriend wordt, Tristram, Launcelot, Modred en de wijze Merlijn; maar hun karakter, vooral dat van Gawain, is niet altijd in overeenstemming met het beeld dat we daarvan in de Arthur-legenden krijgen.
De eerste verhalen van de Valiant-serie zijn over het algemeen meer doordrenkt van de hele leef- en denkwereld van de Middeleeuwse Arthur-verhalen dan de latere. Zeer sprookjesachtig begonnen, met warrige landen en een overvloed aan magie en recht-door-zee riddergedrag, worden de verhalen langzamerhand toch aardser en reëler. Misschien is dat te wijten aan Valiants huwelijksgeluk, met een trouwe vrouw en opgroeiende kinderen, die zijn zucht naar avonturen weliswaar niet geheel weten te doven, maar die hem toch wat meer aan huis en haard weten te binden.

Kleding en dekors

Over het ratjetoe dat de kleding, wapenrustingen en dekors in Valiant te zien geven, hebben we het hierboven al even gehad. De historische mengeling op dit punt is terug te voeren op het feit dat Foster geen keuze heeft gemaakt voor een bepaalde historische periode.

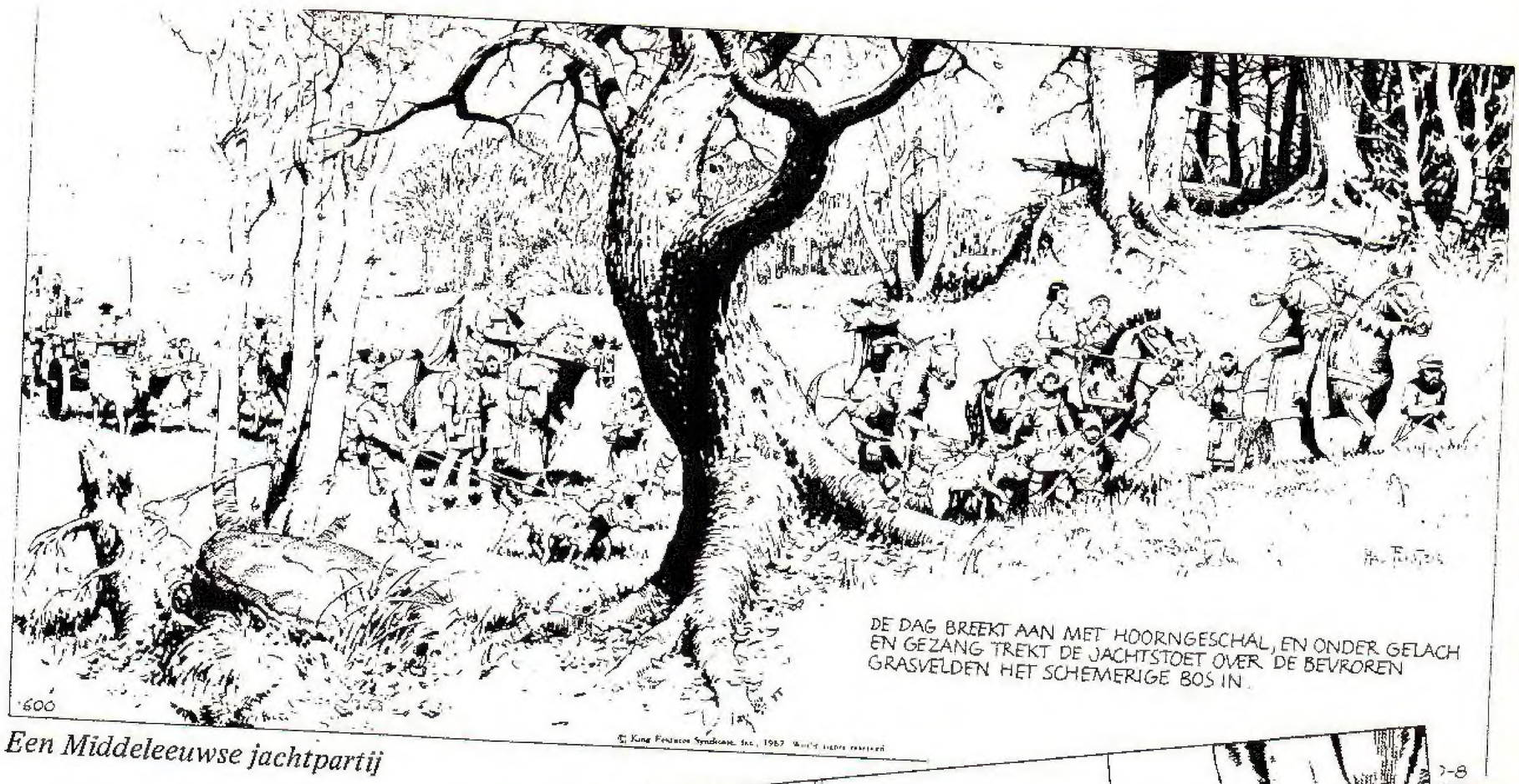
DE DAG BREEKT AAN MET HOORNGESCHAL, EN ONDER GELACH EN GEZANG TREKT DE JACHTSTOET OVER DE BEVROREN GRASVELDEN HET SCHEMERIGE BOS IN.

Een Middeleeuwse jachtpartij

Eisenherz schaut sie verwundert an: „Ich sah dich von der Galerie aus, als du diese feierlichen Ratsherren wie unartige Schuljungen ansprachst. Viele werden wohl zurücktreten, die ein schlechtes Gewissen wegen des letzten Blattes haben, das du nicht verbranntest. Was stand darauf?" Ein verschmitztes Lächeln läßt niedliche Grübchen auf Aletas Gesicht erscheinen, als sie aus ihrem Ausschnitt — ein blankes Papier hervorholt!
HAL FOSTER

Het gelukkige gezin Valiant

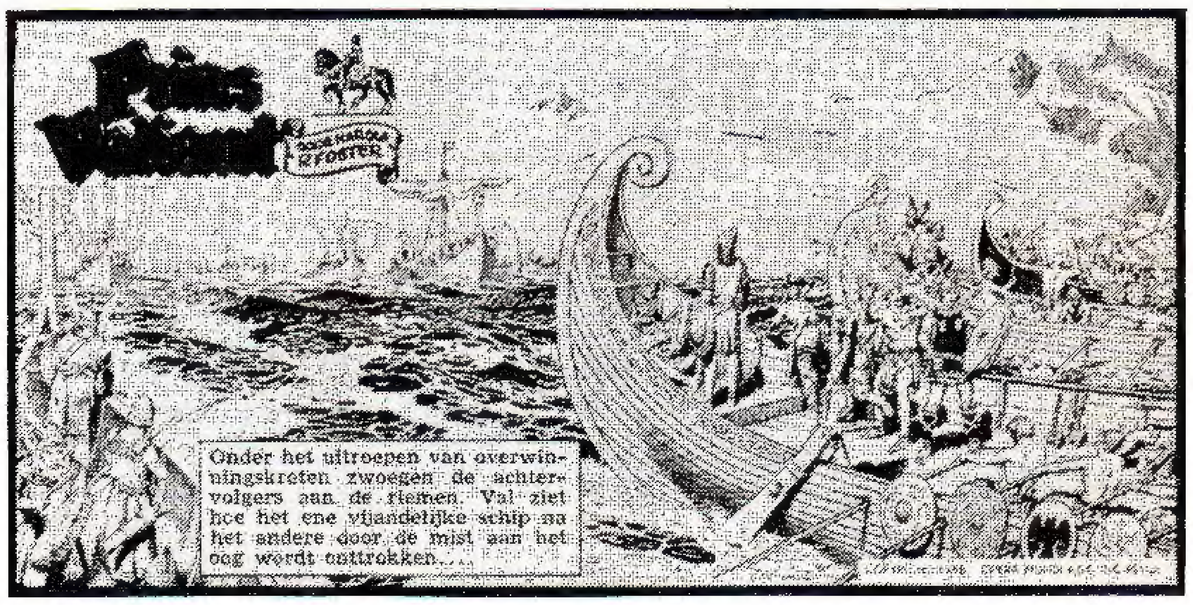
Prince Valiant
by HAROLD R. FOSTER
Onder het uitroepen van overwinningskreten zwoegen de achtervolgers aan de riemen. Val ziet hoe het ene vijandelijke schip na het andere door de mist aan het oog wordt ontrokken...

Valiant als Viking

Een van de vele detailtekeningen

DEZE ZEE IS REEDS LANG HET WINSTGEVENDE JACHTDOMEIN VAN LEVANTIJNSE EN AFRIKAANSE ZEEROVERS, MAAR DEZE WEEK IS HOOGST ONVOORDELIG EN DE PIRATEN DIE ONTSNAPPEN ZOEKEN HUN HEIL ELDERS.

maar eigenlijk de gehele Middeleeuwen tot dekor heeft genomen. Wat kleding en wapenrusting van Arthurs ridders betreft zitten we ongeveer in de 13e eeuw, maar hun tegenstanders zijn wat dat betreft bonter uitgerust. Angelsaksen uit de 5e eeuw, Vikingen uit de 9e eeuw en Moren uit de 11e eeuw. De architectuur van Arthurs Engeland is helemaal fiktie: Camelot bijvoorbeeld, de legendarische burcht van koning Arthur, is een samenraapsel van allerlei stijlen en lijkt voornamelijk gebaseerd te zijn op fantasie. Het is precies de ridderburcht van een machtig vorst, zoals die bestaat in de verbeeldingswereld van een kind: een sprookjesachtig gebouwenkompleks, dat ook iets van een kathedraal heeft, slechts bevolkt door nobele edelen, schone jonkvrouwen, en bedienden die hun plaats kennen.

Verhaalinhoud

De ridderidealen spelen bij de inhoud van de Valiant-verhalen een belangrijke rol: de dappere ridder bevecht allerhande misstanden en komt daarbij in kontakt met talloze schurken die terechtgewezen moeten worden. De zuivere ridderepiek wordt echter in de Valiant-serie langzamerhand verdrongen door een iets aardsere, reëlere benadering, waardoor magie en tomeloze emoties langzamerhand meer naar de achtergrond worden gedrongen. Misschien heeft dit te maken met het ouder worden van Prins Valiant, of met dat van zijn schepper Harold Foster, of van beiden in gelijke mate. Maar hoe het ook zij, het romantische aspekt blijft behouden, de verhalen balanceren dikwijls op de grens van het sentimentele en melodramatische, en die grens wordt soms overschreden. Af en toe gaat Foster erg ver, wanneer de een of ander, dikwijls Valiant zelf, weer eens al te zeer door zijn gevoelens wordt overmand of al te duidelijk een misverstand aan de kaak stelt. Het is soms wat al te zwart/wit: de gemene schurk, aan wie niets goeds is, en de dappere held, die slechts uit nobelheid is opgetrokken. Prins Valiant zelf is een man die over een ruim skala van gevoelens beschikt: aan de ene kant is hij een harde vechter, die niet voor een flinke portie koelbloedig doden terugdeinst en ook met groot doorzettingsvermogen aan allerhande martelingen het hoofd weet te bieden. Anderzijds kan hij zich door gevoelens van smart of opperste gelukzaligheid zodanig laten meeslepen dat we over zijn gedrag wel eens verbaasd de wenkbrauwen fronsen. In sommige situaties beschikt Valiant over weinig kontrole over zijn emoties, die hij dan ook de vrije loop laat. Hij is door zijn oorlogservaringen dus bepaald niet verhard, hij weet zijn werk bijzonder goed van zijn privé-leven te scheiden.

Tekenstijl

De tekeningen van Prins Valiant vallen allereerst op door de enorme zorgvuldigheid waarmee Foster te werk is gegaan: hoe groot een tekening ook is en hoeveel figuren en gebouwen er ook op voorkomen, nooit is er ergens een spoortje van slordigheid te ontdekken. Het lijkt alsof er aan iedere tekening een langdurige studie is voorafgegaan, zo volmaakt uitgebalanceerd komt het op de lezer over. Ook het enorme detaillisme in gebouwen, kleding en natuurdekors doen een enorme hoeveelheid werk vermoeden: het kan ons nauwelijks meer verbazen, wanneer we horen dat Foster zo'n 50 tot 55 uur aan één pagina werkt, d.w.z. gemiddeld 10 uur aan één tekening. Dat hele uitgebalanceerde in de tekeningen haalt er wel gedeeltelijk het leven uit. De personages treden met plechtige, toneelmatige gebaren voor de kamera, hetgeen de plechtige ernst van de verhalen versterkt, maar waardoor er nauwelijks van vloeiende, flitsende aktie sprake is. De verhalen zijn niet altijd serieus, er worden ook regelmatig grappen gemaakt, maar de humoristische scènes in Valiant bezie ik toch altijd enigszins met gemengde gevoelens: ze komen nogal geforceerd over, ze zijn niet echt geestig. Ik heb bij zo'n scène in Valiant altijd het gevoel dat ik ook heb, wanneer iemand die dat helemaal niet kan, een mop vertelt zodat je je uiterste best moet doen om beleefd mee te lachen.
De voornaamste reden van het gebrek aan aktie in de tekeningen is waarschijnlijk de stripvorm die Foster gekozen heeft: geen balloons, maar slechts verklarende tekst onderin het plaatje, te vergelijken met strips als Tom Poes en Eric de Noorman. Dit heeft tot gevolg dat er, vergeleken met de balloonstrip, een andere vertelwijze wordt gehanteerd: de verschillende handelingen worden met grotere tussenpozen vertoond, wat het filmische aspekt uit de handeling wegneemt. In de begeleidende tekst kan veel verklaard worden wat in de balloonstrip niet kan, en dus is het ook niet zo noodzakelijk om een handeling met kleine stapjes te laten zien. Dat maakt series als Prins Valiant eerder tot zwaar geïllustreerde verhalen dan tot vloeiend verlopende strips, hetgeen overigens helemaal niet betekent dat Prins Valiant geen stripverhaal is.

Samenvattend kunnen we stellen dat Prins Valiant de Ridder In Optima Forma is. Wanneer we de strip beoordelen op zijn kwaliteiten als ridderstrip, dan zien we dat Foster een beeld schept van de Middeleeuwse ridder zoals hij had moeten zijn en niet zoals hij in werkelijkheid was. Dat hij zich daarbij niet aan één tijdperk houdt en alle mogelijke historische volkeren met hun eigen kledij en bouwstijl door elkaar gooit, doet daaraan niets af. In feite is Prins Valiant een visualisering van de Middeleeuwse ridderroman.

Valiant en koning Arthur

'IK KAN EEN BEROEP DOEN OP LANCELOT OM EEN LEGER AAN TE VOEREN OF OP HEER GAWIJN VOOR EEN TWEEGEVECHT,' ZEGT ARTHUR, MAAR DIT VRAAGT EEN VOORZICHTIGE AANPAK, WANT ALS DE KONING STERFT MOET HARWICK ER ZIJN OM DE TROON TE BESTIJGEN. DUS KIES IK JOU, VAL.'

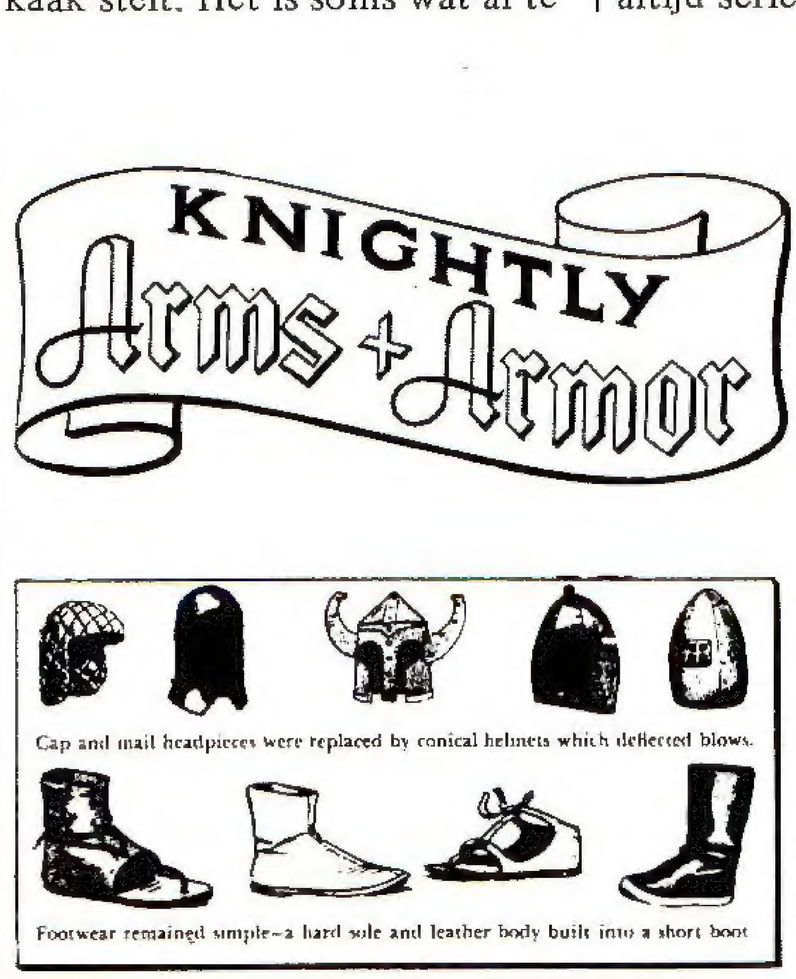
KNIGHTLY
Arms + Armor
Cap and mail headpieces were replaced by conical helmets which deflected blows.
Footwear remained simple—a hard sole and leather body built into a short boot
Metal-studded leather armor, coats of link and plate mail, and Roman breastplate
Deep-seated saddles anchored the knight against onrushing foes.
Stirrups were all shapes and often ornamented
Spurs guided movement of horse when knight could not hold reins in battle.
Decorations on shields of wood, leather or metal identified the warrior.
The sword was the principal weapon. It was used more for slashing than thrusting.
Battle axes and maces were both swung in close quarter fighting and hurled
A shield dagger, hooked spear, two-handed ax and crossbow gave extra advantage
The dagger was the weapon of assassination and close fighting on foot.

GEGROET, BESTE LEZER!... HEB JE JE AL HELEMAAL GEÏNSTALLEERD VOOR EEN GEZELLIG AVONDJE LEZEN?... GOED ZO!... NESTEL JE MAAR BEHAAGLIJK IN JE LIEVELINGS-CRAPAUD. ALLES NU HELEMAAL NAAR JE ZIN?... GENIET DAN MAAR NU HET NOG KAN, M'N BESTE, WANT NA HET LEZEN VAN DIT VERHAAL BEN JE EEN GEESTELIJK WRAK. MAAR GENOEG, LATEN WE BEGINNEN MET....

PRINCE VIOLENT!

HIER HEBBEN WE ONZE JONGE, AMBITIEUZE PRINS VIOLENT VAN DRULE, DIE ER MET ALLE GEWELD OP UIT IS OM RIDDER VAN DE RONDE TAFEL ...RAM! KNAL! BENG!... AAN HET HOF VAN KONING ARTHUR TE WORDEN. WE ZIEN HEM HIER MET VOLLE OVERGAVE ZYN TYD VERDRYVEN IN EEN SCHYNGEVECHT. ENTHOUSIAST RAMT PRINS VIOLENT HIER OP ZYN BESTE VRIEND LOS EN GENIET DAAR ZICHTBAAR VAN. ALLEMACHTIG, WAT EEN LOL, PRET EN VERMAAK!

WOOD

MAAR ALS JE DE JONGE PRINS WAT BETER BEKYKT, TERWYL HY ZO GRAPPIG OP ZYN GEVALLEN KAMERAAD HOST; ZIE JE DAT HY NIET GELUKKIG IS ...

DAT ZIE JE AAN DE MANIER WAAROP HY LANDT: OP ZYN TENEN IN PLAATS VAN OP ZYN HIELEN. HY IS DUIDELYK NIET MET ZYN HOOFD BY DEZE PRACHTIGE SPORT...

HET HART VAN ONZE JONGE HELD IS VERVULD VAN ANDERE VERLANGENS! ...DIE VERLANGENS DIE HET HART VAN IEDERE JONGEMAN OVERWELDIGEN, WANNEER DE LENTE AANBREEKT...

Bijgaande strippersiflage 'Prins Violent' laat ons Prins Valiant zien in zijn *optima forma*-crisis. De strip werd door *Harvey Kurzman* (scenario), en *Wallace Wood* (tekeningen) voor het blad MAD (am.) gemaakt en is uit de later verschenen pocket 'MAD-strikes back', een uitgave van Balantine Books N.Y. (eerste druk juni 1975), overgenomen en vertaald. Red.

JA, IN DE LENTE ZET ONZE JONGE VRIEND ZIJN ZINNEN NATUURLIJK OP ZIJN VLINDERVERZAMELING ... MAAR DAN SPRINGT ONZE VRIEND TE HOOG EN WORDT HIJ ZOWEL DOOR EEN VISIOEN GETROFFEN ALS DOOR HET PLAFOND...

EEN VISIOEN VAN DE WONDERSCHONE MAAGD ALOTA MET HAAR PRACHTIGE GOUDEN LOKKEN ... DIT IS DE VROUW DIT VIOLENTS DROMEN EN DIREKT PROBEERT HIJ HAAR TE BEREIKEN. MAAR HIJ WORDT GESTUIT...

HELAAS PAST ZIJN LANS NIET OVERDWARS DOOR DE SLOTPOORT EN ALS HIJ DAAR EINDELIJK ACHTER IS EN OVER DE OPHAAL-BRUG RIJDT, IS DE MAAGD VERDWENEN.

NAUWELIJKS HEEFT PRINS VIOLENT DE BURCHT VAN ZIJN VADER VERLATEN OF DE ELLENDE BEGINT! HIJ VALT TEN PROOI AAN EEN MYSTERIEUZE KRACHT.

EEN KRACHT DIE RUITER EN PAARD TE-RUGTREKT! 'DAT MOET TOVENARIJ ZIJN' DENKT VIOL. (WE ZULLEN HEM VOOR-TAAN 'VIOL' OF KORTWEG 'VILE' NOEMEN.

HOE DAN OOK, DE KLUWEN VIOLENT WORSTELT ZICH NAAR HET EINDE VAN DE SLOTBRUG... MAAR DOOR HEKSERIJ IS HET LAND VERDWENEN EN TERWIJL VIOL VALT, DENKT HIJ: IK HAD NIET MOETEN DRINKEN VOOR IK VERTROK...

MAAR WEINIGE OGENBLIKKEN LATER. ALS HIJ IN DE STANK VAN DE SLOTGRACHT PEINZEND OMHOOG STAART, KOMT HIJ TOT DE ONTDEKKING DAT ER NOCH DRANK NOCH TOVENARIJ IN HET SPEL WAS, MAAR DAT DE OPHAALBRUG PER ONGELUK WERD OPGETROKKEN....

EN ZO ZIEN WE ONZE HELD, NADAT HY THUIS ZYN ROESTIG MALIËNKOLDER VOOR EEN NET-GEPERSTE EN PAS GEOLIEDE KEEFT VERRUILD, TERUG ALS HY DE HOOFD-WEG INSLAAT...

rap! rap!

one way

OP ZOEK NAAR ALOTA, SCHIET HY EEN MAN AAN, DIE NAAR ZYN PUNTIGE HELM TE OORDELEN WEL SOLDAAT MOET ZYN...

U KUNT ZICH VIOLS VERBYSTERING VOORSTELLEN WAANNEER HY TOT DE ONTDEKKING KOMT DAT DE EEN-VOUDIGE ZIEL GEEN HELM DRAAGT!..

...PRINS VIOLENT SLAAT DE WEG IN DIE DE MAN MET HET PUNTHOOFD HEM ONDANKS ALLES HEEFT GEWE-ZEN!... NA VELE VERMOEIENDE DAGREIZEN BONKT VIOLS HART IN ZYN KEEL ALS HY EEN GLIMP VAN LANGE LOKKEN ONTWAART! ... ALOTA ..!!

kiss kiss kiss kiss

PAS ALS HY ZICH VOOROVER OP DE KNIEËN GEWORPEN HEEFT EN HET HAAR NAAR DE LIPPEN BRENGT... PAS DAN WAARSCHUWEN ONFRISSE DAMPEN EN KLEINE KRIOELEN-DE WEZENTJES HEM DAT HY NIET HET PRACHTIGE HAAR VAN EEN MAAGD, MAAR DE BAARD VAN EEN KRYGSMAN VASTHEEFT!

"veto says "no no"

VIKINGS, WOESTE ROVERS UIT HET NOORDEN!.. VIOL GRYPT NAAR ZYN ZINGENDE ZWAARD... OMDAT HET ZWYGEN OP TE LEGGEN!...

ALLE AANWEZIGEN ZYN HEVIG ONTSTELD EN STAAN ALS VER-STEEND! NIETS BEWEEGT... BEHALVE DE VLEUGELS OP DE HELM VAN DE VIKINGAANVOERDER!...

HET GAAT HIER DUIDELYK OM EEN NIEUWE HELM... DE VLEUGELS ZYN IMMERS NOG NIET HELEMAAL DOOD.. ALS NIEMAND IETS DOET, RAAKT DE AANVOERDER ZYN HELM KWYT!..

VIOL REAGEERT RAZENDSNEL, IN EEN VLOEIENDE BEWEGING TREKT HY EEN PYL UIT ZYN KOKER...LAAT DE PYL VALLEN...PAKT DE PYL OP... LAAT Z'N BOOG VALLEN..LAAT DE PYL VALLEN..PAKT ZYN BOOG OP...LAAT ZYN KOKER VALLEN.. PAKT HET HELE ZOOTJE OP EN DOORRYGT DE HELM!...

thud!

NA TWAALF SCHOTEN IS HET ZOVER!..VIOLS SUBLIEME SCHOT HAALT DE HELM NEER!HY PAKT DE HELM OP EN LAAT DE PYLENKOKER VALLEN..PAKT DE KOKER OP...LAAT DE HELM EN DE BOOG VALLEN...PAKT DE BOOG OP...LAAT DE KOKER, DE HELM, DE BOOG EN DE PYL VALLEN.....

»Ha-puieng!«

UIT DANKBAARHEID VOOR HET NEERHALEN VAN ZYN HELM WYST DE VIKINGAANVOERDER VIOL EEN MAAGD MET GOUDEN LOKKEN, DIE IN EEN ROEIBOOTJE ZIT...

splash!

MAAR TERWYL VIOL ER HALSOVERKOP NAARTOE HOLT, REPT HET BOOTJE ZICH NAAR DE ANDERE OEVER.... EN WEER ZIEILT PRINS VIOLENT MET EEN ZWEEFDUIK HET WATER IN! OM DE EEN OF ANDERE DUISTERE REDEN MOET DE MAAGD ALOTA NIETS VAN HEM HEBBEN!

DE VIKINGEN WILLEN VIOL HET MEER OVER ZETTEN, MAAR EERST GAAT HY NAAR HUIS TERUG OM ZYN GEROESTE MALIËNKOLDER VOOR EEN NET-GEPERSTE EN PAS-GEOLIEDE TE VERWISSELEN..

VOLGENS AFSPRAAK ZETTEN DE VIKINGEN VIOL HET MEER OVER. BY HET ONTSCHEPEN WORDT HY DOOR EEN VRESELYKE PYN GETROFFEN!....

munch

ZOALS U ZIET IS VIOL NAMELYKTE DICHT BY HET AFSCHRIKWEKKENDE BOEGBEELD GEKOMEN TOEN HY AAN LAND GING!....

help!

EVEN LATER TREFFEN WE VIOL AAN IN EEN HELDHAFTIGE POSE OP EEN ROTSPUNT!... NIET DAT HY VANDAAR EEN GOED UITZICHT HEEFT, - DE TOP KYKT NL. UIT OP EEN ROTSWAND - ...MAAR OH, WAT EEN NOBELE POSE!.. PLOTSELING BEGINT HET ZINGENDE ZWAARD TE GILLEN!...

help help!

Achtung!

VIOL KYKT OVER ZYN SCHOUDER OM TE ONTDEKKEN WAAROM ZYN ZWAARD GILT I.P.V. ZINGT... DAAR BENEDEN HEM IN HET DAL MARCHEERT EEN STOET KRYGSLIEDEN: EEN TROEP VAN DIE WOESTE KRYGERS DIE OVER HEEL EUROPA UITZWERMEN: HUNNEN!...

DE HUNNEN VALLEN AAN, MAAR VIOL TREEDT ZE TEGEMOET MET ZYN SCHEERMESSCHERPE ZWAARD!.. (NOOT VAN DE UITGEVER: IN HET KADER VAN VERANTWOORDE STRIPS HEBBEN WE VERMEDEN WONDEN EN BLOED TE LATEN ZIEN, MAAR WE STELLEN ONS ZO VOOR DAT ONZE LIEFHEBBENDE LEZERS HOE DAN OOK DE HOUWEN IN SCHILDEN, HELMEN ETC. ZULLEN KUNNEN VOLGEN EN HUN VERBEELDING ZULLEN VOLGEN OM ZICH IN TE DENKEN HOE GRUWELIJK DE ONZICHTBARE VLEESWONDEN ZYN... HET EFFEKT ZAL HETZELFDE ZYN ALS WANNEER U ÉCHT BLOED EN ÉCHT OPENGERETEN VLEES ZAG!....

ALS VIOL DE HUNNEN LAAT ZIEN HOEVEEL VAN HUN HY IN DE PAN HAKT, VLUCHT DE HELFT VAN HUN ACHTER HET GROOTSTE SCHILD DAT ZE BY HUN HEBBEN.... MAAR...!

ALS DE RESTERENDE HUNNEN ZIEN HOE HY DE HUNNEN IN ELKAAR HAKT, VLUCHTEN ZE ACHTER EEN ENORME EIK. MAAR EVENALS DE ANDERE HUNNEN HAKT VIOL HUN IN TWEEËN...

OOK DE LAATSTE HUN, ACHTER EEN KEI, HAKT HY DOORMIDDEN, ZOALS HY OOK DE ANDERE HUNNEN EN VAN HUN DE ANDERE HELFT EN VAN DE HUNNEN DE HELFT HAKTE... HUN.. HELFT.. HÈ!

there is nothing like a Dame...

troll bridge

ALS VIOL HIERNA ZIJN HELDHAFTIGE POSE OP EEN DOOR DE WIND AANGENAAM OMSPEELDE TOP WEER AANNEEMT, KIJKT HIJ VANDAAR UIT OP HET KASTEEL VAN KONING ARTHUR EN ZIET HIJ DE SCHONE MAAGD ALOTA ZICH DERWAARTS SPOEDEN...

VIOL WORDT OPNIEUW IN ZIJN POGING HAAR TE VOLGEN GESTUIT, DITMAAL DOOR EEN RIDDER MET EERBARE BEDOELINGEN. HIJ DAAGT VIOL UIT DOOR HEM ZIJN ZWARE STALEN, I.C. VAN GEKLONKEN YZER VERVAARDIGDE HANDSCHOEN TOE TE WERPEN!

DE HANDSCHOEN KOMT ONGELUKKIG TERECHT EN HET DUURT ENIGE TYD VOOR VIOL VOLDOENDE GEKALMEERD IS OM ZICH OP HET DUEL VOOR TE KUNNEN BEREIDEN.

Schmehenheimer

cut-rate armor

DAARNA BEREIDEN DE KEMPHANEN ZICH VOOR OP HET STEEKSPEL... EEN GEWICHTIGE WAPENRUSTING WORDT OP EEN KREIWENDE KRUIWAGEN AANGEVOERD...

EERST WORDT EEN HAUBERK, EEN ZWARE JAS VAN GEKLONKEN SCHAKELS OVER DE KLEDIJ VAN DE DEELNEMERS GEPLAATST...

DAARNA WORDT HET STEVIGE YZEREN KURAS EN DE ZWARE YZEREN BEENPLATEN VASTGEMAAKT....

...DAARNA WORDT HET ZWAARSTE, DIKSTE STUK STAAL, DE HELM, MET EEN KLAP OVER HET HALSSTUK GEGOOID!...

DE GEHARNASTE STRIJDER IS NUTE ZWAAR OM ZICH TE KUNNEN BEWEGEN EN WORDT BOVEN ZIJN STRIJDROS GEHESEN...

DAARNA NEMEN ZE ELK HUN MACHTIGE LANS, HET REUS-ACHTIGE TWEEHANDIGE ZWAARD, DE KRUGSBIJL, DE STRIJDKNOTS EN WAT HARTSVANGERS IN ONTVANGST. EN DAN, WEET JE WAT ER DAN GEBEURT?....

ker-raaf!

nay!

neigh!

DAN STORT DE HELE BLIKSEMSE BOEL ALS EEN KAARTENHUIS INEEN!....

HOEWEL VIOL VASTGENAGELD LIGT DOOR ZYN ZWARE WAPENRUSTING, BLIJKT HY UIT 'T BESTE HOUT TE ZYN GESNEDEN!...

SNELLER DAN HIER BESCHREVEN KAN WORDEN, KRONKELT ZYN RECHTER WYSVINGER VOORT...

EN MET EEN WILDE SCHREEUW SLAAT VIOLS WYSVINGER ZICH OM DE WYSVINGER VAN DE VYAND!

BEIDE HANDEN ROLLEN ZO WILD OVER DE GROND DAT STOFWOLKEN DE VRESELYKE STRYD AAN HET OOG ONTTREKKEN!...

DE HELE MIDDAG DUURT HET GEVECHT, MAAR UITEINDELYK KRYGT VIOLENT, DANK ZY ZYN ONBESPROKEN LEVENSWANDEL EN HET FEIT DAT HY 100% AMERIKAAN IS, EEN ZODANIGE GREEP OP ZYN TEGENSTANDER DAT DEZE ER NIET MEER UIT LOS KAN KOMEN...

higher sire? I'll see thee. who dealt this mess?

DAN IS VIOL WINNAAR DUIMWORSTELEN. HY MELDT ZICH DAARNA BY KONING ARTHUR AAN DE RONDE TAFEL, WAAR DE RIDDERS DISKUSSIËREN OVER VELDSLAGEN, GLORIEUZE DADEN EN OVERWINNINGEN, MAAR VOORNAMELYK ZITTEN TE KAARTEN.

OP DAT MOMENT ONTDEKT ARTHUR DAT DE TAFEL NIET ROND IS MAAR OVAAL EN DAT BENEEMT HEM DE LUST TOT VERDER KAARTEN, OOK AL OMDAT HY JUIST ZO MOOI BOVENAAN STAAT. HY WENDT ZICH TOT VIOL DIE WEER ZYN KARAKTERISTIEKE HEROÏSCHE POSE AANNEEMT.

VOOR VIOLS GLORIEUZE DADEN EN OVERWINNINGEN BESLUIT KONING ARTHUR HEM TE RIDDEREN. HY HEFT HET ZWAARD, MAAR HELAAS GEBRUIKT HY DE SCHERPE IN PLAATS VAN DE PLATTE KANT.

oops!

HY SPLYT DAARDOOR DE VOOR HEM GEKNIELDE FIGUUR. DAT IS ECHTER SLECHTS DE SCHOENPOETSER, DIE JUIST KNIELDE OM 'S KONINGS LAARZEN TE POETSEN!.. BY TOEVAL ONTWAART VIOLS DWALEND OOG DE SCHUCHTERE MAAGD ALOTA EN HY STORMT OP HAAR AF...!

TENSLOTTE WEET HY HAAR IN EEN HOEK TE DRYVEN EN VRAAGT HAAR WAAROM ZE HEM AL DIE TYD GEMEDEN HEEFT. EN ALSOF ZYN BEHAARDE BORST, DIE DOOR ZYN OPENGERETEN KLEDING TEVOORSCHYN SPRINGT, HAAR HET ANTWOORD GEEFT, TREKT ZE EEN SCHAAR TEVOORSCHYN....

VIOL, DIE DE WILDE BLIK DIE ZY OP ZYN BORST WERPT ZIET, KRIMPT INEEN OM ZYN WEINIGE BORSTHAAR TE VERDEDIGEN, MAAR HY IS NIET SNEL GENOEG!...

"...LACHEND STAPT ALOTA ACHTERUIT EN ZEGT: 'ZIE JE, PRINS VIOLENT, DE REDEN WAAROM IK ALTYD VOOR JE OP DE LOOP GING ALS JE ACHTER ME AANZAT...

...IS DAT IK ALTYD DACHT DAT JY MET JE PAGEKOPJE EEN VROUW WAS. NU ZIE IK DAT JE EEN MAN BENT....
EN... ZE KUSTEN ELKAAR INNIG....

WALT DISNEY'S

Donald Duck

presenteert:

IN NR. 15 DIA'S UIT DE FILM

ALICE in WONDERLAND

IN NR. 16 GAAT DE VERVOLG-STRIP *ALICE* VAN START!

VERDER IN NR. 15 EEN HERDRUK UIT 1954... G-2 DE SPRING-KIKKER

EEN BARKS-VERHAAL VAN GROTE KLASSE!

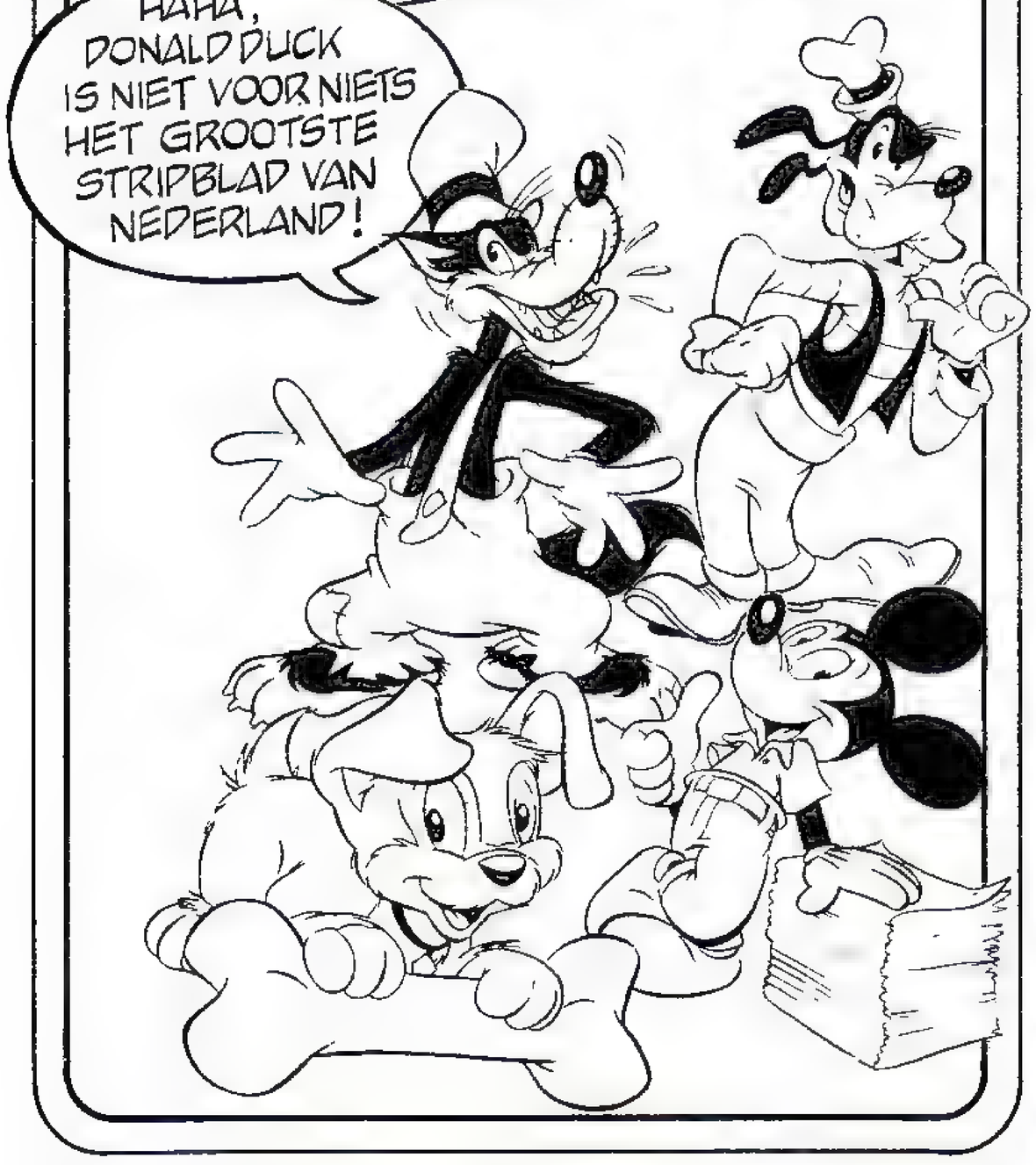

WÀT?!

SLAMPAMPER! LUIZENBOS! ASBAK! DRUILOOR! BOTERLETTER! EUTEBEUS! UILEKIEK! KWINTENPREUT! BORD SOEP! BAL GEHAKT! EIERKOEK! OELEWAPPER! KNURFT! SLIJMJURK! GROENZOETER! ETTERBUIL! PATJEPEEJER! NAKKE-TIKKER! KROTEKOKER! PATETTER! BRAAKMIDDEL! STEEKPENNINGMEESTER! PIEREMEGOGGEL! GEITEBREIER! EZELSVEULEN! SIJSJESLIJMER! MAF-KIKKER! UILEBAL! KWIJLEBABBEL! NETENKWAB! *)

NOG STEEDS GEEN ABONNEE VAN

DE VRIJE BALLOEN?

MAAK DAN ALS DE GESMEERDE BLIKSEM f11.20 OVER OP GIRO 3464468 T.N.V. J. VAN HAASTEREN-VERHOLT TE HENS-BROEK.
(S.V.P. VERMELDEN MET WELK NUMMER HET ABONNEMENT MOET INGAAN.)
OUDE NUMMERS ZIJN NOG TE BE-STELLEN À f2.95 (INCL. PORTO)

*) DOORHALEN WAT NIET VAN TOEPASSING IS.

JOHN STEEMAN

De Rode Ridder

's RIDDERS STRIJD TEGEN DE DEADLINE

De Rode Ridder, een van de vele series van de Willy Vandersteenstudio's, loopt nu al zo'n twintig jaar en mag zich in een grote populariteit verheugen. Er is in al die jaren door verschillende tekenaars met wisselend sukses aan gewerkt, wisselend sukses wat betreft verhaalideeën, dialoog en tekeningen. Hoofdpersoon van deze serie is, zoals de titel al aangeeft, een ridder en Vandersteen kennende mogen we dan een verhalenreeks verwachten vol romantiek, avontuur, tovenarij en, bovenal, moraliteit. Hierin komen we niet bedrogen uit, want al deze ingrediënten zijn kwistig door de hele serie heen gestrooid. Maar wat het belangrijkste is: is de Rode Ridder ook werkelijk een ridder, voldoet hij enigszins aan de eisen die de historie aan 'de ridder' stelt?

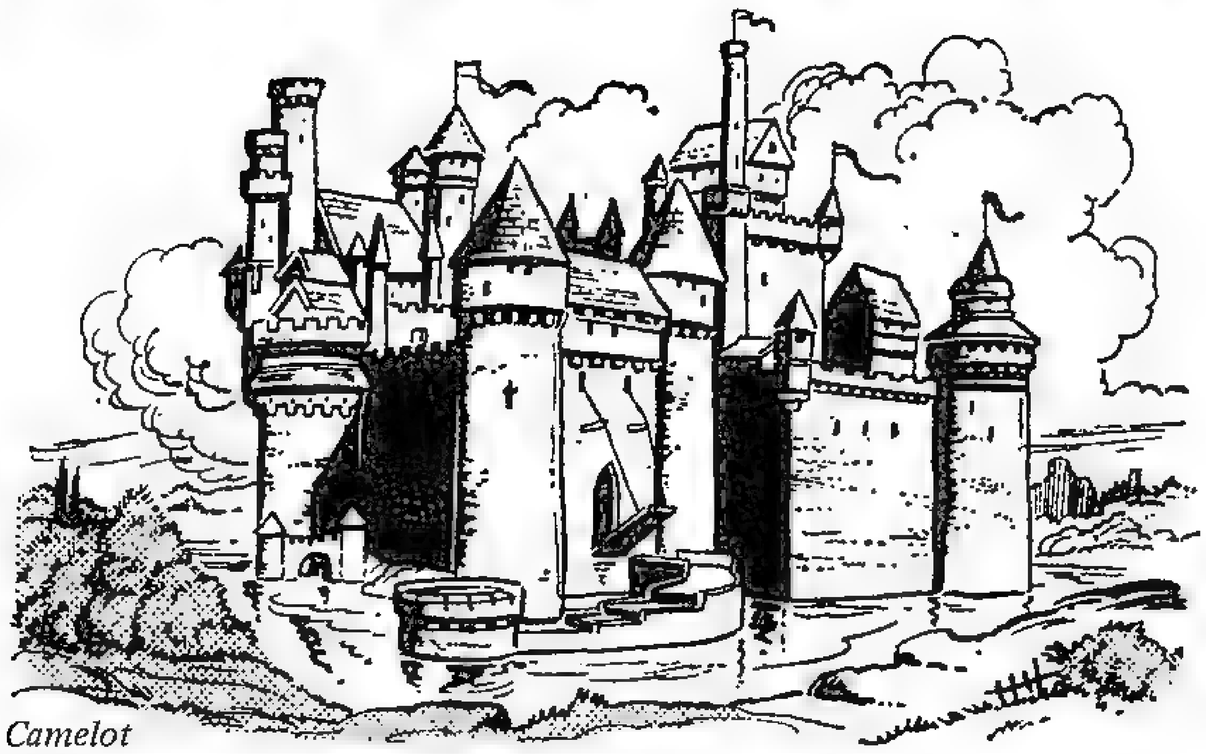

Camelot

Dat valt allemaal niet mee. In de eerste delen worden we voorgesteld aan de zwervende ridder Johan, die geen ander bezit heeft dan zijn paard en - schamele - wapenrusting. Een paar keer krijgen we een hint wat betreft zijn bron van inkomsten: als er ergens een toernooi gehouden wordt, wil Johan daar ogenblikkelijk aan deelnemen, om 'zijn ledige beurs te vullen'. En inderdaad bestonden er aan het eind van de Middeleeuwen ridders die in hun onderhoud voorzagen louter door aan toernooien deel te nemen en daar met de prijzen te gaan strijken. Maar overigens waren dat geen al te innemende types, die zich aan de ridderidealen nauwelijks iets gelegen lieten liggen en slechts op eigen baat uit waren. En de Rode Ridder, die de verdediging van al wat verdrukt en vertrapt is, hoog in zijn blazoen heeft staan, kunnen we toch moeilijk tot deze groep profiteurs rekenen. Maar hoe dan ook, Johan bezit geen leengebied en trekt op goed geluk wat rond om waar hij kan, onrecht te bestrijden. Op een bepaald moment echter - misschien was de inspiratie zoek - raakt hij in Engeland verzeild en wordt hij een van koning Arthurs Ronde Tafelridders. Samen met Lancelot, die Johans boezemvriend wordt, trekt hij dan stad en land af om allerhande misdaad het hoofd te bieden. Van Lancelots liefde voor koningin Guinevere, zo schoon bezongen door de Middeleeuwse troubadours, is weinig te merken, maar ja, dat is een onderwerp dat in een jeugdserie natuurlijk volkomen verkeerd zou vallen.
Op een gegeven moment komt koning Arthur om in de strijd tegen de zwarte magiër Bahaal, die later als geest Johan nog heel wat moeilijkheden bezorgt. In werkelijkheid, althans volgens de Middeleeuwse Arthursagen, levert koning Arthur zijn laatste strijd tegen de verrader Modred, zijn onwettige zoon, die langzaam maar zeker onenigheid heeft weten te zaaien onder de Ronde Tafelridders. In 'De Rode Ridder' speelt Modred ook wel een rol, maar op veel geringere schaal: hij is slechts een eenvoudige schurk, die aanzienlijk minder onheil weet te stichten dan hij in de Arthursagen deed. Voor zijn misstappen wordt hij door de Rode Ridder op afdoende wijze gestraft.
Na Arthurs dood stelt de wijze Merlijn alles in het werk om

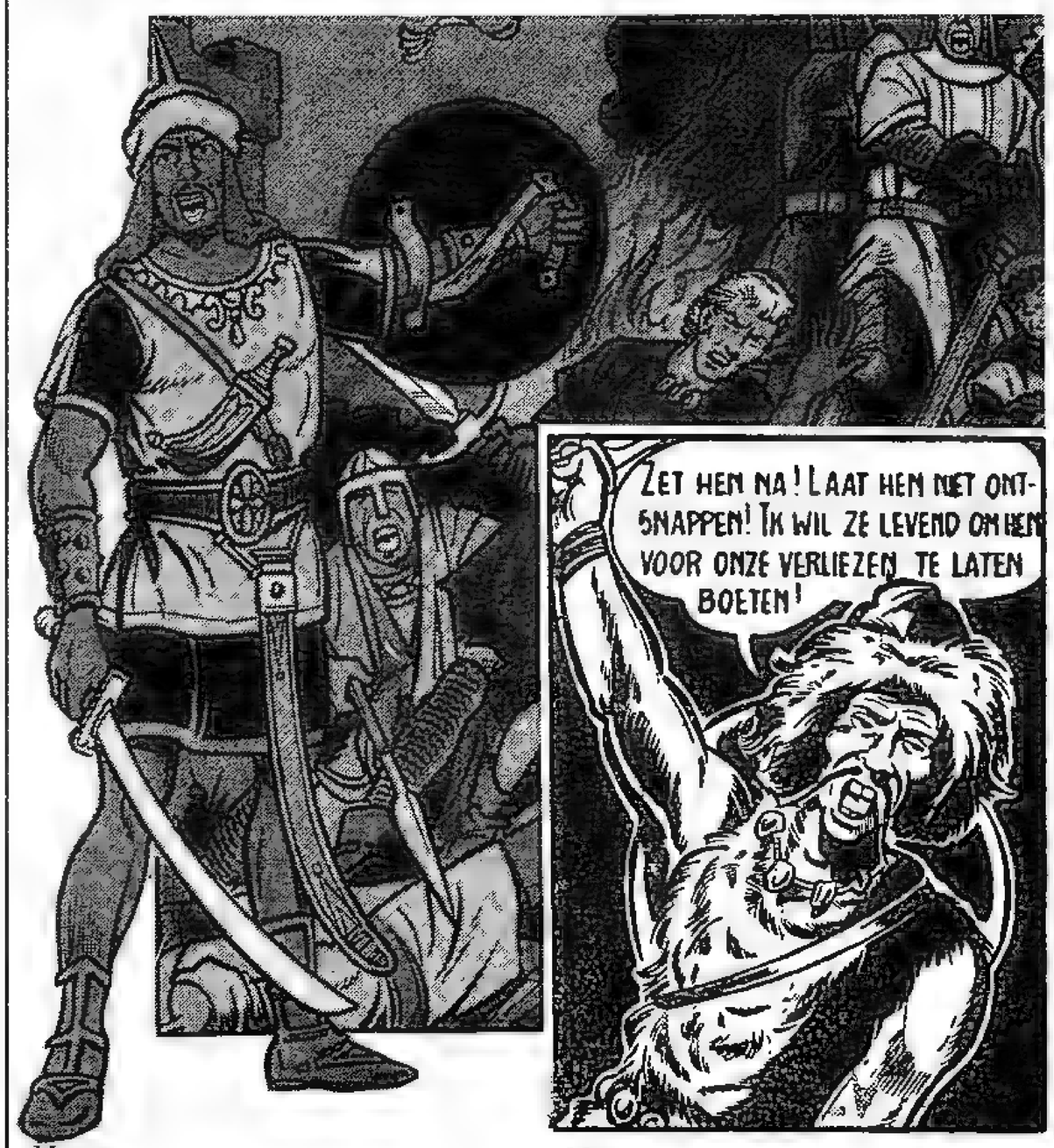

Moren *Magyaren*

Hunnen

Kruisvaarders

Parcifal, Arthurs zoon en opvolger, er voor klaar te stomen diens vaders werk over te nemen en Britannië tot een welvarend rijk op te bouwen waar law and order heersen. Na verloop van tijd verlaat Johan Britannië, omdat hij vergetelheid moet zoeken vanwege zijn verloren liefde voor de bekoorlijke Astra, die op jammerlijke wijze de dood heeft gevonden. Merlijn zelf ontslaat hem uit de dienst van Parcifal en zegt hem in zijn vaderland rust te gaan zoeken. Erg veel moeite om zijn geliefde te vergeten heeft Johan kennelijk niet, want, vrij van de band die hem aan het Britse hof bond, stort hij zich in zijn kontinentale avonturen weer onbekommerd in de armen van vele schone jongedames, die door zijn toedoen van allerhande gespuis zijn bevrijd.

Tijdperk en plaats

In het begin van de serie zwerft Rode Ridder Johan over bekend terrein: noordwest-Europa, met als basis België. Al spoedig begeeft hij zich wat verder van huis, veel verder zelfs, hij belandt in het Verre Oosten. In Japan en Cambodja beleeft hij enkele, op historische en legendarische gegevens gebaseerde, avonturen die we tegen het einde van de Middeleeuwen moeten dateren, omdat er toen pas een - schuchter - kontakt met die gebieden gelegd werd. Johan keert weer terug naar West-Europa voor zijn volgende avonturen, die een beslissende wending nemen als hij naar Britannië vertrekt om zijn zwaard in dienst van koning Arthur te stellen. En dan komen we voor dezelfde problemen te staan als bij Prins Valiant, n.l. de vraag of we de historische Arthur (5e/6e eeuw) of de legendarische Arthur (± 13e eeuw) moeten kiezen. Evenals bij Prins Valiant wordt de keuze niet gemaakt, maar bevecht Johan onbekommerd Angelsaksen, Pikten, Noormannen en laat-Middeleeuwse ridders.
De 13e eeuwse Ronde Tafelridders strijden in wapenrustingen die ook duidelijk in die tijd gesitueerd moeten worden, tegen vijanden die met wapens en in kledij uit aanzienlijk vroegere perioden vechten. En nu de naam Prins Valiant toch gevallen is, we kunnen ons niet aan de indruk onttrekken dat het hele gedeelte van de Rode Ridderserie dat in Britannië aan Arthurs hof speelt, in grote mate is geïnspireerd door deze Amerikaanse strip. Dan dringt zich ogenblikkelijk de zucht naar vergelijking op, een vergelijking die op alle punten in het nadeel van de Rode Ridder moet uitvallen: de hoge kwaliteit van de Valiantstrip doet de lezer gemakkelijk over de talloze anachronismen en het geharrewar met de tijd heenstappen, terwijl dat bij de

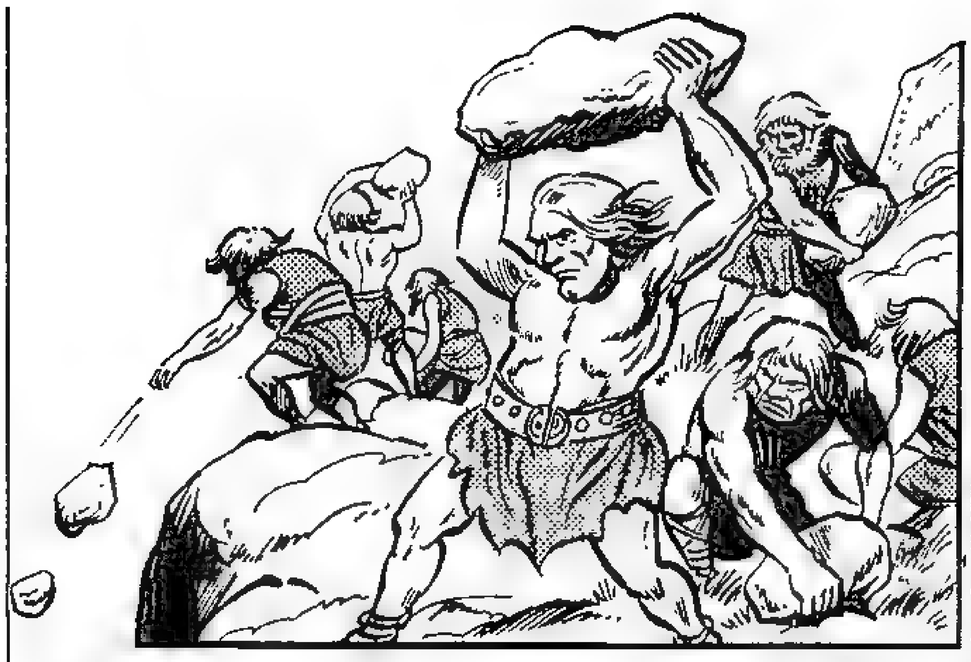

Kobolden

Dwergen. . .

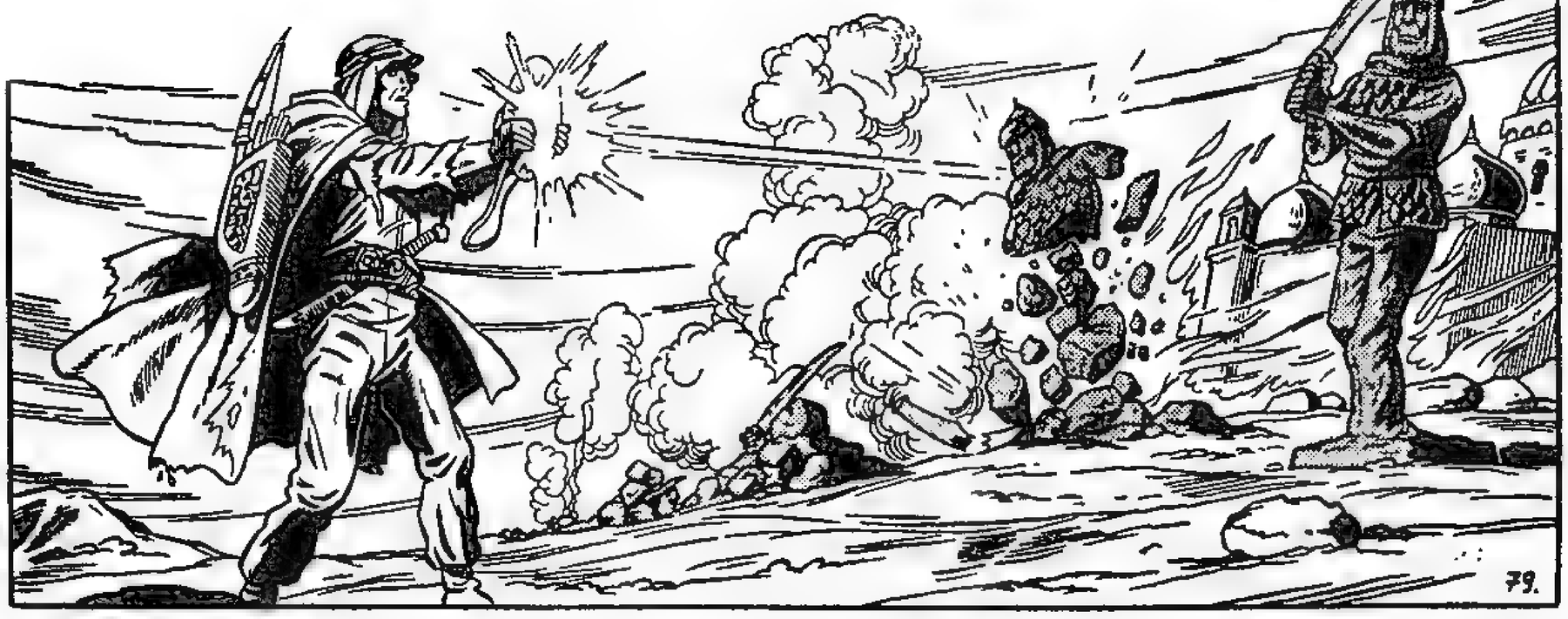

. . .en Reuzen

Rode Ridder veel moeilijker is. Het dooreen husselen van tijdvakken en volkeren leidt hier tot een onontwarbare chaos, die voornamelijk wrevel wekt.

Behuizing en uitrusting

Dat de Rode Ridder geen leengebied heeft en maar op de bonnefooi aan de kost moet

Echte draken. . .

BIJ HET SCHIJNSEL VAN DE FAKKEL DOET HIJ ECHTER EEN VERRASSENDE ONTDEKKING DE VREESAANJAGENDE DRAAK IS VERVAARDIGD UIT LATTEN EN ZEILDOEK...!

. . .en Schertsdraken

zien te komen, is hierboven al vermeld. De dagelijkse bezigheden van 'de ridder', die voornamelijk het beheer van zijn gebieden behelzen, zijn dan ook op hem niet van toepassing. Hij kan al zijn tijd wijden aan de bestrijding van kwalijke praktijken, zonder dat hij zich om materiële beslommeringen hoeft te bekommeren. Voor het beantwoorden van de vraag of ridder Johan een edele, een gewone vrije of een ministerialis is, krijgen we geen enkele aanwijzing. Het toetsen van de behuizing van de ridder moeten we ook achterwege laten, om de eenvoudige reden dat Johan geen woning bezit. Aan de woonsteden van de ridders bij wie hij voortdurend over de vloer komt, kunnen we natuurlijk wel enige woorden wijden: het zijn bijna zonder uitzondering machtige stenen burchten, die qua architektuur dikwijls meer op fantasie lijken te berusten dan op historische gegevens. Het zijn de trotse kastelen, waarin in de verbeelding van het kind een ridder nu eenmaal behoort te wonen, de trotse vesten met diepe grachten en ondoordringbare muren. De Rode Ridder bezit, als strijder voor het recht, natuurlijk een wapenrusting. Maar over het algemeen is zijn uitrusting zeer sober en bestaat slechts uit een kort maliënhemd, een helm, een schild en een zwaard. De ridders van de Ronde Tafel zijn trouwens over het algemeen nogal gemêleerd uitgerust: zij dragen een samenraapsel van wapenrustingen uit vele eeuwen en van verschillende stijlen. Zo is het ook met de volkeren die als vijanden van de Rode Ridder fungeren; de uitrustingen lijken meer op fantasie en overlevering gebaseerd dan op historische bronnen. De Vikingen bijvoorbeeld, met wie en tegen wie Johan op gezette tijden moet strijden, dragen de bekende fantasiekleding en hebben weinig van doen met echte Noormannen. Bovendien lijken hun drakkars over het algemeen nergens naar. En zo is het met lieden uit bijna alle streken die in 'De Rode Ridder' een rol spelen: het lijkt er wel een beetje op, maar het is het niet.

Riddergedrag

Wat betreft het naleven van de ridderdeugden slaat Johan, net als Prins Valiant, een zeer goed figuur: hij weet zichzelf volkomen weg te cijferen als het er om gaat onrecht te bestrijden. Alle verhalen staan strak van de moraal: het kwade dient met wortel en tak uitgeroeid en al wat god noch gebod kent moet met kracht worden bevochten. Prachtig natuurlijk, maar hier en daar ligt het er, wederom net als bij Prins Valiant, wat al te dik bovenop. Bij de ridderdeugden neemt trouw wel de belangrijkste plaats in: aan de heer, de dame en de Kerk. Trouw aan de heer hoeft Johan niet te zijn, want hij heeft geen heer, behalve toen hij in Engeland was. En inderdaad heeft hij heer Arthur toen zeer trouw gediend. Van de Kerk is nauwelijks sprake, dus over zijn trouw aan dat

instituut kunnen we weinig zinnigs zeggen. Een dame heeft Johan niet, dus hoeft hij haar ook niet trouw te zijn; de dame aan wie hij schijnbaar zijn hart verloren had, Astra, is vroegtijdig komen te overlijden en aan de dames na haar heeft hij slechts kortstondig aandacht geschonken.
Toch is de algemene indruk wat betreft het riddergedrag van Johan zeer positief: hij schijnt slechts te leven om verdrukten te beschermen en het kwaad in al zijn verschijningsvormen te bestrijden.

Verhaalinhoud

Aan de inhoud van de verhalen en de manier van vertellen kunnen we goed merken dat "De Rode Ridder" een tempo-produkt is. De basis-ideeën van de verhalen zijn dikwijls erg goed, het uitgangspunt is uitstekend gekozen en er zou erg veel van te maken zijn. Maar als we dan kijken wat het eindprodukt is geworden, dan is het vaak om je er de haren van uit het hoofd te rukken: een prima idee is door de uitvoering volkomen naar de knoppen geholpen. Waarschijnlijk is dat te wijten aan het hoge tempo waarin de Rode Ridderverhalen moeten verschijnen, zodat schrijver en tekenaar zich er, door de deadline gedwongen, maar gemakkelijk vanaf maken. De verhalen zitten vol inkonsekwenties, onopgeloste vragen en toevalligheden, terwijl ook de deus ex machina veelvuldig gehanteerd wordt.
Omdat de schrijver als achtergrond uit nagenoeg de gehele Middeleeuwen kan putten, zijn de onderwerpen van de verhalen gevarieerd genoeg: behalve uit de talrijke Arthursagen zijn allerhande andere legendarische en historische gegevens als uitgangspunt genomen. Maar op een enkele uitzondering na is de uitwerking een puinhoop.
Een bijzonder vaak voorkomend verschijnsel is de magie, maar die is nogal tweeslachtig gebruikt: de ene keer is tovenarij ècht en is er sprake van werkelijk onverklaarbare verschijnselen, terwijl even later alle magische kunsten als volkomen begrijpelijke foefjes worden uitgelegd. De houding van De Rode Ridder ten opzichte van bovennatuurlijke zaken is ook niet konsekwent: het ene moment beweert hij dat alle magie slechts zinsbegoocheling is, terwijl hij in een volgend verhaal zelf weer vrolijk gebruik maakt van toverkunsten om al even onverklaarbare streken van zijn magische tegenstander onschadelijk te maken. Hetzelfde geldt voor alle legendarische figuren die in De Rode Ridder een rol spelen: de draken, dwergen, elfen en reuzen. De ene keer blijkt een draak een vaardig met latjes en linnen in elkaar gezet schertsprodukt te zijn, waar de Rode Ridder dan ook geen ogenblik serieus in geloofd heeft, de volgende keer is het een echt overblijfsel uit de prehistorie, dat slechts met de grootste moeite overwonnen kan worden. Enerzijds wordt de suggestie gewekt dat al het sprookjesachtige slechts handig mensenwerk is, terwijl anderzijds de dwergen, elfen en reuzen alsof het de gewoonste zaak van de wereld is, door de verhalen heen krioelen.

Tekenstijl

De tekeningen zijn van wisselende kwaliteit en dat is logisch, omdat de Rode Ridder een studioprodukt is, waaraan dus meer dan één tekenaar gewerkt heeft. In het begin had de serie nog de typische, moeilijk te omschrijven Vandersteensfeer: het bezat iets huiselijks, iets knus, die ekstra-dimensie die de oude Suske en Wiskes ook hadden, was in de Rode Ridderverhalen ook zeer duidelijk aanwezig: iets van de sfeer van een verhaal, verteld bij een knisperend haardvuur. Maar langzamerhand ging die sfeer verloren en werden het rechttoe-rechtáan avonturenverhalen.
De tekeningen zijn weinig virtuoos en vallen vooral op door slordigheid, alweer een nadeel van de grote regelmaat waarmee de verhalen dienen te verschijnen. Er worden frequent grove fouten gemaakt in de onderlinge verhoudingen van de figuren, in de kompositie, in het perspektief. Bovendien is het soms erg moeilijk om te zien wie nou precies wie is, zo slordig wordt er soms met de gelaatstrekken van de hoofdpersonen omgesprongen. Ook de akties en vooral de paarden zijn soms zo slecht, dat men het liefst het verhaal moedeloos terzijde wil leggen.
Toch valt over het tekenen nog wel iets positiefs te zeggen, nl. datgene wat voor vrijwel al het werk van Vandersteen geldt: het verhaal wordt duidelijk verteld, de tekeningen laten alleen datgene zien wat voor het noodzakelijke begrip van het verhaal vereist is. Geen overbodige franje, geen verwarrende details: het enige dat telt is het vertellen van het verhaal. Al het kunstzinnige wordt opgeofferd om de lezer zo duidelijk mogelijk te maken wat er in het verhaal aan de orde is. En dat is misschien een van de belangrijkste redenen van de populariteit van de Rode Ridder.

Al met al moeten we stellen dat 'De Rode Ridder' als ridderstrip nauwelijks aan historische of legendarische eisen voldoet: de reële ridder noch de ridder uit de Middeleeuwse romans komt in het beeld van de Rode Ridder aan zijn trekken.
De vergelijking met Prins Valiant, de strip waarmee de Rode Ridder een aantal aspecten gemeen heeft, moet voor de volle honderd procent in het nadeel van laatstgenoemde uitvallen.

Rob van Eijck

DE RODE RIDDER
in 't vizier

Ongeveer twintig jaar geleden begon Willy Vandersteen met een nieuwe reeks, die nu nog steeds loopt en waarvan inmiddels negenenzestig albums verschenen zijn: de Rode Ridder-reeks. Van het eerste album, *Het gebroken Zwaard* tot het laatste, *De Riviergod* heeft zich een hele verandering voltrokken. Deze verandering is voor een groot deel te wijten aan het feit, dat een groot aantal tekenaars zich met de Rode Ridder heeft beziggehouden, zodat een zekere kontinuïteit niet helemaal gewaarborgd was, ook al stamde het scenario dan van de hand van meester-verhalenverteller, Willy Vandersteen.

Dékors van Bob Vandersteen

Verscheidenheid van tekenaars

Achtereenvolgens hebben Willy Vandersteen zelf, Karel Verschuere, Francois Sels, Eduard de Pop en Karel Biddeloo zich met de serie beziggehouden. Vandersteen heeft zich beziggehouden met de eerste acht nummers (tot en met *De gouden Sikkel*. De periode, waarin Karel Verschuere werkzaam was, liep van nummer negen (*De Draak van Moerdal*) tot en met nummer vijftien (*De zwarte Wolvin*). De periode van Francois Sels liep van nummer zestien (*Baloch de Reus*) tot en met nummer dertig (*Mysterie te Camelot*). Na hem nam Eduard de Pop het over; deze begon bij *De groene Mummie* en eindigde bij *De Zwarte Roos*. Na deze ging Karel Biddeloo aan het werk; hij begon bij *De wilde Jacht* en is nog steeds als tekenaar van de Rode Ridder aktief.
De laatste dertig albums hebben we dus met één tekenaar te maken, en dat is wel duidelijk te merken ook: Biddeloo drukt steeds sterker zijn eigen stempel op de Rode Ridder-serie. Mystiek en suspense, maar ook romantiek komen sterk naar voren en verdringen het jongensachtige, kneuterige. De jongen die met rode koontjes op een regenachtige zondagmiddag bij de kolenkachel gezellig de Rode Ridder zat te lezen is nu een puber geworden, die in een gemakkelijke stoel achterovergezakt de Rode Ridder zit te lezen, met een pilsje naast zich, en de thermostaat c.q. temperatuur van de c.v. behaaglijk op twintig graden. Ik bedoel maar. Mijn oude Rode Ridderalbums waren beduimeld door cakekruimels en ranjavlekken, juist ja, gebeurd op diezelfde zondagmiddagen.
Dat sfeertje riep de Rode Ridder bij mij op. Helaas is het verdwenen. Wat we ervoor teruggekregen hebben is een strip met science-fictionachtige inslag. Maar, volgens mij tenminste, zou die science-fiction er op een andere manier ingebracht moeten worden. Vaak lijkt het er op, dat er weer een gegeven uit de toverdoos ge-

haald wordt om het verhaal op gang te brengen of op gang te houden.
Ook de instant-achtige liefdesverklaringen, zoals die thans geschieden in de Rode Ridder-albums, liggen mij een beetje zwaar op de maag. Ze doen me enigszins denken aan het liefdesbeeld, zoals dat vaak in de 'damesromans' (i.e. de driestuiverrommel, zoals de Saskia- en de Kasteelromanserie) wordt weergegeven. Het is mij soms echt te zoetig.

Een Lucky Luke-achtig afscheid

Rode Ridder net een avonturenfilm

Wel geven de albums stuk voor stuk blijk van het uitstekende vertelvermogen, zoals dat bij Vandersteen aanwezig is. Ook de latere verhalen, van de hand van Biddeloo zijn heus goed te pruimen. Wat dat betreft zijn er voldoende dingen aanwezig om de lezer geboeid te houden. Alleen schort hier en daar wat

De typische middeleeuwse sfeer

TOT LAAT IN DE NACHT WAREN DE REFELS DE OVERWINNING.
ACKERMANS, IK BEWONDER UW RIDDERLIJKE HOUDING, DOCH IS HET DE INNAME VAN DAMME HET PLEIT BESLECHT?

Uit: Storm over Damme

aan de uitvoering en lijkt het erop dat het definitieve produkt in haast tot stand kwam, erg jammer, want er is voldoende in het verhaal aanwezig om het aantrekkelijk te maken; erg goeie kamera-instellingen (veel halftotalen en close-ups, waardoor een sterke betrokkenheid

Een gezicht in close-up

bij het gebeuren gesuggereerd wordt, maar waardoor ook een filmisch effekt wordt verkregen), de tekenaar zoomt van een blik over het slagveld naar een op de grond liggende ridder, uiteindelijk is de kamera gericht op de ridder, die nu zijn verhaal afsteekt.
Deze aktie had zo beschreven kunnen staan in een filmscenario. Met name de stijl van Biddeloo doet erg filmisch aan, terwijl zijn hele kaderindeling sterk afwijkt van wat we ge-

Johan in gevecht met de oude Grieken

De 'historische' ontmoeting met koning Arthur

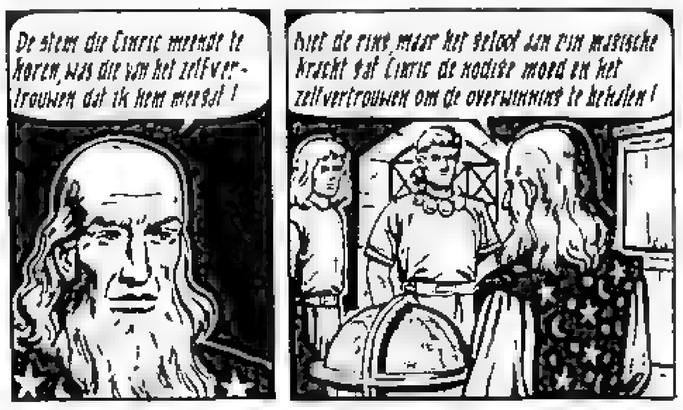
De stem die Cimric meende te horen, was die van het zelfvertrouwen dat ik hem meegaf!
Niet de ring, maar het geloof aan zijn magische kracht gaf Cimric de nodige moed en het zelfvertrouwen om de overwinning te behalen!
Men noemt mij een tovenaar omdat ik in de menselijke ziel kan lezen! Indien een opdracht te oud te zwaar lijkt kom mij dan een ring vragen!
EINDE

Merlijn, de tovenaar

wend zijn. Uit zijn manier van tekenen spreekt een soort neurotische aktie, die zo barstensvol beweging zit, dat het soms lijkt alsof de figuren zich buiten het kader begeven. Opmerkelijk is dan ook dat de kaderlijnen soms totaal ontbreken. Bovendien heb ik zelf

GRAVIN VON SEBALD! ZIJT U WERKELIJK ZIEK OF....
GOD ZIJ DANK, NEE, HEER! DOCH IK WERD DOOR MIJN GEMAAL OPGESLOTEN OMDAT IK MIJ TEGEN ZIJN DUIVELSE PLANNEN VERZET!
U KUNT ECHTER VOOR MIJ NIETS DOEN WANT DE GRAAF HEEFT DE ENIGE SLEUTEL DIE TOEGANG GEEFT TOT DIT VERTREK!
KUNT U MIJ VERKLAREN WAAROM DE GRAAF ONS HIERHEEN LOKTE?
HET WARE BLAZOEN VAN VON SEBALD IS DE ZILVEREN ADELAAR, HEER! DE KNAAP DIE BIJ HET TORNOOI GEDOOD WERD... WAS ONZE ENIGE ZOON, WILFRIED!

Een gebeurtenis, gezien vanuit verschillende standpunten

ook bewondering voor het ekspressionistische element in zijn tekenstijl. Hij tekent namelijk dingen die met het verstand niet te beredeneren zijn, maar die uitdrukking geven aan een bepaalde gemoedstoestand of aan de verbeelding van één van de hoofdfiguren.

Biddeloo, de science fiction-minnaar

Dit wat de tekentechnische kant van de verhalen betreft. Hierover later meer.
Met het negentiende album begint, wat Vandersteen zelf ook de meest interessante periode uit de geschiedenis

Vaak zijn vrouwen met zwart haar slecht

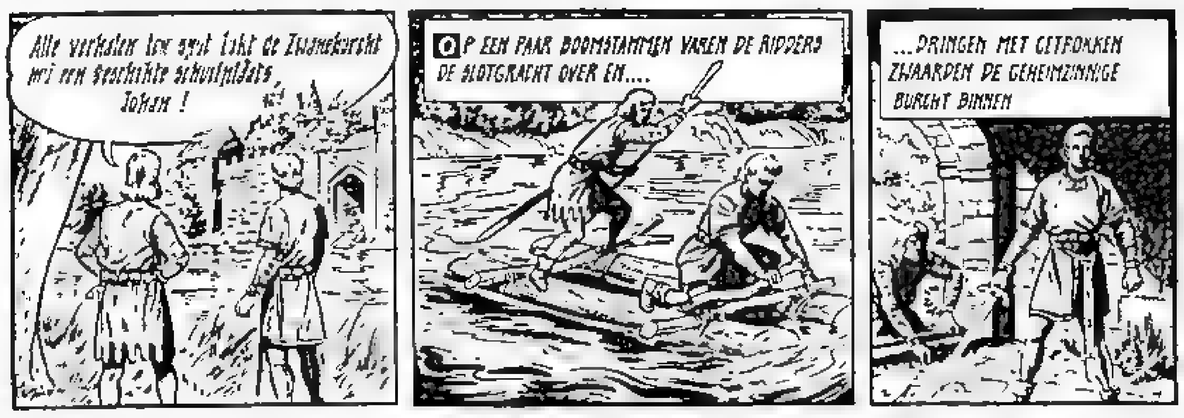
Alle verhalen lijken altijd lukt de Zwanenburcht mij een geschikte schuilplaats, Johan!
OP EEN PAAR BOOMSTAMMEN VAREN DE RIDDERS DE SLOTGRACHT OVER EN....
...DRINGEN MET GETROKKEN ZWAARDEN DE GEHEIMZINNIGE BURCHT BINNEN
OP DE BINNENPLAATS LIGT EEN VIJVER DIE MET DE SLOTGRACHT IN VERBINDING STAAT EN....
...WAAROP ENKELE WITTE ZWANEN DRIJVEN.

Uit: De Zwaneburcht

Met name albums als *De Toverspiegel* (nummer 58) en *De Walkure* (nummer 63) hebben een hele nieuwe wereld geopend.
Vooral het idee met de toverspiegel deed erg filmisch en science-fictionachtig aan. Het is dan ook opmerkelijk dat de jonge Bunuel (Jean-Louis) gebruik maakt van het zelfde effekt in zijn film 'La femme aux bottes rouges'. Bovendien openen beide verhalen perspektieven, die zich nog niet eerder hebben voorgedaan in de stripwereld: de Rode Ridder is een transcedent figuur aan het worden. Als deze tendens zich voortzet, hebben we binnen de kortste keren geen albums van de Rode Ridder meer nodig,

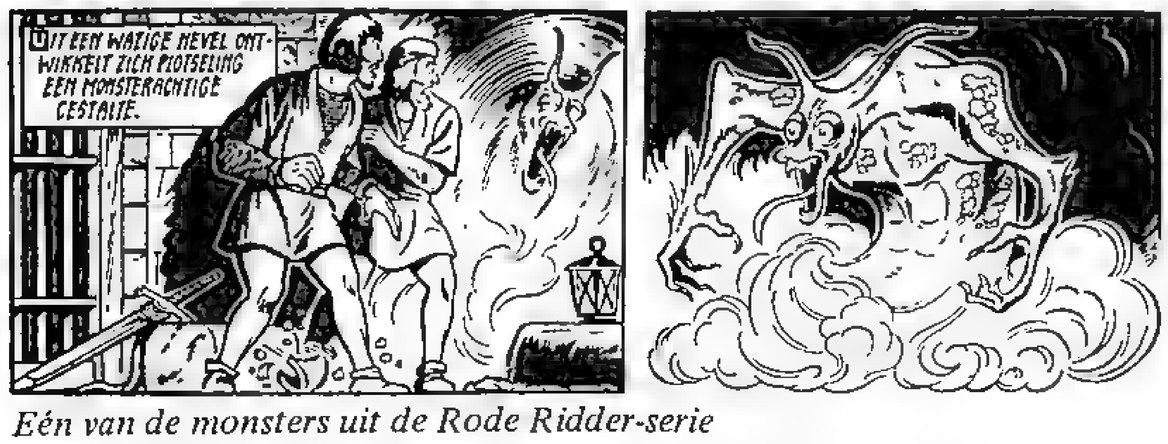

Eén van de monsters uit de Rode Ridder-serie

noemt, het verblijf van Johan de Rode Ridder aan het hof van koning Arthur. Deze periode vindt zijn einde bij het tweeënvijftigste album, *De Watermolen*, maar zo nu en dan duikt Merlijn weer op. Zelf vind ik het erg knap om met de stof van de Arthurlegende dertig albums te vullen, maar daarna was het echt hard tijd voor iets nieuws. En dat zou komen.

omdat we die dan zelf kunnen bedenken, met al datgene wat binnen ons voorstellingsvermogen ligt. Wellicht is dat van Biddeloo groter. Hetgeen ik wel vermoed als hij zegt, dat hij een liefhebber is van science-fictionschrijvers als Ballard en Moorcock. Alleen is het zo jammer dat het soms lijkt alsof de fantasie en de tekentechniek van Biddeloo

door erg aardse en dus zeer onmystieke krachten geleid worden, die van tijd b.v. (hoe mystiek voor sommigen onder u dan ook).

Cherchez la femme

Waren de eerste vrouwen in de Rode Ridder-reeks bepaald niet verstoken van een tutterig karakter, de latere vrouwen hebben bepaald meer te bieden, zijn niet alleen fraaier voor het oog, maar hebben vaak een bindende funktie: Galaxa. Wat dat betreft is de Rode Ridder van een kortebroekenstrip tot een heuse langejongensbroekenstrip geworden (Vandersteen zelf gebruikt de uitdrukking puberteit). Opvallend is echter dat de vrouwen op een helemaal-niet Dolle Mina-achtige manier worden geschilderd; zij fungeren dan als opsmukkend element. Hebt gij, trouwe lezer van de Rode Ridder dan ook gemerkt dat ge een vrouw met zwart haar minder gauw kunt vertrouwen dan een met blond. Welnu, zou dat op voorkeur van Karel berusten of is hier puur toeval in het spel. Talrijk zijn de vrouwen, die vielen voor de Rode Ridder. Voor weinigen viel hij: Astra, Galaxa. Een goed polygaam zou de Rode Ridder zeker niet zijn.
Goed, volgens Vandersteen is dit zijn puberteit, maar ik wacht met spanning op de volwassenheid van de Rode Ridder. Misschien gaan we dan wel helemaal buiten de lijnen. Ach, we zullen ons moeten blijven behelpen, gezien het feit dat Morris juist bij Dupuis wegging omwille van de censuur, die bijna niets heel laat.
Ik wil niet beweren dat de Rode Ridder beter zou worden als hij zich op een ander liefdesniveau zou bewegen dan dat van de 'damesromans', maar hij zou in ieder geval meer 'body' krijgen, en voor vele lezers akseptabeler worden.
Goed, verder over de vrouwen. Wat heeft een Galaxa Johan te bieden? Dat is helemaal niet bekend, aangezien we daaromtrent, afgezien van een enkel plaatje, volkomen in het ongewisse worden gelaten.

Middeleeuwse sfeer

Nu komen we op dat gedeelte, wat Vandersteen zelf als het meest wezenlijke gedeelte van de strip beschouwt: de sfeer. Laat ik voorop stellen, dat ik zelf van mening ben dat deze totaal veranderd is in de loop van de serie, Zelfs in de periode, waarin Biddeloo werkzaam is, kunnen we nog verschillen merken. In het begin hebben we te maken met de spannende jongensboekensfeer, zoals die ook te vinden was (is) in Pim Pandoer en Arendsoog; deze periode loopt van het eerste tot en met het achttiende deel (tot en met de *Witte tempel*).
De Arthur-periode is een apart geheel en moet ook als zodanig bezien worden. Wat Vandersteen met de stof van de Arthur-legende heeft gedaan, mag dan wel beoordeeld worden als een verwringing van de historische feiten, toch heeft Vandersteen deze stof tot een heel eigen gemaakt, waarbij hij zijn talenten als verteller zeker niet ongebruikt liet. Het is dan ook opmerkelijk om te zien hoe Biddeloo in die periode naar een heel eigen vorm toegroeide, die, ook al was hij dan wisselvallig, garant stond voor een verbreding van die middeleeuwse sfeer.
Het grote verschil met de eraan voorafgaande periode is echter, dat het gegeven voor de strip steeds hoogdravender wordt en daarmee steeds verder van de aardse werkelijkheid komt te liggen. In de vroegere episode was de Rode Ridder niet in dergelijke hoogdravende beslommeringen verwikkeld. In sommige albums doet de sfeer zoals die heerst op een middeleeuws dorpsplein, erg middeleeuws Vlaams aan. Voorbeelden hiervan zijn het negende album, *De Draak van Moerdal*, en het tiende, *Storm over Damme*. Trouwens de hele serie rond het tiende album kan mijn voorkeur wegdragen. Zou het hier van belang zijn, dat dit net de periode was, waarin Karel Verschuere zich bezig hield met de Rode Ridder?

De voor Vandersteen symbolische strijd tussen goed en kwaad

Uit de middenperiode, de albums twintig tot en met vijftig ongeveer, wil ik vooral *Het Graf van Ronjar* (nummer 27), *De Zwaneburcht* (29), *De stenen Beelden* (34), *De drie Huurlingen* (44), *De Lorelei* (46) en *De Terugkeer* (50) noemen. Deze verhalen vind ik namelijk qua sfeer illustratief voor die periode. Over de hierna komende periode heb ik, naar ik meen al voldoende gezegd.
Als we de ontwikkeling van de Rode Ridder bekijken, dan kunnen we vaststellen, dat de sfeer, die volgens Vandersteen centraal staat in de serie, aan een sterke verandering onderhevig is geweest. Hoe sterk, dat is zelfs te merken, wanneer het eerste album naast het laatste ligt. Ik zou zeggen, kijk en oordeel zelf.

R.Duerings

'Ge moet er niet te zwaar aan tillen, DE RODE RIDDER is niet geschiedkundig'

Het is al weer enige tijd geleden dat dit interview met Willy Vandersteen en Karel Biddeloo, de huidige tekenaar van de Rode Ridder, plaatsvond op een rustige lentemiddag te Heide-Kalmthout, waar de studio Vandersteen gevestigd is. Sindsdien is er echter nog niet zoveel in de Rode Ridder-reeks veranderd dat een nieuw of hernieuwd interview op zijn plaats zou zijn. De Rode Ridder-reeks brengt zo nu en dan een nieuw produkt voort, maar de tijd van echte trouvailles lijkt voorbij.
Voor de statistici zij vermeld dat hierbij ook Hans Matla en Gert de Jonge aanwezig waren, die van hun aanwezigheid blijk gaven door soms al dan niet relevante opmerkingen te maken.

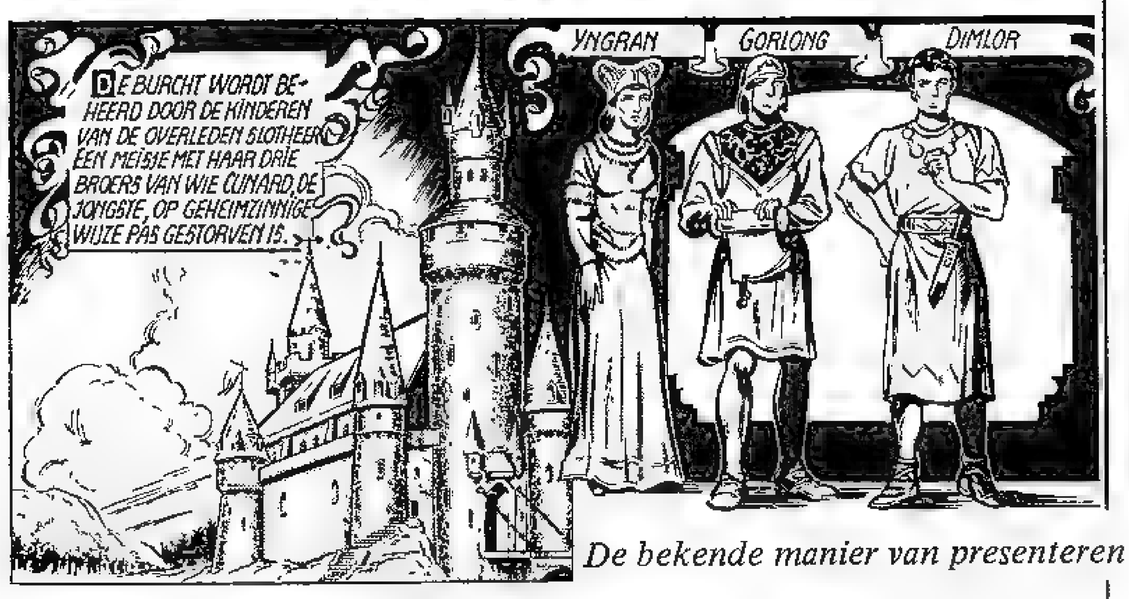
DE BURCHT WORDT BEHEERD DOOR DE KINDEREN VAN DE OVERLEDEN SLOTHEER: EEN MEISJE MET HAAR DRIE BROERS VAN WIE CLIMARD, DE JONGSTE, OP GEHEIMZINNIGE WIJZE PAS GESTORVEN IS.
YNGRAN
GORLONG
DIMLOR

De bekende manier van presenteren

Zou u kunnen vertellen hoe u aan het idee voor de Rode Ridder gekomen bent?
Vandersteen: Een heel klein beetje behoort dat tot de inwendige perikelen van een uitgeverij. De uitgeverij had gehoord, dat een bij mij werkende man voor een andere krant een ridderstrip zou tekenen. Toen dat de uitgever ter ore was gekomen, stapte hij naar mij toe met de woorden: 'Laat gij die man gaan, hij heeft bij u het vak geleerd, kunt ge hem niet hebben? Dan kan hij voor ons een ridderstrip gaan tekenen! Want weet ge de plaatsruimte voor een strip, dat is een heel probleem, maar daar zou de uitgever voor zorgen. In die tijd kwam ik ook Leopold Vermeiren tegen, die een jeugdboekenserie schreef over De Rode Ridder. Hij had moeilijkheden met zijn uitgever, voelde zich door een slecht kontrakt benadeeld. Welnu, ik heb toen naam en titel van hem overgenomen. Die twee series liepen toen erg uit elkaar, maar die dagelijkse serie in de krant zal hem vast geen kwaad gedaan hebben.

Maar had u al niet het eigenlijke idee in het achterhoofd?
Vandersteen: Zeer zeker heeft het feit dat ik groot fan van Harold Foster ben meegespeeld.

Wat was het uitgangspunt toen u met de Rode Ridder-serie begon?
Vandersteen: Kijk, we wilden een ridderstrip brengen, waarin niet alleen het zwaardgevecht etc. aandacht zou krijgen, maar vooral de mystiek naar voren brengen, dat is de bedoeling. De duistere dingen en het bijgeloof uit die tijd, daar wilden we een verklaring voor geven. Wat dat betreft zijn wij geloof ik de enigen in West-Europa die dat in de strip doen.

Wat vindt u dan van die strip van Frans Craenhals? Die heeft de sfeer uit die tijd erg goed te pakken, vind ik.
Vandersteen: Inderdaad, het is echt de sfeer, maar. . .
Biddeloo: mystiek is het niet, er komen geen bovennatuurlijke verschijnselen in voor; dat kan niet.

MYSTIEK

Wat de mystiek in de strip betreft dacht ik dat er in de laatste vijfentwintig Rode Ridderverhalen een duidelijke verandering te bespeuren is.
Vandersteen: Dat is het werk van Karel, die sinds nummer 37 (De wilde Jacht) de Rode Ridderserie op zich heeft genomen. Karel is de man van de science-fiction. Hij wil de science-fiction naar de middeleeuwen brengen. . . . . .
Biddeloo: Veel gebeurt in overleg met meneer Vandersteen; ik laat hem dan dingen zien, soms keurt hij iets af, wat ik dan moet wijzigen, dan neem ik dat op in het scenario.

SCENARIO'S

Over scenario's gesproken, wie verzorgt die?
Vandersteen: Dat deed ik, maar sinds Karel aan de Rode Ridder werkt heeft hij het van me overgenomen en dan werken we soms de dingen samen door. Hij heeft nu zijn manier van werken gevonden, en dat gaat goed.

Heeft u ook bepaalde ideeën - of inspiratiebronnen?
Vandersteen: Dokumentatie is erg belangrijk voor de huizen en de schepen en ook daar kunt ge uw ideeën uit putten. Ik was laatst in Bretagne, kocht daar een brochure met foto's, zag er wel iets in en het volgende verhaal begint in Bretagne. Karel is laatst naar Skandinavië geweest en heeft daar nog een hoop ideeën opgedaan en nu laat hij Thor over de regenboog rijden.

Uw zoon Bob heeft ook aan de Rode Ridder gewerkt, wat heeft hij precies gedaan?
Vandersteen: Hij heeft geïnkt en hij heeft de achtergronden getekend voor, ik meen, de eerste drie verhalen.

Ook al is de strip vrij mystiek, wat karakter betreft, toch zijn de scènes zeer realistisch weergegeven allemaal, wat vindt u zelf daarvan?
Vandersteen: Dat zit allemaal in de Rode Ridder. De sfeer moet ergens overkomen bij het publiek, doet ge het humoristisch, dan wordt het zoiets als Asterix. Het moet ernstig zijn met een knipoogje naar het publiek.

(vraag aan Karel Biddeloo) Wat voor achtergronden heeft u?
Biddeloo: Gelijk na mijn opleiding ben ik bij de studio Vandersteen gaan werken, waar ik me beziggehouden heb met o.a. Safari, Bessy, Karl May en Biggles.

Bent u in uw stijl ook nog beïnvloed?
Biddeloo: Zoals meneer Vandersteen al zei ben ik een groot liefhebber van sciencefiction, van de verhalen van Michael Moorcock; misschien dat daar een invloed ligt, maar verder heb ik mijn eigen stijl ontwikkeld.
Vandersteen: Karel ge hebt gezorgd voor de mooie vrouwen.

GEEN VROUWENJAGER?

In het begin was het zo, dat de Rode Ridder een vrij droge figuur was, geen vrouwen etc.; het enige waar hij dacht was de bestrijding van het kwaad. Dat is veranderd; nu heeft hij verschillende vrouwen om zich heen.
Biddeloo: Romantiek, hè in het verhaal.
Vandersteen: Het is zo, dat we deze strip niet alleen voor kinderen maken, en dus moeten we soms nieuwe elementen inschakelen. Hij heeft zich nu steeds van zijn taak gekwijt; nu komt hij in zijn puberteit en dan gaat hij zich misschien voor vrouwen interesseren, waarom niet? Maar een ideaal geven kunt ge hem niet, want dan is hij gebonden. Ge kunt hem niet laten huwen.

Maar dat deed Foster met Prins Valiant wel.
Vandersteen: Goed, maar hij moest zijn hoofdfiguur voor vijf jaar laten vertrekken. Dat vind ik niet zo geslaagd. Als ge uw held een vrouw geeft, dan moet hij steeds naar huis gaan om van daaruit weer te vertrekken. Dat geeft technische problemen. Dan kunt ge uw held niet van het ene land naar het andere laten gaan tussen twee verhalen in.

Past dat bovendien ook wel in de sfeer van het verhaal: een huwelijk van Johan?
Vandersteen: Johan is iemand, die net zo onwezenlijk is als de hele sfeer waar hij zich in bevindt; dat is wel lastig ja.

En Galaxa dan?
Vandersteen: Galaxa is een figuur, die op de rand van de mystieke wereld leeft; de Rode Ridder kan aan haar denken en naar haar verlangen.

COMMERCIELE EISEN

Na album 13 (De Vuurgeest) ging men over van drie op vier bandjes. Waarom werd dat gedaan?
Vandersteen: Ja, tekenaars zijn afhankelijke mensen, hebben een voorkeur. Wanneer we groter willen tekenen, tekenen we drie bandjes. Vier bandjes was makkelijker in verband met plaatsing in de krant, waar twee bandjes tegelijk afgedrukt worden. Dit maakte het mogelijk om doorlopende, grote tekeningen te maken.

Overgang in kleuren?
Vandersteen: Dat is het werk van de uitgeverij, die wilde door het invoeren van twee kleuren een zekere afwisseling scheppen.

Is er ooit aan gedacht om de Rode Ridder uit te geven op mooier papier in vier kleuren?
Vandersteen: Dat is commercieel gezien niet zo interessant. Ge moet niet vergeten, dat deze strip door het kind zelf wordt gekocht. In Vlaanderen is het zo dat kinderen Suske en Wiske niet zelf kopen. Zo'n album krijgen ze van hun ouders, of ze krijgen geld ervoor om het te kopen. Maar datzelfde kind krijgt op zondag twintig frank weekgeld, heeft dan twee of drie frank van de vorige week over, komt langs de winkel en kan de nieuwe Rode Ridder zelf kopen, omdat die niet te duur is. Daardoor is Safari een mislukking geworden; we konden te weinig bieden voor de prijs omdat het in kleur was en in een kleine oplage verscheen. Als we dat vanaf het begin in zwart/wit hadden gedaan was het misschien wel een sukses geweest. Misschien als de Rode Ridder nu in kleur zou verschijnen, dat een sukses zou worden, omdat de strip al zo lang meedraait. Maar ik vrees dat veel kinderen die hem nu zelf kopen er onder zullen lijden.

ARTHUR

Welke periode uit de Rode Ridder vindt u zelf de beste?
Vandersteen: De periode van de verhalen van Arthur en de ronde tafel vind ik zelf het interessantste. Ik heb zelf veel historische werken over die tijd gelezen. Het boek, dat de symboliek en het gedrag van de mensen uit die tijd het beste verklaart is Koning Arthur van Jaap ter Haar. Dat boek heeft me geweldig geïnspireerd. Als ge ziet wat die Arthur in die tijd tot stand heeft gebracht, daar heb ik grote bewondering voor. En niet minder voor

Spytig, Johan... Het heeft niet mogen zijn... Kom dichter..
MET EEN LAATSTE KUS NEEMT ASTAR AFSCHEID VAN DE RODE RIDDER.
WEIGEREND HET ONHERROEPELIJKE ONDER OGEN TE ZIEN, WENDT JOHAN DE BLIK AF VAN ZIJN DODE GELIEFDE.
Johan in zijn eerste love-story

Merlijn, de tovenaar, die in feite alles regelde. De tijdspanne, waarin ze leefden, is erg vaag. Nog steeds worden er in Engeland onderzoekingen gedaan naar de resten van de burcht van Arthur, waar die precies zijn. In die tijd droegen de ridders ook geen harnas, zoals de tekenaar in de editie van dat boek getekend had. Kresse heeft dat in de tweede druk verbeterd en daarover een opmerking gemaakt in het voorwoord. Ze droegen in die tijd meer leren lappen en zo, in ieder geval iets wat totaal niet op harnassen leek.

Staat in heel de Rode Ridder-reeks de sfeer niet centraal?
Vandersteen: Inderdaad, de Rode Ridder kan heel goed een rol spelen in drie verschillende tijdvakken, omdat de rol die hij speelt in feite steeds dezelfde is. Heel de sfeer is onwerkelijk en de hoofdfiguur ook. Het publiek zal er nooit zijn hoofd over breken, dat de Rode Ridder in verschillende tijdvakken opereert. Maar ge kunt niet te ver gaan, ge kunt hem niet in deze tijd laten optreden. Als we ons tot één periode beperken, dan zijn we zo uitgepraat. De sfeer staat centraal.

Dat wat de verplaatsing in tijd betreft, maar nu de verplaatsing van de ene plaats op aarde naar de andere (en soms nog naar buiten de aarde)...
Vandersteen: Dat is hetzelfde principe; dat moet ge zo zien: een strip is in de grond voor ons iets wat de mensen uit de dagelijkse sleur haalt. Dan hoeft het niet historisch te zijn, als de sfeer maar overkomt. Dus houden we de Rode Ridder dan ook in zijn sfeer; en dan moet ge er niet zo zwaar aan tillen; het is niet geschiedkundig.

BIJFIGUREN

In de loop der tijd zijn een groot aantal veranderingen te bespeuren.
Vandersteen: Bijfiguren komen en gaan. Ze verdwijnen, wanneer ze opgebrand zijn, en dan komen er weer nieuwe.

Belangrijk zijn ze wel zoals Bahaal, bijvoorbeeld.
Vandersteen: Natuurlijk, de Rode Ridder is een mens, hij kan falen, en wilt ge uw held goed in de verf zetten, dan zal zijn tegenspeler minstens even sterk moeten zijn, anders mislukt uw verhaal. Dat ziet ge met Jerom, die moet ik in slaap laten vallen op belangrijke momenten, omdat anders het hele verhaal met een klap kan beëindigd worden.

Belangrijke veranderingen in de sfeer?
Vandersteen: Zeker, het mystieke element is sterk naar voren gekomen. Dat is het werk van Karel. En bedenk, als ge ziet wat Karel tekent, dat in 't begin het bedoeld was voor de katholieke huiskamer. En dan te bedenken dat hij, zoals hij nu tekent, soms afgeremd moet worden. Over dat onderwerp kan ik nog een verhaal vertellen.
Ge weet, Marc Sleen tekent zijn vrouwen nogal rondborstig. Wel, hij kreeg een brief van een lezer die hem schreef, dat hij zoiets niet in zijn krant wilde zien. Sleen schreef hem een flinke brief terug, waarin hij schreef nachten wakker te liggen over de vraag of die lezer al eens naar de psychiater geweest was. Jawel, met zulken hebt ge hier van doen.

Wat zijn uw toekomstplannen?
Vandersteen: Gewoon doorgaan met de Rode Ridder; binnenkort (ruim een jaar) zullen we met de uitgever gaan praten over een kontraktverlenging.

R.Duerings

VLAANDEREN DE LEEUW!

BOB DE MOOR EN DE VLAAMSE RIDDERSCHAP

door Rob van Eijck

De Vlaamse tekenaar Bob de Moor is al jaren medewerker van de Hergé-studio's, maar heeft daarnaast ook een grote eigen produktie gehad, vooral toen hij nog niet bij Hergé werkzaam was. Hij heeft zowel humoristisch als realistisch getekend, en wie in het eerste genre zijn verhalen als Meester Mus en Snoe en Snolleke heeft gelezen, zal telkens opnieuw naar deze fraaie staaltjes Vlaamse humor grijpen. Op het realistische vlak dook Bob de Moor meestal de geschiedenis in, en dan speciaal de Vlaamse. Op dit gebied heeft hij twee meesterwerken geproduceerd, die een unieke plaats in de stripwereld innemen. Beide verhalen zijn gebaseerd op boeken van de beroemde schrijver Hendrik Conscience en gaan terug naar de Middeleeuwen, naar een periode waarin Vlaanderen nog een vooraanstaande positie in Europa innam: 'De Kerels van Vlaanderen' (1952-1954) en 'De Leeuw van Vlaanderen' (1949-1950).
Hoewel beide verhalen niet direkt een ridder tot hoofdpersoon hebben, spelen ridders er toch een zeer belangrijke rol in, alsmede enkele zaken die met het reilen en zeilen van de ridderschap veel te maken hebben. Om deze redenen valt een bespreking van 'De Kerels' en 'De Leeuw' in dit riddernummer van Stripschrift zeker niet uit de toon.

De Kerels van Vlaanderen

De Kerels van Vlaanderen heeft tot achtergrond de strijd tussen de graaf van Vlaanderen en de Kerels, die van oorsprong ministeriales zijn, en speelt zich af in de jaren 1126 en 1127. De Vlaamse graaf Karel de Goede streefde er naar de onvrije ministeriales, de Kerels dus, weer op hun plaats te wijzen: ze moesten weer aan hun onvrije afkomst worden herinnerd en dus aan het feit dat ze qua stand ongelijk waren aan de adel. De Kerels waren misschien een te grote mond gaan opzetten en hadden in ieder geval hun bezit erfelijk gemaakt. De grote lijn die door het konflikt tussen Kerels enerzijds en graaf en adel anderzijds loopt, is dan ook de strijdvraag of de Kerels als vrijen beschouwd kunnen worden, en onenigheid over bezit. De familie der Erembalds is in dit verhaal een prachtig voorbeeld van hoog opgeklommen ministeriales; Hacket is kastelein (kasteelheer) van Brugge en Bertulf is proost van de St.Donaaskerk. Zij voelen zich dan ook machtig genoeg om de strijd om wat zij als hun recht beschouwen tegen de graaf op te nemen. Maar na hevige gevechten, die niet gespeend zijn van talrijke wreedheden, moeten zij het afleggen tegen de nieuwe Graaf Willem van Normandië, de opvolger van Karel de Goede, die door de Kerels is vermoord. De Vlaamse graaf ondervindt krachtige steun van zijn leenheer, koning Lodewijk de Dikke van Frankrijk, die met een opstand van dergelijk grauw korte metten wil maken

Verhaalinhoud

De Kerels worden in het verhaal voorgesteld als vrije mannen, wier rechten door de Vlaamse graaf en adel worden bedreigd. De schrijver (in dit geval dus Conscience, en niet De Moor) schaart zich volledig aan de zijde van de Kerels, hoewel hij ook in hun gelederen enkele ongunstige typen naar voren schuift; bijvoorbeeld Burchard Knap, de brute woesteling die verantwoordelijk is voor de moord op graaf Karel de Goede en dus een belangrijke rol in het verhaal speelt. De èchte schurken zijn echter de heren van Straten, die door hun minachting voor de Kerels de graaf tot vernietiging van deze groep willen aanzetten. De graaf zelf komt er behoorlijk goed af, zelfs de Kerels zijn overtuigd van zijn rechtvaardigheid; zijn foute beslissingen zijn louter aan de hem omringende adel toe te schrijven, die een nadelige invloed op hem uitoefent.
De graaf komt tussenbeide in een hoog opgelopen twist tussen Kerel Burchard Knap en edelman Tancmar van Straten, en veroordeelt Knap tot verbanning. De Kerels zijn hierdoor al danig in de wiek geschoten en als de graaf dan ook nog eens probeert hun rechten aan te tasten, breekt de hel los: graaf Karel wordt, notabene in de kerk van Brugge, door een aantal Kerels vermoord. De Vlaamse adel neemt wraak en valt Brugge aan, waar de Kerels in een heldhaftige strijd langzaam maar zeker terrein verliezen. Uiteindelijk valt hun laatste bolwerk, de toren van de St.Donaaskerk, en de overlevende Kerels worden terechtgesteld; zij worden van de toren geworpen.
In feite had graaf Karel de Goede gelijk: de Kerels waren ministeriales en dus onvrij. Maar hun bezit was kennelijk al zolang erfelijk en hun positie al zodanig door de omgeving erkend, dat zij hun vermeende rechten hardnekkig wilden verdedigen.

De gevangenname van graaf Gwijde. . .

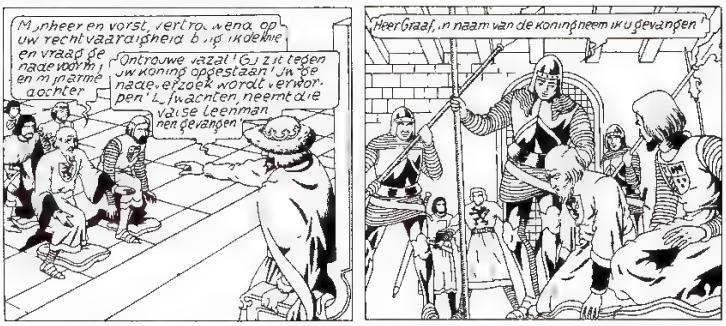
Mijnheer en vorst, vertrouwend op uw rechtvaardigheid brengt ik de klacht en vraag de raad voor mij en mijn arme dochter
Ontrouwe vazal! Gij zit tegen uw koning opgestaan! In de nacht, eer ons verzoek wordt verworpen! Lijfwachten, neemt die valse leenman gevangen
Heer Graaf, in naam van de koning neem ik u gevangen!

. . .en de reactie daarop van de edelman De Valois.

Johanna van Navarra, gij zult my niet ongestraft onteren. Gij zijt niet die in uw hebzucht de koning tot zulke schandelijke daden aanzet! Verrader, jkvrouw, ik d'en u niet meer!
Buiten zichzelf van toorn werpt de Valois de stukken van zijn dagen voor de voeten van de woedende vorstin
Lijfwachten neem hem gevangen!
Halt! Wie mijnheer de Valois aanraakt zal sterven!

Plots bukt Gwijde zich en neemt een weinig aarde van de grond. Het in de mond stekend, roept hij:
Bij deze dierbare aarde, die ik in mijn draag, zal ik overwinnen of sterven!
De Vlamingen volgen het voorbeeld van hun graaf en eten insgelijks een weinig van de vaderlandse grond...

Nationalistisch gebaar vóór de Guldensporenslag

Onstuimig draven de ridders naar het Vlaamse leger. Maar bij de beek zinken de ruiters van de eerste gelederen in het sluk. De ene verplettert de andere, terwijl de Vlaamse slingeraars menig ridder met hun stenen doodgooien.

De Franse ridders in de Vlaamse beken

Pieter de Coninck geeft het teken voor de Brugse Metten

De Franse ridders. . .

. . . en het Vlaamse voetvolk

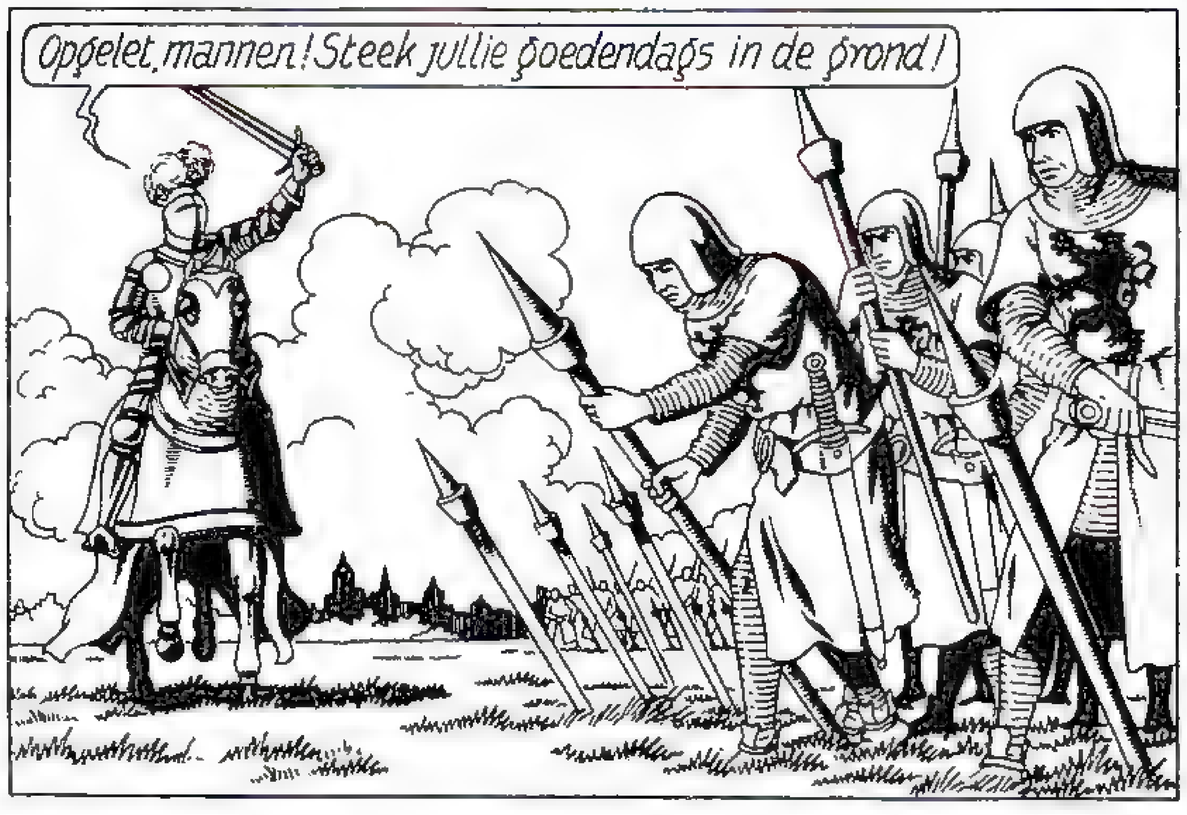

achter zich bij zijn verzet tegen Filips IV.
Maar toen in 1298 de Engelse en Franse vorsten vrede sloten, stond Vlaanderen alleen.
Koning Filips IV kon nu ongestoord zijn plannen uitvoeren om de koningsmacht ook in Vlaanderen te versterken.
Graaf Gwijde en zijn zoon Robrecht (de leeuw in 'De Leeuw van Vlaanderen') moeten zich aan de Franse koning overgeven en worden gevangengezet. Maar de Vlaamse stadsbevolking, vooral de roerige ambachtslieden, weigert zich zonder meer bij een overheersing door de Franse koning neer te leggen, zodat er opstand uitbreekt.
Tijdens de zogenaamde Brugse Metten wordt een groot aantal Franse ridders en soldeniers vermoord, zodat de Franse koning wel verplicht is krachtige maatregelen te treffen.
Maar het door hem uitgezonden leger wordt door Vlaamse troepen, voor een groot deel ambachtslieden, op 11 juli 1302 bij Kortrijk in de pan gehakt. Het trotse Franse ridderleger verslagen door een troep voetknechten uit de lagere standen. . .
Deze Vlaamse overwinning is niet beslissend geweest, want enkele jaren later kwam Vlaanderen na een nederlaag alsnog onder sterke Franse invloed.
Niettemin is de overwinning bij Kortrijk belangrijk geweest: sociaal versterkten de lagere klassen in de steden, de ambachtslieden in de gilden, hun macht tegenover het stadspatriciaat; zij waren immers de overwinnaars in de Guldensporenslag geweest. Anderzijds was de slag bij Kortrijk ook een flinke klap in het gezicht van de Franse edelen die tot nu toe met hun riddertroepen de slagvelden hadden beheerst. De Guldensporenslag was een van de eerste grote overwinningen van voetvolk op ridders en bewees dat geharnaste ruiters niet onoverwinnelijk waren. Dit was een slag voor het aanzien van de Franse adel en trouwens ook van de adel in het algemeen, en het was de eerste aanzet tot de veranderingen van strijdtaktieken en -technieken die tijdens de laatste twee eeuwen van de Middeleeuwen zouden plaatsgrijpen.

De Leeuw van Conscience

Wat is er nu van dit alles terug te vinden in 'De Leeuw van Vlaanderen' van Bob de Moor? Allereerst moeten we stellen dat de strip van De Moor een bewerking is van de historische roman van Hendrik Conscience en aangezien De Moor volgens Danny de Laet, die het weten kan, het boek van Conscience zeer getrouw volgt[1], komen eventuele onjuistheden of onnauwkeurigheden eerder voor rekening van Conscience dan van Bob de Moor.
Op de eerste plaats moeten we 'De Leeuw van Vlaanderen' plaatsen tegen de achtergrond van de tijd waarin het boek geschreven werd: 1838. Wie zich uit de geschiedenis herinnert dat het juist in die jaren was dat België zich voor het eerst in honderden jaren als een zelfstandige natie opwierp en tevens weet dat in diezelfde periode de Romantiek welig tierde, zal begrijpen dat deze roman flink wat - toenmalig - eigentijdse opvattingen zal weerspiegelen, hoewel het verhaal zich in de 14e eeuw afspeelt. In 'De Leeuw van Vlaanderen' is dan ook sprake van een duidelijk *Vlaams* nationalisme, dat zich uit alle macht verzet tegen *Franse* overheersing. Deze nationalistische gevoelens zijn voor de 14e eeuw ondenkbaar: geen Vlaming verzette zich tegen de Franse troepen omdat hij *Vlaming* was, en zeker niet omdat zijn

1. *Danny de Laet, 'Conscience en het beeldverhaal', in Ciso 8.*

Gevangen door zijn broeder en Robrecht van Bethune vervoert de Leeuw van Vlaanderen de gevangene
Vlaanderen vrij! Aan ons de zege! Hallihei!!

Na de overwinning: de Leeuw van Vlaanderen met het Franse vaandel. .

. . .en met het Vlaamse

Brugge, het jaar onzes Heren, 1126. Een vrolijke drukte vult de versierde stad! Welgezinde wandelaars, die over de Grote Markt kuieren, kijken belangstellend toe, hoe vlugge knapen kleurrijke wimpels en fris groen aanbrengen waarmee vaardige handen een zo pas opgetimmerd verhoog versieren. Tussen deze nieuwsgierigen wandelen vele mannen, die opvallen door hun grote gestalte en blauwe kleding. Zij dragen het haar kort en hebben een baard. Het kromme zwaard aan hun zijde bewijst dat zij vrije lieden zijn. Het zijn de "Kerels van Vlaanderen„ zij verlieten hun dorpen om samen met de poorters van Brugge de blijde intrede in de stad van hun graaf te vieren. Het is over deze dappere mannen, die hun rechten wisten te verdedigen en voor de vrijheid van "Kerlingaland„ hun land, vochten, dat dit verhaal handelt...
IN SINT JORIS

Straattafereel uit Brugge

tegenstanders *Fransen* waren. Dit is een zeer duidelijke projektie van eigentijdse opvattingen in het verleden.
In 'De Leeuw' wordt de gevangenname van graaf Gwijde en zijn zoon Robrecht, zij het op enigszins gekleurde wijze, in beeld gebracht, waarna de Fransen ogenblikkelijk zwaargewapend oprukken om het arme Vlaanderen te gaan knechten. De wederzijdse afgunst en angst van ambachtslieden enerzijds en adel en rijken anderzijds speelt in 'De Leeuw' een belangrijke rol: de Klauwaarts, de lagere Vlaamse klassen, tegenover de Leliaarts, de Fransgezinde aanzienlijken (beide groepen genoemd naar hun vaandels: de klauwen van de Vlaamse leeuw en de lelies van het Franse koningswapen.) Het hele romantische gedoe rond Robrecht van Bethune en zijn dochter Machteld is volkomen uit de lucht gegrepen, maar ja, het is per slot van rekening een historische roman en dan moet er tegen de historische achtergrond natuurlijk ook een verzonnen verhaal zijn.
Tenslotte zijn er de aantallen soldaten van de legers die elkaar bij Kortrijk ontmoeten, en die zijn schromelijk overdreven: van de Fransen wordt een sterkte van 62.000 opgegeven en het Vlaamse leger moet meer dan 30.000 man geteld hebben. Daar klopt niets van: in werkelijkheid streden de Fransen met hooguit 2500 ridders en 4 à 5000 man voetvolk, in totaal dus ongeveer 7.000 man. De Vlamingen vochten bijna allen te voet; hun aantal moet 8.500 man belopen hebben, maar onder hen waren er maar ongeveer 600 ruiters. Het verloop van de slag wordt vrij goed weergegeven en vooral de belangrijke rol die de beekjes op het slagveld speelden, komt goed uit de verf: de Franse ridders konden moeilijk op snelheid komen, omdat ze telkens voor de beekjes moesten afremmen, en bovendien liepen ze voortdurend vast in de modder. Het ingrijpen van de Leeuw van Vlaanderen, die als een echte deus ex machina plotseling opduikt als de slag voor de Vlamingen op een fiasko dreigt uit te lopen, is volledig verzonnen.
Al met al geeft het verhaal van Conscience, dat door Bob de Moor in beeld is gebracht, een verloop te zien waarin op een nogal vrije manier met de historische werkelijkheid is omgesprongen en waarin eigentijdse nationalistische gevoelens teruggeprojekteerd zijn naar een tijd waarin van echt nationalisme nog geen sprake was.
Wat betreft het riddergedrag in dit verhaal, we zien enkele malen fraaie staaltjes van nobel optreden, een grote waardering van de ridderdeugden en verontwaardiging wanneer men zich niet aan de erecode houdt. Het optreden van de Franse edelman Valois bijvoorbeeld is typisch dat van de edele ridder: hij vergezelde graaf Gwijde naar het Franse hof en had hem zijn woord gegeven dat hij weer ongehinderd naar Vlaanderen zou kunnen terugkeren; wanneer de koning echter toch, door toedoen van zijn echtgenote, opdracht geeft graaf

Sfeervol dekor

Enkele weken later. Twee vrienden van Robrecht Sneloghe, Segher Wulf en Willem Van Wervick ontmoeten elkaar aan het Minnewater te Bruppe...

Onrust onder de kerels

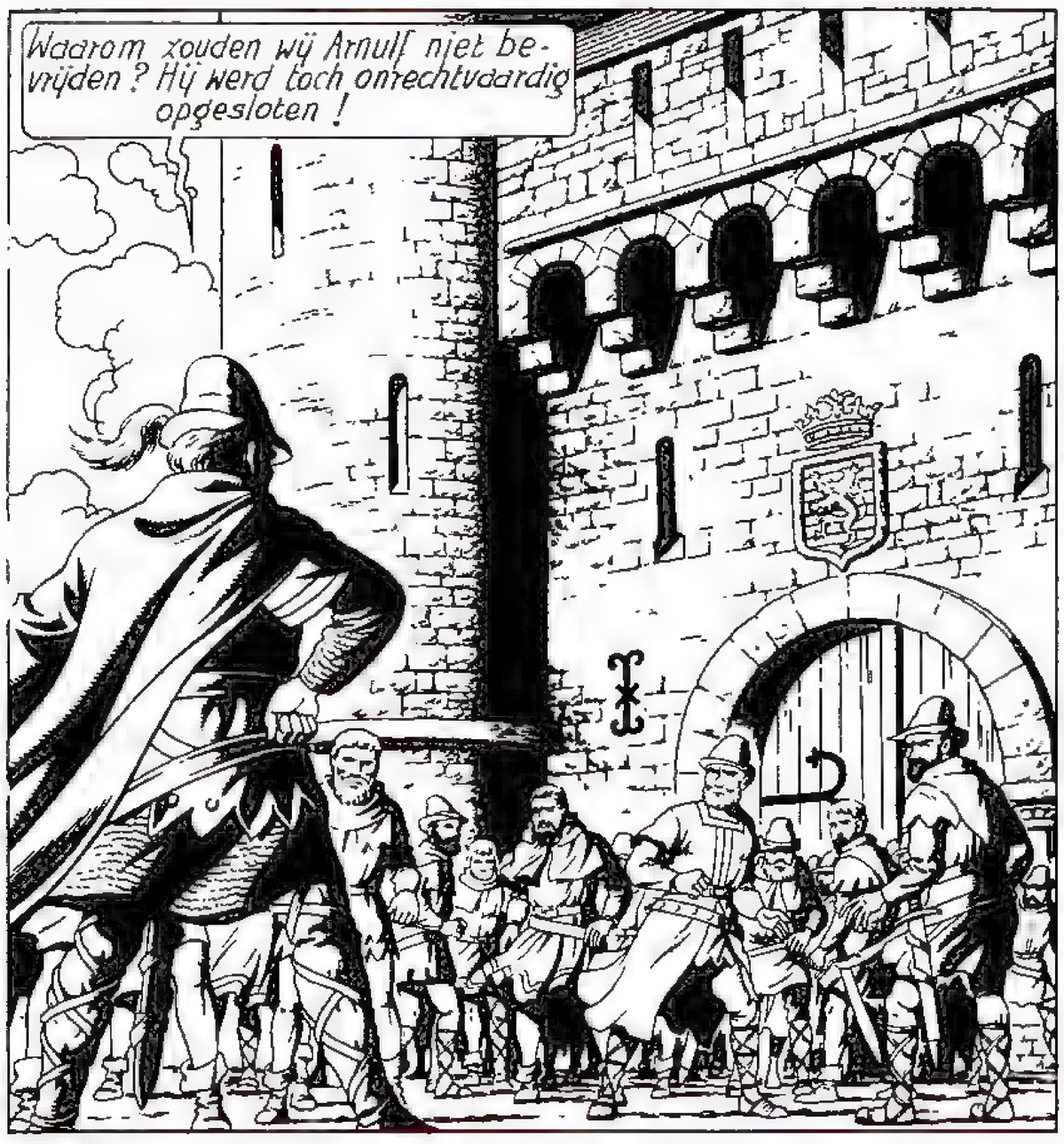

Gwijde gevangen te nemen, breekt Valois zijn zwaard in stukken, werpt die voor de voeten van de koningin en zegt zijn trouw aan haar op. Een schitterend voorbeeld van een serieuze benadering van de ridderplichten.

Tekenstijl

Tot zover de verhaalinhoud. Als we de tekeningen eens bekijken, dus dat deel van het werk waarvoor Bob de Moor alléén verantwoordelijk is, zien we dat hij met grote ernst en nauwgezetheid het lange verhaal van Conscience in beeld heeft gebracht, met duidelijke, tamelijk eenvoudige tekeningen, die het verhaal uitstekend vertellen.
Op de eerste pagina's heeft hij zijn vorm nog niet helemaal gevonden, maar dat duurt maar kort en als hij eenmaal op dreef is, hebben de tekeningen verder een konstante, hoge kwaliteit.
De Moor treft in zijn tekeningen precies de kern: ontdaan van alle overbodige franje toont hij op zijn duidelijkst wat hij wil tonen, met een zekere ingehouden, beheerste kracht en een perfekte afwerking.
Wat de historische juistheid van de tekeningen betreft, moet allereerst met vreugde worden vastgesteld dat Bob de Moor de Vlamingen in ieder geval met korrekte goedendags laat vechten. Meestal denkt men bij de goedendag aan het wapen dat 'morgenster' werd genoemd: een houten stok met aan de bovenkant een ijzeren bol met scherpe punten. De Moor toont gelukkig de èchte goedendag: een manshoge dikke stok, waaromheen aan de bovenkant een dikke metalen band was bevestigd, waaruit een lange metalen punt stak.
Een bijzonder handig wapen tegen geharnaste ruiters: het kon als steekwapen gebruikt worden, maar ook als slagwapen, hetgeen bijzonder nuttig was als een ridder eenmaal van zijn paard gehaald was en in zijn stevige harnas op de grond lag.

Gelukkig rekent Bob de Moor ook af met het fabeltje als zouden de Franse ridders te Kortrijk verslagen zijn door een stelletje in lompen gehulde boeren en ambachtslieden, die als wapens slechts rieken, dorsvlegels en, natuurlijk, goedendags hadden. De Vlamingen die op de Groeningekouter de Fransen versloegen, waren allemaal getrainde soldaten en behoorden tot de stadsmilities, de ridderschap of de gilden; deze laatsten waren uiteraard geen beroepssoldaten, maar konden wel degelijk uitstekend met hun wapens omgaan. Alle Vlamingen waren goed bewapend, voor die tijd zelfs modern: ze droegen maliënkolders, helmen en schilden, en hanteerden pieken, goedendags, zwaarden, bijlen en hand- en kruisbogen. De leden van elk der gilden droegen over hun maliënkolders allemaal eenzelfde tuniek, voor ieder gilde in een bepaalde kleur.
Slechts één keer kan De Moor de verleiding kennelijk niet weerstaan om nog iets van de oude romantische voorstelling in beeld te brengen: tijdens de slag toont hij ons de leden van het gilde der beenhouwers, onder bevel van Jan Breydel, die gewoon in hun dagelijkse kloffie vechten en als wapens alleen een paar grote bijlen hanteren. Jammer, want een paar pagina's daarvóór hebben we kunnen zien hoe de gildeleden zich bewapenen met hun maliënkolders, helmen en verdere uitrusting. We kunnen ons natuurlijk moeilijk voorstellen dat alle gilden over een volledige uitrusting beschikten, behalve de beenhouwers.
De bewapening van de ridders, Franse zowel als Vlaamse, lijkt me enigszins op de tijd vooruit te lopen: dergelijke zware wapenrustingen kwamen pas langzamerhand in de loop van de 14e eeuw in gebruik. Omstreeks 1300 verkeerde men nog in de overgangsfase van bescherming door maliënkolders die het gehele lichaam bedekten naar harnassen van zware metalen platen, die scharnierend op elkaar aan-

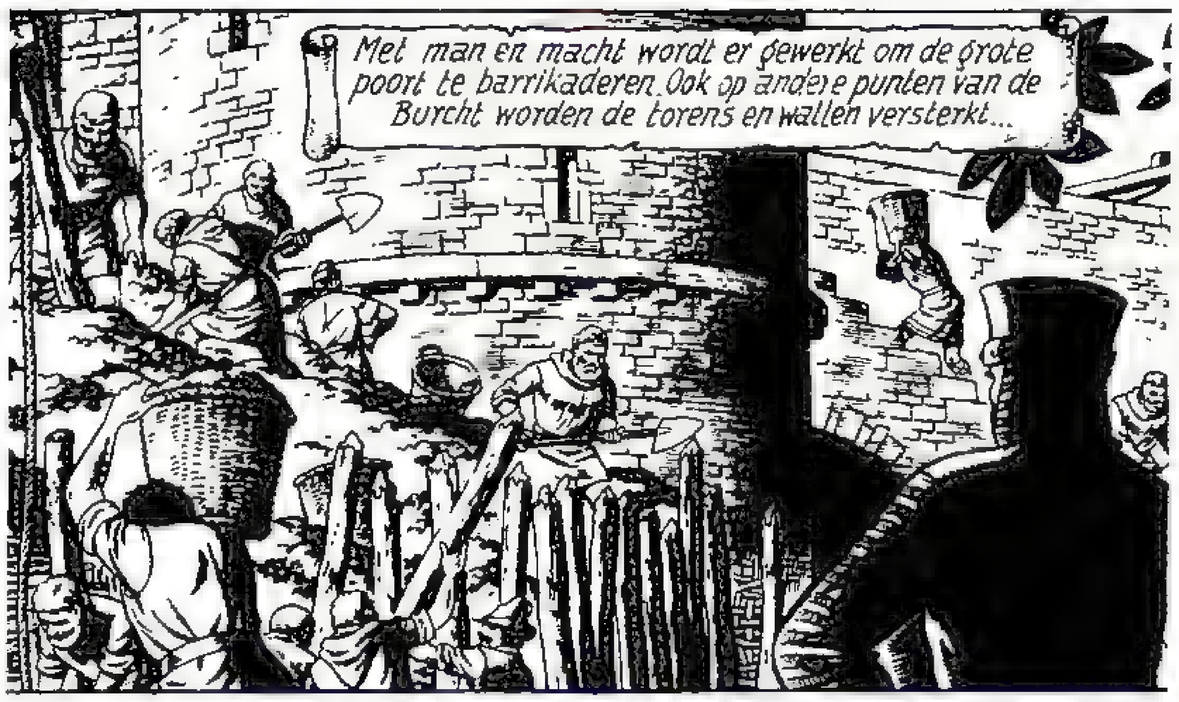
Met man en macht wordt er gewerkt om de grote poort te barrikaderen. Ook op andere punten van de Burcht worden de torens en wallen versterkt...

De kerels verdedigen zich hardnekkig. . .

een machtig leger!...Kijk, achter
nden boogschutters en speer-
rs komen de wagens mét de be-
e stormtuigen van de burcht van
. Gezellen, nu wordt het ernstig!

. . .tegen de Vlaamse adel.

sloten. Ook de bescherming van de paarden, die in 'De Leeuw' behangen zijn met metaal, dateert uit een latere tijd. De uitrusting van het voetvolk daarentegen is veel korrekter.

Opbouw van sfeer

De tekeningen van 'De Kerels' zijn zo mogelijk nog beter dan die van 'De Leeuw'; ze hebben dezelfde doeltreffende soberheid, maar het geheel is evenwichtiger, en er hangt een norse somberheid over die de dreigende ondergang van de Kerels onafwendbaar maakt. Het sterkst is deze doem te voelen in de manier waarop het verhaal in Kuifje is gepubliceerd: in zwart/wit, maar met veelvuldige gebruikmaking van grijze tinten die de sfeer van 'De Kerels' op bijzondere wijze versterkt.
Maar het mooist van al is wel de sfeervolle weergave van kastelen en andere gebouwen. De grote nauwkeurigheid waarmee Bob de Moor de verschillende gebouwen die in zijn verhalen een rol spelen heeft bestudeerd en de grote gedetailleerdheid waarmee hij zijn burchten en straattaferelen tekent, zijn boven alle lof verheven. Die sfeer zit trouwens niet alleen in de gebouwen, maar in het hele verhaal. Ook de plechtstatige tekst, die bepaald geen spreektaal is, draagt het zijne bij aan de sfeer van deze Middeleeuwse epen. Als een waarachtig epos brengt Bob de Moor zijn verhalen in beeld: de helden zijn voor honderd procent helden en de schurken volledig schurk, met niets dan lage karaktertrekken. En hoewel 'het heldendom' in deze moderne tijden voor een groot deel is doorgeprikt, mag dat geen beletsel zijn om te genieten van ouderwetse helden, dappere ridders en schone jonkvrouwen, in een wereld waarin men nog precies wist wat goed en kwaad was, zoals die ons door Bob de Moor voor ogen is getoverd.

Het laatste bolwerk van de Kerels.

Literatuur

C.Stephenson & B.Lyon, 'Mediaeval history'
Jos de Smet, 'Hendrik Conscience en de moord op graaf Karel de Goede', in Ciso 8.
C. Verbruggen, 'De Guldensporenslag'.

DICK BOS GLASHARD

Het ding dat D.B. vooral intrigeert is een voorwerp, minder dan drie meter van hem verwijderd . . .

Dat kàn niet . . . dat is onmogelijk . . . maar het IS . . . die griezels bewaren een . . .

172

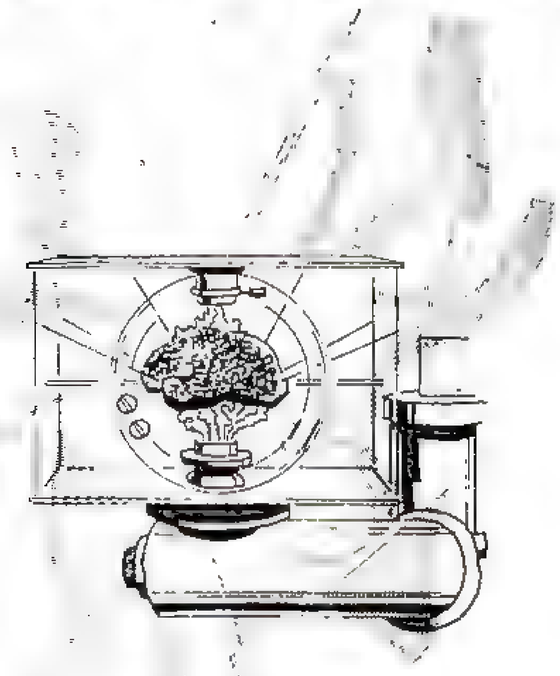

LEVEND STEL MENSELIJKE HERSENEN . . .

173

Hoe verbijsterd D.B. ook is, hij blijft zichzelf volkomen de baas. Door een geluid achter zich draait hij zich bliksemsnel om.

174

Er is een tijd van komen en er is een tijd van gaan. D.B. weet waar hij aan toe is.

Guy, kom vlug en breng de stengun mee. Er is iets misgegaan! Dick Bos leeft nog . . .

175

Juist als het lichaam van D.B. het water raakt, bereikt Guy Greeze het dek.

Daar is hij . . .

176

Mis niet . . .

Hoe zou iemand dat kunnen . . .

177

Sheila wordt gewekt door het „bliep-bliep"

Wat een uur om iemand op te bellen. Kom door, D.B. . . . Weet je hoe laat het is?

BLEEP BLEEP

178

De stem van D.B. is kortaf en ontneemt Sheila alle lust tot grapjes maken.

Vlug, Sheila. Ontmoet me bij Dr. Zabolle. Breng Guy's ring mee. Over en uit.

Zijn stem klinkt vreemd – hij zit in de knel.

179

Sheila kan zich als 't moet razendsnel aankleden . . . Ze bereikt het landhuis van Dr. Zabolle in 12 minuten. D.B. is er niet, maar wél Dr. Zabolle.

Kijk eens wat ik ontdekt heb . . . een geheim valluik in de vloer . . .

BEEP

Geweldig, maar waar is D.B.?

180

Als ze een ladder afdaalt bevindt Sheila zich in herzelfde laboratorium waar ze al eerder is geweest — zonder het te weten.

Dit is ofwel de speelkamer van Frankenstein ofwel de tandartskamer voor een olifant . . .

Heel grappig, jongedame Dit is een geheim laboratorium en ik heb ontdekt waarvoor het dient . . .

Deze machine neemt het hersenpatroon van iemand op zoals een foto vingerafdrukken opneemt. Wij hebben ontdekt, dat geen twee hersenpatronen gelijk zijn. Als eenmaal iemands hersenpatroon bekend is, kan deze machine golven uitzenden die het verstoren.

Zo kunnen wij op korte afstanden iemand hoofdpijn bezorgen of, door de golven sterker te maken, hem tot zelfmoord brengen. Denk eens aan de macht die deze machine geeft. Breng concurrerende politici tot zelfmoord, gooi de oppositie omver en neem ondernemingen en landen over . . .

Het enige wat we te doen hebben is een golfontvanger te verbergen op iemands lichaam. Als we dan de zender inschakelen zal de ontvanger beginnen de hersenen van die persoon te storen. Hij wordt zó krankzinnig, dat zijn persoonlijkheid volkomen verandert. Hij kan niet meer denken, hij kan geen goed van kwaad onderscheiden. Als aan zo'n persoon een na-hypnotische opdracht is gegeven, bijvoorbeeld om iemand te doden, zal hij dat doen. Daarna, versterk de stroom en „poef", de persoon wordt gek, doodt zichzelf.
Eenvoudig hè?

Aha! Nu begrijp je alles, nietwaar, mijn beste, je bent in mijn macht.
ik wil weten WAT er verkeerd ging, WAAROM je Dick Bos niet hebt gedood?

Al enige tijd heeft Sheila geprobeerd de geleerde omver te lopen, maar ze kan het niet . . .

Ah! Je bemerkt dat je je niet bewegen kunt, nietwaar?

Dat is weer een van mijn uitvindingen. Ik zal je schedel moeten openen en daar een ontvanger in moeten plaatsen. Dan moet het werken . . .

Misschien denk je dat je baas je redden kan ? Dat kan hij niet — evenals jij kan hij zich niet bewegen — KIJK!

Dr. Zabolle heeft op een knop gedrukt en de muur achter hem glijdt opzij.

Mijn compagnon, professor Guy Greeze schoot een „glasprojectiel" op Mr. Bos af. Dat is nòg een uitvinding van mij. Wij gebruiken Puddle Creek als proefveld voor een groot aantal nieuwe uitvindingen . . .

Het glasprojectiel bestaat uit kilometerslange heel dunne glasdraadjes, die even sterk zijn als staal. Ze kunnen elke vorm aannemen die wij willen en zijn praktisch onverwoestbaar. Dick Bos was dus omhelsd door een vijand die zelfs hij niet kon overweldigen. Geen kracht of jiu-jitsu kan het winnen van dit wonderglas, dat buigzamer is dan rubber. Dick Bos is onze gevangene. De stem, die U hoorde, was een bandopname, opgenomen en uitgezonden door mij.

Sheila staarde onbeweeglijk naar D.B., die eveneens onbeweeglijk op een plek werd vastgehouden door de massa ongelooflijk fijne, buigzame glasvezels.

Wat charmant! De „Gefixeerde Feeks" ontmoet de „Getemde Detective" . . .

Dick Bos kan zich vrijelijk bewegen, maar alleen zoals een kers zich kan bewegen in een pudding. Hoe meer hij vecht, hoe meer hij in zijn gevangenis verstrikt raakt, totdat deze hem geheel omsluit.

nederlands centrum voor belangstellenden in strips

Postbus 11335. Amsterdam-1000.

AGENDA

24 april. Apeldoorn, Algemene Ledenvergadering / Ruilbeurs / Prijsuitreiking Kuifje wedstrijd. Het Hof van Gelre, Hoofdstraat, vlak bij het station. Zaal open = aanvang 9.00 uur, einde 17.00 uur. Tel. 055/21 34 17.

19 juni (niet 12) Wassenaar, Ruilbeurs / Filmvoorstelling.

18 september. Gouda, Achtste Stripdag, motto Louter Kabouter.

6 november. Breda, Ruilbeurs.

11 december. Amsterdam, ALV/Ruilbeurs/Veiling.

Wie, o wie?
Gevraagd voor het kompleteren van Het Stripschap-archief: Stripschrift no.0, no.21, no.24 en de originele no.25/26. Opgave svp aan Hans Stoovelaar.

SPECIALE AANBIEDINGEN

Nieuwe aanbiedingen:
Oberon vervolgt zijn uitgave Zwart-Wit albums met 2 albums van Fred Julsing, welke op 20 april zullen verschijnen. De albums zijn: *De broertjes Samovarof 'Het geschenk van de Tsaar'* en *Wellington Wish 'Het Kruitvat van gehoorzaamheid'.*
Deze albums, speciaal voor de stripliefhebbers, worden in beperkte oplage gemaakt en zijn alleen verkrijgbaar bij Het Stripschap, de 13 Stripantikwariaten en een aantal Stripspeciaalzaken. (zie lijst in Stripschrift 86).
In de Eppo kleurenuitgave verschijnt half mei een nieuw album van De Generaal. De Eppo Club uitgaven zijn slechts bij geselekteerde verkooppunten verkrijgbaar.

BOMMELUITGAVEN

Najaar 1976 verschijnen de volgende sets:
Set L, gepland half augustus, bestaande uit:
MV-20. Tom Poes ontmoet een oude bekende.
MV-33. De Pierrace.

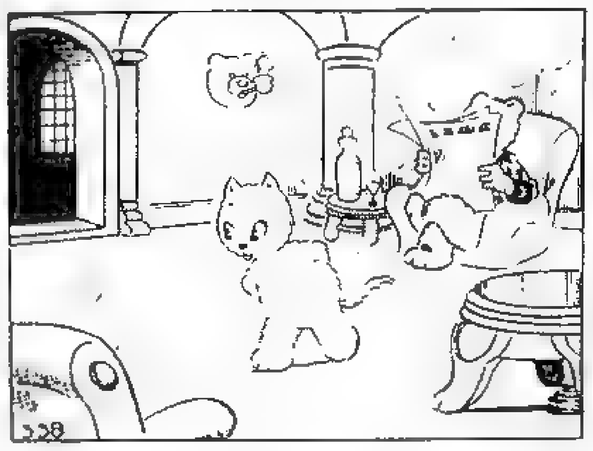

Set M, gepland begin oktober, bestaande uit:
MV-23. De Chinese Waaier
MV-24. De Wonderdokter.

Set N, gepland november, bestaande uit:
MV-27. De nieuwe ijstijd
MV-30. De grootgroeiers.

De spelling in de Bommeluitgaven.
Daar wordt nog al eens naar gevraagd. De wet op de nieuwe spelling dateert van 17-2-1947, werd van kracht op 1-5-1947, doch verschillende schrijvers voerden de nieuwe spelling al eerder in.
Welnu vrienden, de Bommelverhalen 1 t/m 12 zijn in de oude spelling, dus met "den boozen toovenaar" bijvoorbeeld. Vanaf verhaal MV-13 gebruikte Toonder reeds de nieuwe spelling. Hans Stoovelaar

RUILBEURS NIJMEGEN

Op de Nijmeegse ruilbeurs van 21 februari zijn een kleine 80 bezoekers aanwezig waren. Een intieme bijeenkomst dus die merkwaardig genoeg slechts door 5 van onze 15 Nijmeegse leden bezocht werd. De stemming was levendig en werd nog verhoogd door een onverwacht bezoek van de Nijmeegse Raad van Elf. Tegen 3 uur, het tijdstip waarop vraag en aanbod een evenwicht hadden bereikt, konden er twee nieuwe Stripschapsleden verwelkomd worden.

KENT U DE STRIPANTIKWARIATEN?

Het Stripschap stelt zich ten doel de waardering te bevorderen van de strips. Ook de Stripantikwariaten werken aan dit doel mee en naast een zakelijke instelling is bijna overal een ideële doelstelling aanwezig. Gewaardeerde publikaties als *Strip voor Strip, Professor Pi, Bommelbibliografie, Heer Bommel en de functie van de ironie, Dupuis katalogus* en *Ambrosius* zouden anders het daglicht nooit hebben gezien.

Het zou erg fijn zijn, als alle stripliefhebbers niet alleen hun oude strips, maar ook hun nieuwe strips bij de Stripantikwariaten kopen. Bovendien ontvangen *leden van Het Stripschap* (behalve bij Lambiek en Wammes), op vertoon van hun Stripmaatschapskaart *10% korting.*

Amsterdam
Drukwerk
Mauritskade 113
Lambiek
Kerkstraat 104
Plaatjes-Boekjes
Joos Banckersweg 27
Richard
Rombout Hogerbeetsstraat 78
Wout
Oostenburgergracht 69
Van Woustraat 126

Den Haag
De Blauwe Lotus
Klimophof 3
Leyweg 1244
Panda
Frederikstraat 151

Rotterdam
Boekjes Plaatjes
Spanjaardstraat 106A
Old Comic House
Frits Ruysstraat 28
Wammes Waggel
St.Mariastraat 3

Bussum
Wammes
Laarderweg 10

Haarlem
De Jacobijn
Jacobijnestraat 10

Dordrecht
Sjors
Voorstraat 371

Groningen
Henkus en 10
Eeldersingel 10

SPECIALE AANBIEDINGEN

	Leden/ Abonnees	Abonnees
Panda's Stripkatalogus 1976	24,–	30,–
Bommelpoppen (afgehaald)	20,–	25,–
Stempels van Toonder's stripfiguren, 2 series (A en B) in dozen van 12.		
Niet los verkrijgbaar, prijs 1 serie	17,50	20,–
Idem, afgehaald	15,–	17,50
Plakboekjes, per 4 stuks	6,75	7,75
Idem, afgehaald	4,25	5,25
Tom Poes-serie 1976:		
Sets H-I-K (6 boekjes)	17,55	17,55
Sets L-M-N (6 boekjes)	17,55	17,55
Tom Poes-serie 1975:		
Set A/B/C/E/F, per set	6,–	7,50
Set D (MV-9/13)	6,–	–
Oberon zwart-wit uitgaven:		
Ridder Roodhart	4,45	4,95
Grote Pyr	4,45	4,95
Broertjes Samovarof	4,45	4,95
Wellington Wish	4,45	4,95
Eppo club uitgaven in kleur:		
Johnny Goodbye	4,45	4,95
De Generaal	4,45	4,95
Map met 12 grote (21 x 29 cm) tekeningen van Peter van Straaten	4,80	6,–
Het Parool Sportkwartet, getekend door Dick Bruynesteyn	3,25	4,25
Het Parool politieke kwartet van Frits Behrendt	3,25	4,25

Alle aanbiedingen zijn te bestellen via giro 3291121 ten name van de penningmeester van Het Stripschap te Uithoorn.

door Kees de Bree

Diep in het hart van Afrika, ergens midden in de ondoordringbare jungle, weerklinkt een machtige kreet. In een hut in de bomen staat een man. Hij trekt een luiervormige tijgerbroek omhoog die tijdens het uitstoten van zijn overwinningsroep op zijn hielen is gezakt. Opnieuw schalt zijn kreet door de jungle. Dan grijpt hij een liaan en na een krachtige afzet suist hij door de ruimte. Plotseling een enorme knal. De onverschrokken atleet is in volle vaart tegen een boom geklapt. Dat is het moment waar miljoenen mensen van gedroomd hebben bij het zien van de Tarzanfilms.

In Picha's eerste avondvullende tekenfilm *Tarzoon, de schande van de jungle* gebeurt het dan echt. Tarzoon, de nieuwe gedaante van Tarzan, valt van zijn voetstuk of beter van zijn liaan.

De hoofdpersoon van deze zedensatire, de schriele Tarzoon, mist dan ook alle kwaliteiten die zijn legendarische voorganger Tarzan juist tot de trots van de jungle maakten. Wat knapen als Tarzan, Flash Gordon en James Bond tot mythen verhief was hun bovenmenselijke bundeling van goede eigenschappen in één persoon: moed, eerlijkheid, kracht, onoverwinnelijkheid, mannelijkheid, ridderlijkheid en trouw. Daar kan een gewoon mens niet tegen op. Is het verwonderlijk dat zoiets irritaties opwekt en dat veel mensen zitten te wachten op het falen van de held? Wel, zij kunnen gerust zijn. Met Tarzoon's moed en lenigheid is het slecht gesteld en ook zijn potentie laat te wensen over, wat regelmatig ruzies met de onbevredigde June veroorzaakt. Zij moet zelfs haar heil zoeken bij hun kleine aapje Flicka. Op een dag wordt de gewapende vrede van dit drietal wreed verstoord door toedoen van koningin Bazonga.

Zij is een hysterische vrouw zonder scrupules die in een onderaards koninkrijk leeft en zich tot doel heeft gesteld de hele wereld te veroveren. Om dat te verwezenlijken heeft zij een leger opgericht van Zobies, phallusachtige wezens die haar blindelings gehoorzamen. Tevens is zij in het bezit van een raket die zowel boven de grond als onderaards een vreselijk moordwapen is. Koningin Bazonga is ijdel maar helaas zo kaal als een biljartbal. Alvorens zij de wereld wil veroveren wil zij een weelderige haarbos op het hoofd. Haar geleerden tonen haar dia's van allerlei bekende vrouwen om haar een keuze te laten maken uit de kapsels. Bazonga wijst ze kategorisch af: Brigitte Bardot 'Nee', Golda Meir 'Als ik op een man had willen lijken had ik het wel gezegd', Jane Fonda 'Buh'. Pas als Bazonga een foto van June ziet veert ze op. Dat haar wil zij hebben.

Als June daarop door de penissoldaten van de koningin verkracht en ontvoerd wordt, snelt Tarzoon haar te hulp. Wat de toeschouwer nu te zien krijgt is een prachtige parodie op de amerikaanse avonturenfilm. Alle cliché's uit de B-film worden tevoorschijn getoverd. Tarzoon slingert van liaan naar liaan op de vrolijke deuntjes die voor de dertiger jaren films gecomponeerd werden. Muziekjes met pakkende titels als: Bug Bluess, Tarzoon Sitter, Blues-blues, Tarzoon's March en The Grovel. Natuurlijk moeten de junglefilms het helemaal ontgelden. Het recht van de sterke is troef. Elk dier wordt opgegeten door een groter dier. Het oerwoud is bezaaid met expedities die van links naar rechts trekken, alles voor hun voeten wegmaaiend. Maar ook wetenschappelijke en slechts op buit beluste ontdekkingsreizigers, ontbreken niet, evenmin als de mooie stoeipoes die in de avonturenfilms alleen door haar aanwezigheid al het moraal van de zwoegende mannen wat opvijzelde en die er voor zorgde dat de kijker niet alleen zwetende mannenkoppen hoefde te zien. Maar Picha heeft zich niet beperkt tot parodiëring van het medium film. Tijdens zijn achtervolging slingert Tarzoon over een dwars door de jungle lopende snelweg, botst tegen een stapel conservenblikken op en is er getuige van hoe zendelingen de authentieke bevolking behandelen. Tarzoon ziet de blonde Europeaan Kuifje, bekend van strip en krant, een aantal pygmeeën met een kruis de kop inslaan waarbij het bloed in de rondte spat. Uitgerekend Kuifje, die in het album 'Kuifje in Afrika' door het pygmeeënvolk met open armen wordt ontvangen. En misschien herinnert u zich ook nog hoe Kuifje-tekenaar Hergé zich beijverd heeft te verklaren dat hij heus geen racist was en dat de kereltjes in zijn album alleen van die dikke zoeloelippen hadden omdat dàt het beeld was dat de Europeanen van pygmeeën hadden. In de tekenfilm komen onwaarschijnlijke kanibaal-pygmeeën voor die mensen, dieren en dingen binnen enkele sekonden verslinden. Uiteraard wordt Tarzoon door hun gevangen genomen en weet hij (net als Tarzan in zijn films) wonder boven wonder te ontsnappen. Tarzoon wordt overigens meerdere malen gevangen genomen maar door omstandigheden buiten zijn schuld ontsnapt hij zowel aan de aasgieren van ontdekkingsreizigers als aan de phallus-soldaten van de koningin. Met de phallus-soldaten neemt Picha het militarisme op de hak. Tarzoon ziet de wandelende pennissen tijdens één van hun oefeningen als een volleerd SS-leger al marcherende een hakenkruis vormen. Later blijkt dat ze worden geboren als echte mensen maar ogenblikkelijk op een lopende band in glazen buisjes worden gepropt. Een metalen pers drukt net zolang op hen tot ze de vorm van een penis hebben aangenomen die door middel van een spermastraal in staat zijn te doden. Na deze geweldadige indoctrinatie gehoorzamen zij hun leiders blindelings. Als Tarzoon door hen gevangen wordt genomen en voor de koningin wordt geleid wil deze hem verleiden. Hij gaat niet op haar avances in. Hij ontvlucht en valt per ongeluk op het instrumentenbord van de raket die de jungle inschiet, alles en iedereen vernietigend. Er ontstaat brand aan boord en koningin Bazonga sterft als slachtoffer van haar eigen Zombieten. Tarzoon weet June te bevrijden en ze springen uit het dol geworden ruimteschip. De raket penetreert het onderaards koninkrijk dat explodeert. Tarzoon en June zijn veilig. Is de jungle nu ook van iedere vorm van dictatuur verlost? Nee! Ergens in het oerwoud is Steffanie Starlet, de enige overlevende van de ontdekkingsreizigers de absolute heerseres geworden over de kanibaal-pygmeeën met wie zij de wereld hoopt te veroveren. Als de film eindigt is er in wezen dus niets veranderd.

Uitgaande van de Tarzan-legede heeft Picha een zedesatire gemaakt waarin de anti-held Tarzoon gedreven door zijn

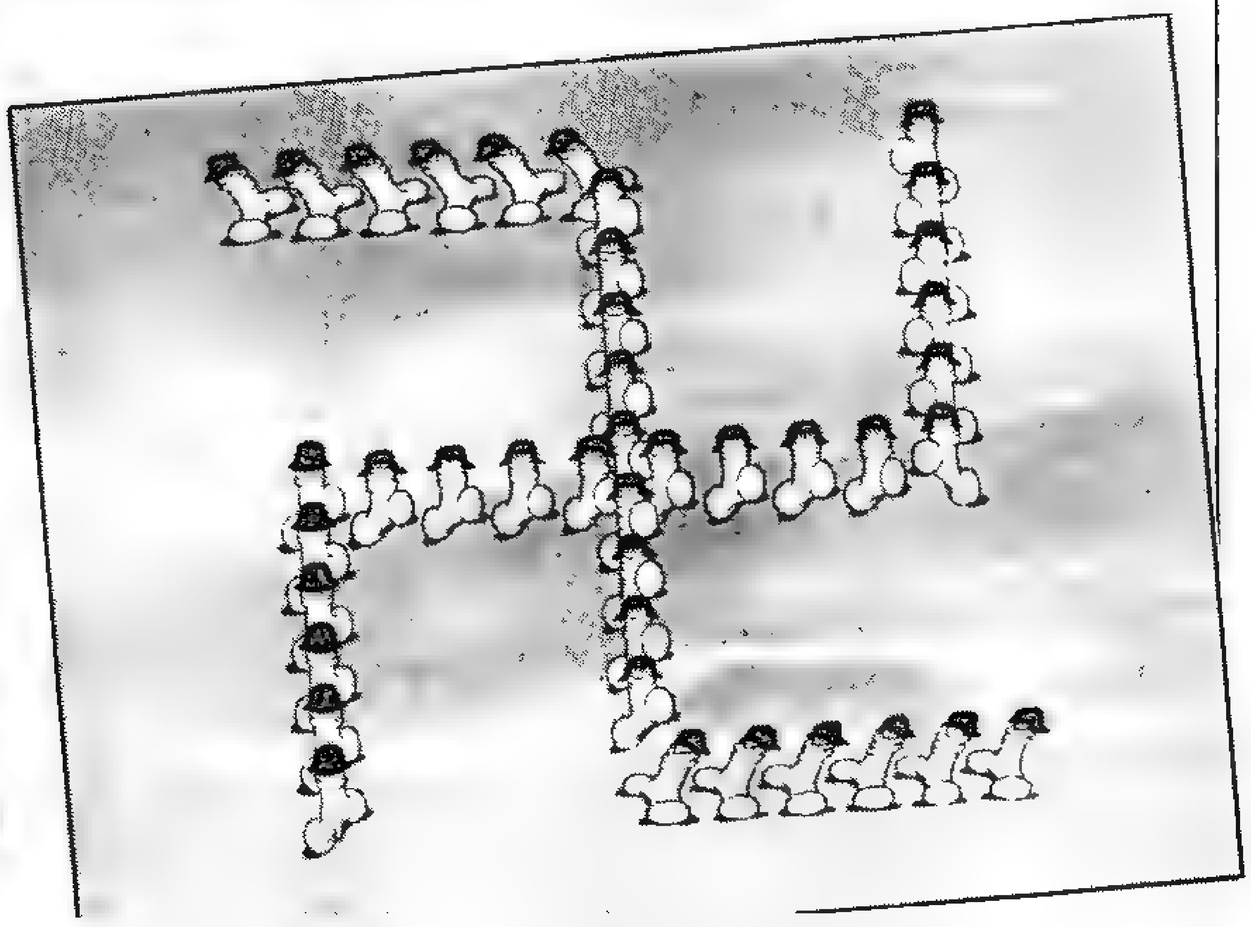

eigen mythologie en de wreedheid van het oerwoud al stuntelend uitgroeit tot een echte held. Daarbij worden enkele zaken fiks aangepakt. Militarisme, racisme, viriliteit, ecologische cliché's en sexuele taboes worden fiks aangepakt en omdat Picha in het voetspoor van zijn vriend Ralph Bakshi, de maker van de tekenfilm Fritz the Cat, sex en geweld accentueert, worden heel wat heilige huisjes omvergegooid en taboes doorbroken. Er komen heel wat gruwelijkheden in de film voor en om er de nadruk op te leggen dat dit voor het medium tekenfilm bijzonder is, zegt één van de figuren die stervende is: 'Dat kan niet, in tekenfilms gaat niemand dood. Ik zag laatst een Tom & Jerry tekenfilm en toen gingen ze dood, maar niet echt, want daarna leefden ze weer". Een wat overbodige boodschap temeer daar Picha niet de eerste is die dit laat zien. De sympathieke kraai uit 'Fritz the Cat' werd ook doodgeschoten.
Hierbij moet alleen aangetekend worden dat de figuren in 'Tarzoon' zijn wat ze zijn, dat wil zeggen: dieren zijn dieren en worden niet vermenselijkt en mensen zijn gewoon mensen. Daarmee heeft Picha het zichzelf wel moeilijk gemaakt want in een jungle stikt het van de dieren en het is voor een tekenfilmer gemakkelijker en ook visueel aantrekkelijker om deze te laten spreken of te laten handelen als mensen. Technisch gezien is 'Tarzoon de schande van de jungle' vrij zwak. En daar hoef je echt geen vergelijking met Disneyfilms voor te trekken (een afschuwelijk lot dat iedere lange tekenfilm beschoren lijkt te zijn). De film is geanimeerd in België en in Engeland en dat de communicatie af en toe te wensen overliet is te zien aan sommige fragmenten waar Tarzoon nauwelijks uiterlijke gelijkenis vertoont met de Tarzoon uit andere fragmenten. Het geluid is lawaaierig en doet sterk aan dat uit 'Fritz the Cat' denken. Verder kan het charmant zijn als je Tarzoon hoort lachen zonder dat je zijn gezicht ziet bewegen, voor mij is dat irritant.

De achtergronden zijn vlak en doorschijnend, zonder de zo broodnodige dieptewerking, wat te wijten is aan de uitvoering in gouache in plaats van akwarel.
Picha heeft van Tarzoon een slome held gemaakt en dat is aardig in de vele situatiegrappen maar het werkt remmend op het geheel. Het enige verwijt dat je Picha dan ook zou kunnen maken is dat hij de film te lang heeft gemaakt. Er zijn overigens 2 uitvoeringen van de film: een Franse en een Amerikaanse. Voor het scenario van de Franse versie werkte Picha samen met Pierre Bartier, één van de weinige beroepsscenaristen van België. Bartier schreef ook het scenario voor de door Guy Peelaert getekende modieuze sexstrip 'Jodelle'.
In Nederland is de Amerikaanse versie te zien en daar hoeven we helemaal niet rouwig om te zijn. Integendeel. Picha die 5 jaar in Amerika woonde kwam op het idee om Tarzoon te maken door gesprekken met zijn vriend en collega Michael O'Donoghue met wie hij voor 'National Lampoon' werkte. O'Donoghue is vooral bekend door zijn controversiële sexstrip 'Phoebe Zeitgeist'. Hij heeft de bewerking voor de Amerikaanse versie op zich genomen. Een extra aantrekkelijke kant van deze versie is dat de stem van Tarzoon is ingesproken door Johnny Weissmuller Jr., de zoon van de acteur die Tarzan als filmfiguur beroemd maakte. Picha (pseudoniem van Jean Paul Walravens) heeft zich met het medium tekenfilm niet op totaal onbekend terrein begeven. Hij heeft tientallen reklametekenfilmpjes op zijn naam staan. Hij is echter bekender door zijn satirische cartoons in tijdschriften als 'La libre Belgique', 'VN', 'Evergreen', 'Hara-Kiri' (in de tijd dat Topor er ook voor werkte), 'Harpers', 'Time Magazine', 'Pardon' en natuurlijk 'Lampoon'. In dat licht bezien is het tamelijk vreemd dat een outsider als Picha kans zag om de grote leemte die na 'Fritz the Cat' was gevallen op te vullen. Want 'Tarzoon' mag dan wat traag zijn, het is eindelijk weer

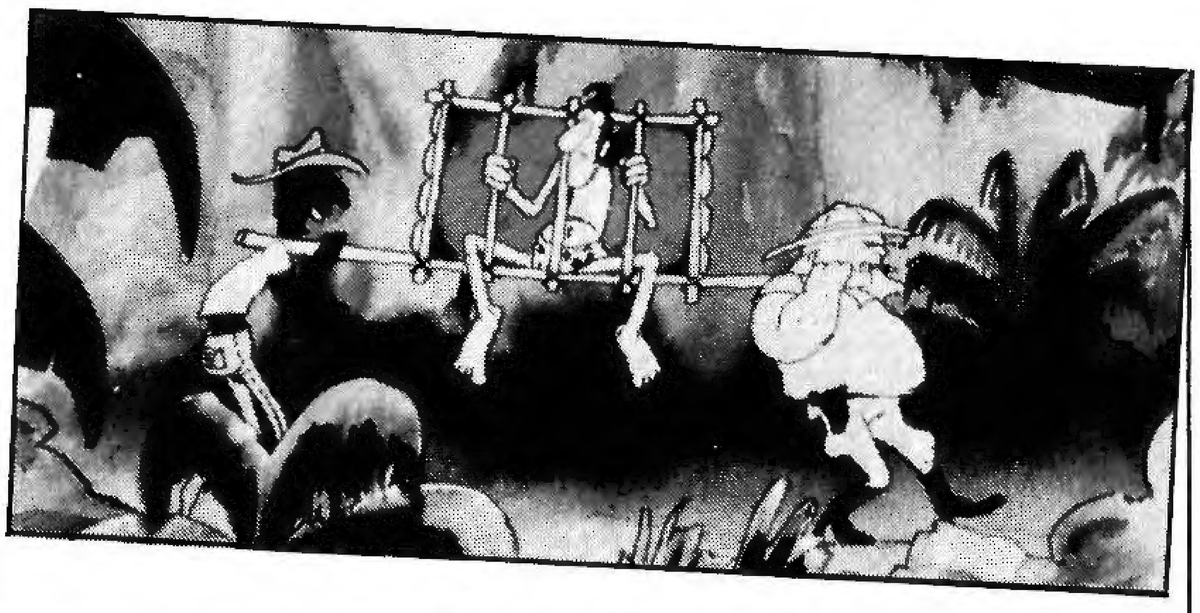

eens een tekenfilm waar België zich niet voor hoeft te schamen, sterker, waar het internationaal mee voor de dag kan komen en dat werd tijd na al die mislukte verfilmingen van stripalbums die de, -eveneens Belgische-, Belvision studio's de laatste jaren hebben afgeleverd.

'Tarzoon' is geen revolutionaire film. Het vrolijk anarchisme en de wrede humor zijn verpakt in het conventionele pakje van weleer. Maar de combinatie oogt goed en dat is op dit ogenblik, nu de tekenfilm in een impasse verkeert, het belangrijkste.

TOONDERANTIKWARIAAT

van kardinaal Henk R. Mondria
auteur van de Bommelbijbel

BOMMEL, PANDA, KAPPIE, HOLLEWIJN en andere Toonderprodukten.

ook kopieerservice: ieder Bommelmanco voor f 1,– per stripaflevering plus f 1,50 voor porto en administratiekosten per zending. Bestel per giro 2078226 van

Boekhandel Mondria De Lindeboom 11 Mijdrecht tel. 02979-1855.
Gireer ook f 19,90 voor DE STRIPKUNST VAN MARTEN TOONDER en/of f 18,– voor de drie Oerpoezen (B28.1, B28.2 en B28.3)

FANZINES EN MAGAZINES

door Kees de Bree

MAD nr.70 (Nederlands). Grappen, grollen en satire in 'De Kotsorcist', de 'Berenjager' van Don Martin, Spy vs Spy, opnieuw Don Martin in 'Een dag op de Veluwe' en in de

afdeling 'open en bloot' buigen George Woodbridge en Larry Siegel zich over 'De Mad historie der Sex' (zie afbeelding). Een matig geheel! Prijs f 2,25. Classics Lectuur.

MAD nr.18 super special (Amerikaans). Dit is het betere werk. Hoewel Mad geen schijntje meer is van het satirische prachtblad van weleer zijn deze super specials altijd bladen om naar uit te kijken. En dat komt voor een belangrijk deel door de herdrukken in kleur die als aparte komplete boekjes bijgesloten zijn. In dit geval is het 'The Nostalgic Mad' nr.4 waarin Harvey Kurtzman en Bil Elder de EC-tijd laten herleven door persiflages van 'Shermlock Shomes' en de 'Lone Stranger'. In de eigenlijke special krijgen tv-series als Kung Fu, All in the Family, Columbo, Gunsmoke en Mash een veeg uit de pan, terwijl de Peanuts worden getoond in latere fases van hun leven. Mooi werk van Mort Drucker in 'Schmoe', Don Martin, Jack Davis en ga zo maar door. Prijs f 6,—. In de inloopwinkels en antikwariaten.

METAL HURLANT nr.5. Ook in dit nummer van 84 pagina's de gebruikelijke 2 kleurenstrips van Corben en van Moebius (Giraud). Vooral de laatste tekent met 'Harzakc' een kunstige strip. De gladde, Corben-stijl die Moebius eerst in zijn SF-verhalen hanteerde maakt hier plaats voor een mengsel van de gladde- en de hyper gedetailleerde stijl die hij in zijn westerns hanteert. Dionnet is bijzonder op dreef in zijn heroïsche verhaal 'Les armées du conquérant'. Beslist één van de betere tekenaars van dit ogenblik. Alles is even overdacht en áf, kijk maar eens naar zijn natuurtaferelen. Mandryka zorgt voor een Flash Gordon persiflage, Druillet voor een Vuzz-achtige strip getiteld 'Hamilton Potemkine' en de grote verrassing van dit nummer is de perfekte persiflage op de sado-masochistische strip Gwendoline. In 'Cowgirls at war' laten Michael O'Donoghue en Russ Heath het hele scala aan zweepjes, leren tuigjes en karrewielen om nekken de revue passeren. Een groep SS-officieren bestormt een ranch waar 3 vrouwen elkaar geselen en beminnen, gelijkertijd de vijand buiten in de pan hakkend. Het scenario is van O'Donoghue die natuurlijk op bekend terrein is (hij schreef het scenario van Phoebe Zeitgeist en werkt voor National Lampoon). Metal Hurlant is een schitterend blad dat u niet mag missen. Prijs Ffr. 8,50. In Nederland f 6,50. Inclusief porto f 7,75. Imp. Paranoia, giro 2069168, Laren N.H. Een uitgave van Les Humanoides Associes, 32 Rue Yves Toudic, 75010 Paris.

L'ECHO DES SAVANES nr.16. Het is inmiddels al weer 4 jaar geleden dat het 1e nummer van L'echo des Savanes verscheen, onder redactie van het driemanschap Gotlib, Mandryka en Bretecher. Na onenigheid bleef alleen Mandryka over en dat is te zien aan de inhoud van dit 16e nummer. Het blad is er zeker niet op achteruit gegaan. Het wordt niet meer volgetekend door de redacteuren zelf, hoewel Man-

dryka een fikse portie voor zijn rekening neemt, maar er zijn enkele uitstekende medewerkers aangetrokken. Vanwege het minder regelmatig verschijnen van 'Charlie' is Georges Pichard, de tekenaar van de rondborstige 'Paulette', aangetrokken die in samenwerking met Dany Dubois de strip Caroline Choléra verzorgt. Overigens is Caroline een even welgeschapen type als Paulette en kan Pichard haar in dit blad zonder enige gêne geheel naakt (zonder de nylon of zijden lapjes) rond laten hippen. Maar ook het aantrekken van mensen als Druillet, Lob, Gigi en andere Pilote-makkers van Mandryka doen L'echo des Savanes in kwaliteit stijgen. In dit 16e nummer verder strips van Carali, Heath. Marcelé, Got, Petillon en last but not least een strip die mij als liefhebber van de amerikaanse strip erg aanspreekt 'Commandos Cons', een door Dionnet vertaalde strip van Wallace Wood uit 1969. De blonde sexy Sally Forth is hierin de blote superhelding die op onnozele wijze de vreemdste gebeurtenissen in een SF-achtige omgeving over zich laat komen. Achteloos wordt Flash Gordon nog gepersifleerd en een overvloed aan vrouwelijk schoon geëtaleerd (zie illustratie). Het 1e deel van dit Sally Forth verhaal staat in L'echo des Savanes nr. 15. Alleen voor het Wood-verhaal zou je de beide nummers al kopen. Prijs Ffr. 7.—. In Nederland f 5,50. Abonnement Ffr. 42,— voor 6 nummers. L'echo des Savanes, 17 Rue d'Odessa, Paris (14e).

ARCADE COMICS, nr.4. In dit nummer een aantal sublieme korte gagstrips van Robert Crumb's nieuwste held 'Frosty

the Snowman'. (zie illustratie) Het door William Burroughs geschreven en door Clay Wilson geïllustreerde verhaal 'Fun city in Ba'dan', de door Bill Griffith getekende tragedie van Dollboy, de tot leven gewekte pop van een buikspreker, W.Peck met een gewelddadige komedie waarvan stripfiguur 'Arnold Peck the human wreck' getuige is. 'Stalin', het leven van deze politicus in een geheel nieuwe tekenstijl van Spain. Verder werk van Michael McMillan, Joe Schenkman, Kim Deitch, Bill Griffith en Justin Green en tot slot in de Arcade Archives herdrukken van de strip 'Nibsy the Newsboy in Funny Fairyland' die George McManus ooit tekende als parodie op McCay's 'Little Nemo in Slumberland'. In dit nummer van Arcade Comics laten de oude rotten van de underground strip hun verleden voor wat het is en tonen zij dat ze minder eenzijdig zijn dan men zo langzamerhand begon te geloven. Mooi, echt mooi. Prijs f 4,50. (Incl. porto f 5,75). Imp. Paranoia, giro: 2069168, Laren N.H.

FLUIDE GLACIAL nr.3. Een 68 pagina's tellend tijdschrift waar Gotlib en Bretécher zich in uitleven na hun breuk met L'echo des Savanes. Wat er van de Dargaud-stal niet in L.des S. publiceert, is te vinden in Fluide Glacial (alleen voor volwassenen). Zo tekenen Alexis, Dister, Forest, Fred, LaCroix, Masse, Loup, Pétillon en Solé in dit blad. De in ieder nummer terugkerende fotostrip ('bricolage') van Bédé valt naast de vele kwaliteitsstrips alleen uit de toon. In dit nummer is vooral Gotlib op dreef in zijn verhaal 'la folle nuit' waarin een kerstman het verdomd moeilijk krijgt met enkele kinderen die de hopman in het boek Hamster Jovial ook tot waanzin brachten. Solé beproeft met succes de nieuwe fotocollage-achtige tekenstijl (Frank Zappa in de hoofdrol) en Alexis en Gotlib laten zien dat het met margarine beter neuken is dan met echte boter. De reklame wordt hier aardig maar iets te langdradig aan de kaak gesteld. Prijs Ffr 9,50. In Nederland f 6,95. Bestellen bij: Fluide Glacial, 76 Avenue Jean-Jaurès, 92120 Montrouge, France.

SCHTROUMPF nr.28. Ditmaal geheel gewijd aan Mandryka, o.a. bekend door zijn werk in L'echo des Savanes. Een interview, een cryptische levensbeschrijving, en een zeer degelijke bibliografie van zijn strips in Vaillant, Spirou, Phénix, Actuel, Pilote, enz. Dit alles rijkelijk van illustraties voorzien. In het Schtroumpf-supplement verder nog boekbesprekingen. Prijs Ffr. 10,— In Nederland f 6,—. Bij de antikwariaten. Anders bij Schtroumpf, Les Cahiers de la Bande Dessinée. Editions J.Glénat, 4, Rue de la Liberté, 38000 Grenoble.

STRIPBEWUST nr.9. Centraal in dit nummer staan Jacques Martin (interview) en Reporter Lefranc (artikel): De evolutie van een persmuskiet'. Eindelijk aandacht voor deze lang verguisde reporter! Verder een bibliografie van Tom Poesstrips uit de oorlogsjaren. Een kort artikel over de kartoens van Pévé plus een aantal kartoens van deze jeugdige belgische tekenaar. Tot slot nieuws en recensies. Prijs f 1,50. Abonnement f 7,— voor 7 nummers. Postgironummer 1251894, tnv C.v.Pruissen, Breda.

HIPPER nr.29-30. Dit tweemaandelijks blad op klein formaat blijft bestaan. Dit in tegenstelling tot eerdere berichten. In dit nummer een artikel zonder bronvermelding over Uw Iwerks (voor mensen die Skoop en Funnyworld hebben gelezen oude koek), een goed interview met Henk Kuijpers, artikelen over Gideon Brugman en de Vrije Balloen en verder vele wetenswaardigheden. Prijs f 1,95. Storten op postgirorekening: 3279673 tnv B.Meppelink te Havelte.

NIEUWS

Postbus 9494, Amsterdam.

CASTERMAN

Bij het afsluiten van deze rubriek ontvingen wij op het nippertje de eerste exemplaren van het nieuwste Kuifje-album *Kuifje en de Picaro's* waarvan de laatste aflevering begin april in Kuifje-weekblad verschijnt. In het mei-nummer van Strip-

schrift zal dit nakomertje uitvoerig besproken worden. Hier reeds een voorproefje van de voorkaft. Het verhaal speelt in Zuid-Amerika, waar de autoritaire generaal Tapioca door Bordurische agenten, waaronder kolonel Esponga (!) in het zadel geholpen is. De arrestatie van Bianca Castafiore wordt hem echter noodlottig. Een glansrol is weggelegd voor professor Zonnebloem, de enige figuur die zijn oude ego bewaard heeft. Zoals gezegd, meer over dit zo lang verwachte en aangekondigde album in Stripschrift no. 89.

(H.B.)

LOMBARD UITGEVERIJ

Programma maart/april 1976:
Lombard collectie: Buddy Longway - Drie mensen gingen voorbij. Rik Ringers – Buitenaardse wezens vallen aan. Bob Morane – De zeven loden kruisen. Michel Tanguy – De verdwenen DC-8.

Collectie Jong Europa: No. 106: Simon van de rivier – De Stam der Ruiters. No. 107: Sectie R – De Sofar van Sofie. No. 108: Dommel – Zonnig Zorgeloos.

Verzameling Kuifje nr. 122 en 123.

Favorietenreeks: No. 41: De Ravottersclub – Koningen van de Schilderkunst. No. 42: Michael Logan – Het land onder de Horizon. No. 43: Spaghetti – De wonderbare tocht van Signor Spaghetti.

Kleine verzamelingen Kuifje no. 112, 113, 114 en 115.

OBERON

Het programma van deze stripuitgeverij bestaat thans uit 3 groepen. Allereerst de *Oberon Zwart-Wit uitgaven*. Deze uitgaven in beperkte oplage van ca. 1500 ex., zijn speciaal voor de stripliefhebbers en alleen verkrijgbaar bij Het Stripschap, de 13 Stripantikwariaten en een aantal Stripspeciaalzaken (zie lijst in Stripschrift no.86). De eerste albums in prachtig zwart-wit zijn inmiddels verschenen, namelijk 2 albums van Dick Matena, Ridder Roodhart *De strijd om Hildegonde* en Grote Pyr *De grotten van de witte beer*. Het Stripschap heeft voor deze uitgaven een aantal voorstellen ingediend,

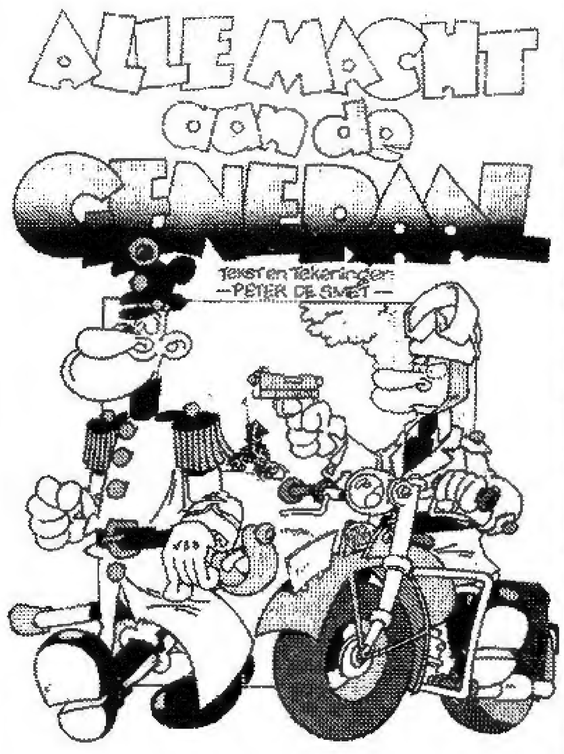

die naar het zich laat aanzien door Oberon gehonoreerd worden. Eveneens op verzoek van Het Stripschap worden voorin de albums bibliografische gegevens opgenomen.
In april verschijnen 2 albums van Peter de Smet en wel *Joris PK* en een album met bij elkaar *Anna Tommy* en *Het zingende Zwaard*.
In augustus tenslotte komen 2 albums uit met *Theban* van Bert Bus. Meerdere titels zijn in voorbereiding.

Ten tweede de *Eppo Club kleurenuitgaven*.
Deze albums zijn eerst 4 weken lang verkrijgbaar voor de Eppo abonnees à f 3,95 rechtstreeks bij de uitgeverij. De albums komen later bij Het Stripschap, de 13 Stripantikwariaten, een aantal Stripspeciaalzaken en bij geselekteerde verkooppunten in de verkoop à f 4,95.
Begin april verschijnt allereerst in deze serie Johnny Goodbye *De Barkerbende*. Half mei volgt een nieuw album van De Generaal, terwijl half juli het derde deel van Trigië uitkomt. Half augustus komt de albumuitgave van Stef Ardoba van Bert Bus *De Kalluna kegel*. Andere titels zijn in voorbereiding.

Tenslotte de *Oberon Kleurenuitgaven*.

Deze albums uit het Dargaud en Donald Duck fonds worden in grote oplage aangemaakt en zijn overal verkrijgbaar.
Voor 1976 staan op het programma:
april: Asterix *De grote oversteek*. Iznogoedh *De wortel van het kwaad*.
mei: Blueberry *Fort Navajo*
juni: Philémon *Wie verre reizen doet*
juli: Donald Duck, Barks verhalen deel 2
Het verdere programma voor 1976 omvat albums van Bob Morane, Lucky Luke, Tanguy, Blueberry, Tom Poes uit DD. Roodbaard, Barks, Ravian en Asterix. Wij houden u op de hoogte.

H.S.

STANDAARD UITGEVERIJ

Programma t/m augustus 1976:
Reeks Bessy: 118. De Greenhorn (april); 119. Edelherteer (juni); 120. Het brandende Water (aug.)
Reeks Robert en Bertrand: 13. Geheim Document (jan.); 14. De Spookhond (april); 15. De Stakingbreker (juni); 16. Het Geheim van Flodderzeel (aug.)
Reeks Pats: 4. Lieve Loempia (jan.); 5. Het spook van de opera (april); 6. Kaas voor Kamiel (juni); 7. De rode talisman (aug.)
Reeks De Rode Ridder: 70. De Riviergod (jan.); 71. De Lijfwacht (april); 72. De ster v.h. Oosten juni); 73. De Moloch (aug.)
Reeks Karl May: 44. Kleine Wolf (jan.); 45. El Bronco (juni); 46. Tot de laatste bison (aug.)
Reeks Jerom: 64. De Schrootpiraten (april); 65. De tweehoornige Draak (juni);

STRIPSCHRIFT OUDE NUMMERS

NUMMER	PRIJS
16	f 2,25
18	2,25
19	2,25
20	2,25
25/26	3,25
31/32	3,25
36 1/2	1,50
37/38	3,25
38 1/2	1,50
41/42	3,25
43/44	3,25
45/46	3,25
47/48	3,25
49/50	3,75
51/52	3,75
53/54	3,75
55/56	3,75
57/58	3,75
59/60	3,75
61	2,25
62	2,25
63	2,25
65	2,25
65 plus	2,25
66	2,25
67	2,25
68/69	3,75
70	2,25
71	2,25
72	2,25
73	2,95
74	2,95
75/76	4,25
77	2,95
78	2,95
79	2,95
80	2,95
81/82	4,25
83	2,95
84	3,60
85	2,95

Deze nummers kunt u bestellen door overmaking van het betreffende bedrag op gironummer 209948 van Stripschrift Koninginneweg 164 Amsterdam 1007 (met vermelding van de door U gewenste nummers).
Indien U prijs stelt op een overzicht van de inhoud uit de nummers 1 t/m 50 kunt U dit vinden in het nummer 49/50 van jan/febr. 1973.
En van 51 t/m 84 in nummer 86 van febr. 1976.

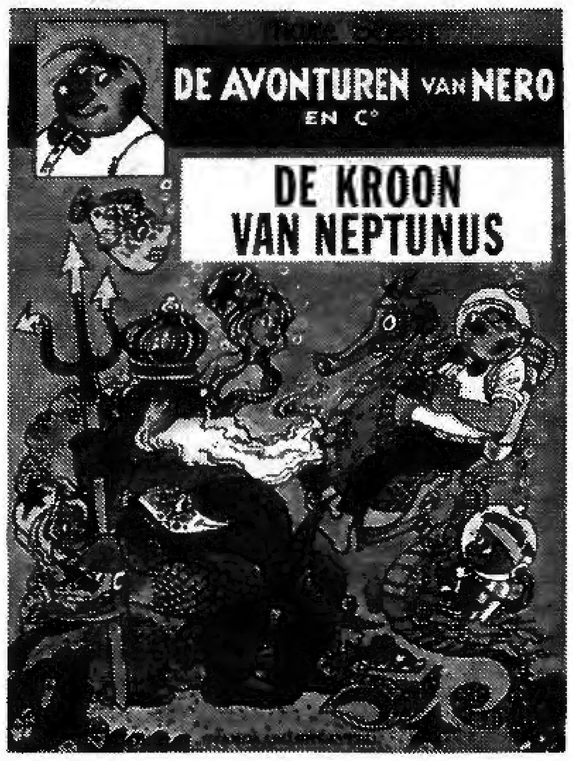

66. De bankrover (aug.)
Reeks Nero: 45. De kroon van Neptunus (jan.); 46. De wensring (april); 47. De groene Gravin (juni); 48. De paardekop (aug.)
Reeks Suske en Wiske 158. De Vinnige Viking (jan.); 159. De Minilotten van Kokonera (april); 160. De Bokkige Bombardon (juni); 161. De blinkende Boemerang (aug.)
Suske en Wiske-vakantieboek no.4 met o.a. als inhoud: Suske en Wiske: Het verborgen Volk (25 pag. verhaal); Jerom: Het Hunnebed.

GEORGE GROSZ

In 1932 moest George Grosz de politieke tekenaar die de vetgevreten duitsers uit Nazi-Duitsland genadeloos hekelde, vluchten voor de nazi-terreur. Vier jaar later, in 1936, verschenen zijn tekeningen in 'Interregnum' met een inleiding van John.Dos Passos bij The Black Sun Press in New York. Deze uitgave waarin 64 lithografieën van Grosz zijn samengebracht is herdrukt door de Propylaan Verlag in West Duitsland en kost, schrik niet, DM 188,– Voor kapitalisten die tegen kritiek kunnen.

SPIRIT

Bij uitgeverij Warren nu ook verschenen 'The Spirit Special' waarin liefst 10 Spirit-verhalen in kleur. Enkele daarvan zijn overbekend zoals 'The strange case of mrs. Paraffin' (o.a. in Kuifje) en 'The elevator' maar ook minder bekende verhalen zijn opgenomen en dat is goed nieuws voor Spirit-liefhebbers. De verhalen zijn ingekleurd door Michelle Brand, Bill Dubay en Richard Corben en dat garandeert die aparte sfeer die we ook uit zijn verhalen kennen. Prijs van dit prachtalbum f 15,–.

VIJFTIENDE WERELDKARTOENALE

Ter gelegenheid van de 15e Wereldkartoenale jubileert de kartoenwereld dit jaar in Knokke-Heist van 26 juni -5 september, met een overzichtstentoonstelling van het werk van alle voorgaande prijswinnaars (o.m. Ton Smits, Bob van den Born en Guus Ong).
Voor het eerst zal dit jaar het altijd fraaie kartoenboek, met een bloemlezing uit de tentoongestelde werken, op de dag van de opening van de nieuwe expositie worden aangeboden. Ook al omdat dit jaar voor de kartoenwedstrijd geen opgelegd thema werd vastgesteld en de te winnen prijzen zijn verhoogd, belooft dit nog steeds groeiende kartoengebeuren veel.
Naast alles wat met kartoen te maken heeft begint ook de strip zijn vaste plaats te vinden in het sublieme tentoonstellingsgebouw aan de Laguna Beach. Zo wordt de tentoonstelling van internationale stripfanzines en -magazines opnieuw verrijkt en er zullen ook

dia's en films te zien zijn. Kortom, dit alles is een reisje naar Knokke meer dan waard.
Nadere inlichtingen in te winnen bij E.Parez, Stadhuis Verweeplein, 8300 Knokke-Heist (tel. 09-32.50.60.44.12).

WALT DISNEY

In een speciale reeks herdrukken uit de dertiger jaren zijn op krantepapier (groot formaat) 6 boeken uitgegeven tegen de spotprijs van f 5,50 per stuk. Het zijn: 'Mickey Mouse and Donald Duck Gag Book', 'Draw and Paint Donald Duck', 'M.Mouse, Donald Duck and all their pals', 'Silly Symphony', 'A Walt Disney Paint Book' (2 verschillende). Unieke illustraties om in te kleuren, maar ook zonder deze creativiteitsdrang een collectie bijzondere tekeningen die je nergens anders tegen komt. In een andere reeks Disney-uitgaven, op het formaat van Classics, worden net als bij grammofoonplaten het geval is, 'The best of . . .' in aparte deeltjes verzameld. Er zijn er 4: 'Donald Duck-Frozen Gold', 'Uncle Scrooge-Only a poor man', Donald Duck-The ghost of the grotto' en 'Mickey Mouse-The bat bandit of inferno gulch'. In ieder deeltje à f 6,75 zijn overigens een wisselend aantal verhalen opgenomen. Het Mickey Mouse verhaal beslaat b.v. het hele boekje terwijl in Uncle Scrooge 3 verhalen zijn afgedrukt (het 1e verhaal + verhalen uit 1953 en 1954). Te koop bij Real Free Press, Oude Nieuwstraat 10 te Amsterdam.

DICK TRACY

In de pocketreeks 'Fawcett Gold Medal Book' is naast het komische werk op stripgebied nu ook de eerste avonturenstrip opgenomen.
Het zijn de bekendste zaken van superdetective Dick Tracy die wij voor f 5,50 per deel kunnen kopen. In deel 1: Prune Face (uit 1942/1943). In deel 2: Snowflake and Shaky (uit 1940) en The black Pearl (1944/1945). Dick Tracy, getekend door Chester Gould, verscheen overigens voor het eerst op 4 oktober 1931 in de zondagbijlage van de Detroit Mirror.

VROOM & DREESMANN

Zoals elk jaar ook nu weer een aantal bizondere stripaanbiedingen tijdens de uitverkoop.
1. Flash Gordon, uitgave Bruna 1972/73, vier delen voor slechts f 9,50.
2. De Stripturf, uitgave Amsterdam Boek 1973, voor slechts f 3,50.
3. Idéfix, uitgave Amsterdam Boek 1972, vier delen voor f 4,– per 3 delen.
4. En dan weer een speciale Donald Duck albumuitgave ter gelegenheid van deze uitverkoop. Het derde album tot nu toe. Een dik album van 288 blz., met verhalen uit 1969/1971, voor f 6,90. (H.S.)

simpelman

STRIPSCHRIFT IN MEI:

UITGEVERIJ CASTERMAN,
- **JACQUES TARDI**
- **JACQUES MARTIN**
- **KUIFJE EN DE PICARO'S**
- **DE 4-HELDEN**
- **KRESSE'S INDIANEN**
- **PI**
- **SIMPELMAN**

ENZ.
ENZ.